

Torsdagen den
14 april 1977

Torsdagen den 14 april

Kl. 12.00

*Meddelande om
interpellationssvar*

§ 1 Meddelande om interpellationssvar

*Om kostnadsut-
vecklingen inom
barnstugebyggan-
det*

1976/77:117 om vissa åtgärder för att bistå föräldrar till utvecklingsstörda barn

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Med hänvisning till 6 kap. 1 § riksdagsordningen vill jag meddela följande. Min avsikt var att den 19 april besvara en interpellation till fru statsrådet Troedsson av herr Börjesson i Falköping om vissa åtgärder för att bistå föräldrar till utvecklingsstörda barn, vilken interpellation det enligt fastställd ärendefördelning ankommer på mig att besvara. Herr Börjesson har emellertid inte möjlighet att ta emot svaret den dagen. Jag anhåller om att få besvara interpellationen vid den senare tidpunkt som kan överenskommas med interpellanten.

§ 2 Om kostnadsutvecklingen inom barnstugebygandet

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Henriksons (s) den 2 mars anmälda fråga, 1976/77:293, och anförde:

Herr talman! Herr Henrikson har frågat mig om jag har uppmärksammat kostnadsutvecklingen i barnstugebygandet och vilka åtgärder som övervägs för att förhindra densamma.

I en nyligen genomförd undersökning, utförd av Kommunförbundet och socialstyrelsen, konstateras att kostnadsutvecklingen för byggande av daghem varit kraftig under de senaste åren. Detta får ses mot bakgrund av allmänt ökade byggkostnader. När barnstugor uppförs med stöd av statliga bostadslån, vilket torde förekomma i flertalet fall, anpassas lånebeloppen regelbundet till kostnadsutvecklingen.

Den beslutade utbyggnaden av den kommunala barnomsorgen följs mycket noga av regeringen. Diskussioner har inletts med Kommunförbundet omkring dessa frågor. Därvid behandlas även frågor omkring kostnadsutvecklingen för både byggandet och driften av förskolor och fritidshem.

Regeringen kommer att tillsammans med Kommunförbundet noggrant följa utvecklingen på detta område.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min fråga.

Utbyggnaden av barnomsorgen är f. n. inne i ett mycket viktigt skede.

Torsdagen den
14 april 1977

*Om kostnadsut-
vecklingen inom
barnstugebyggandet*

Den socialdemokratiska regeringen framlade på sin tid flera förslag, som riksdagen antog, vilka syftar till att ge våra unga en så långt möjligt trygg och harmonisk uppväxttid. Genomförandet av besluten om barnomsorgen är en viktig del i detta sammanhang.

Kommunerna har att upprätta barnomsorgsplaner som skall grunda sig på redovisade behov. Det finns anledning att understryka den viktiga sociala roll barnomsorgen kommer att spela. Under gårdagen diskuterades ju dessa frågor ingående på basis av socialutskottets betänkande, och jag skall därför inte med min begränsade tid upprepa de synpunkter som då framfördes.

Min fråga till socialministern handlar inte i första hand om den sidan av barnomsorgen. Jag har önskat aktualisera kostnadsutvecklingen i barnstugebyggandet, eftersom uppgifter tyder på att denna är mycket otillfredsställande. Riksdagen har som bekant beslutat om väsentligt ökade anordningsbidrag i samband med att programmet om 100 000 barnstugeplatser och 50 000 fritidshemsplatser antogs. Avsikten med den ökade statliga satsningen var naturligtvis att underlätta för kommunerna att genomföra programmet. Det får då inte bli så, att olika byggnadsföretag inhöstar ekonomiska fördelar av denna satsning.

Av statistik som redovisats till länsbostadsnämnden i Östergötlands län framgår att byggnadskostnaden per barnstugeplats har stigit mycket kraftigt. En ganska normal kostnad 1975 var ca 17 000 kr. per plats. Motsvarande kostnad rör sig i dag om drygt 30 000 kr. Det finns enskilda exempel på ännu högre kostnader. Inför sådana siffror måste man fråga sig om det möjligen kan förhålla sig så, att de s. k. fria marknadskrafterna har sett sin chans att berika sig i detta sammanhang. Statens och kommunernas stora ekonomiska satsningar för att uppnå eftersträfvade sociala mål får inte öppna möjlighet för helt omotiverade bieffekter av detta slag. Länsbostadsnämnden i Östergötland har f. ö. den 16 mars genom skrivelse uppmärksammat såväl bostadsstyrelsen som socialstyrelsen på den här frågan.

Nu säger socialministern i sitt svar att man kan återfinna förklaringarna till denna utveckling i byggkostnadernas allmänna stegring. Det är nog en sanning som måste modifieras en del. Under 1976 steg byggnadskostnaderna genomsnittligt med ungefär 12 % i bostadsbyggandet medan det under motsvarande tid för det aktuella slaget av byggande steg med 25 %. Det finns ingen som helst rimlig förklaring till denna skillnad.

Socialministern säger nu att regeringen kommer att tillsammans med Kommunförbundet noggrant följa utvecklingen på det här området. Det är bra och det är väl det enda positiva i svaret på min fråga. Men jag skulle nog ändå vilja be socialministern att litet mera konkret ge besked om vari det som kallas att följa utvecklingen noggrant kommer att bestå. Jag menar att åtgärder är alldeles nödvändiga nu, eftersom vi som jag inledningsvis sade står i ett mycket viktigt skede av utbyggnaden av barnomsorgen. Det är angeläget att kostnadsutvecklingen inte lägger hinder i vägen för ett fullföljande av samhällets åtaganden på denna punkt.

Torsdagen den
14 april 1977

*Om kostnadsut-
vecklingen inom
barnstugebyggandet*

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Jag delar herr Henriksons uppfattning att den kostnadsutveckling som har ägt rum är mycket ogynnsam. Tyvärr kan sådana punktinsatser som vi alla var överens om att göra i och med tillkomsten av anordningsbidragen leda till effekter av detta slag. En av anledningarna till att vi förlängde anordningsbidragen ett par månader in på detta år var också att vi från vissa kommuner fick besked om att det förekom en överhettning på byggmarknaden.

Herr Henrikson frågar vidare vad vi kommer att göra mera konkret. Jag vill först säga att det ankommer på bostadsstyrelsen att följa utvecklingen av överkostnaderna och också att vidta eller föreslå åtgärder för att komma till rätta med dessa problem. Enligt vad som meddelats mig har denna fråga också uppmärksammats av statens pris- och kartellnämnd, som följer utvecklingen och kommer att informera regeringen om sina bedömningar när den har det erforderliga materialet. Vidare planerar Kommunförbundet särskilda undersökningar beträffande orsakerna till den snabba kostnadsutvecklingen. Regeringen kommer att ta del av dessa undersökningar och av annat underlag för bedömningar av vilka åtgärder som vi sedan skall vidta.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Den kostnadsutveckling som vi här diskuterar kan över sättas i termer av antalet barnstugeplatser om man vill ge en mera konkret föreställning om vad det här handlar om. Den 25-procentiga ökningen av kostnaderna som jag nämnde betyder en höjning med 64 milj. kr. Om man räknar om detta i motsvarande antal barnstugeplatser till normal kostnad betyder det nära 2 500 barnstugeplatser. Det gäller alltså en mycket allvarlig utveckling, som kan äventyra ett fullföljande av programmet.

Jag efterlyste mera konkreta besked från socialministern om vad man avser att göra. Jag är helt medveten om att det inte ankommer på socialministern personligen att vidta åtgärder. Men han har ju genom sin ställning möjlighet att initiera åtgärder.

Det förefaller lämpligt att utarbeta typritningar och standardisera det här byggandet så långt som möjligt, eftersom det ju rör sig om tämligen enkla byggnader. Självfallet kan det ske under arkitektmedverkan. Man kan tänka sig prefabricering i konkurrens mellan olika husfabriker. Man kan tänka sig att initiera samarbete mellan bostadsstyrelsen, socialstyrelsen och kommunerna i denna fråga. Man kan också försöka utvärdera vad som har hänt hittills för att med ledning härav kunna dra de rätta slutsatserna för fortsättningen.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Efter herr Henriksons senaste inlägg framstår det väl ganska tydligt att det är mycket viktigt att vi får klarhet i orsakerna till den här ogynnsamma utvecklingen. Det är mycket möjligt att det finns en hel del att vinna med åtgärder av det slag som herr Henrikson

Torsdagen den
14 april 1977

*Om ersättning till
bl. a. operations-
skadade personer
för merkostnader
för specialsydda
kläder*

har framhållit.

Men än en gång vill jag understryka att vi skall göra allt för att i första hand få fram material för bedömningar och vidta de åtgärder som vi har möjlighet att göra.

Herr HENRIKSON (s):

Herr talman! Jag tar det sista beskedet från socialministern som ett löfte om att åtgärder vidtas mycket snabbt för att vända utvecklingen i positiv riktning när det gäller att tillgodose barnomsorgen för alla dem som önskar sådan.

Jag tackar alltså socialministern för det beskedet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 3 Om ersättning till bl. a. operationsskadade personer för merkostnader för specialsydda kläder

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Karlssons i Malung (s) den 10 mars anmälda fråga, 1976/77:307, och anförde:

Herr talman! Herr Karlsson i Malung har frågat mig om jag har uppmärksammat problemet för personer med kroppsförändringar, bl. a. som följd av operationer, att inte kunna använda konfektionssydda kläder utan nödgas specialsy eller ändra köpta kläder, vilket ger avsevärda merkostnader, och i så fall vilka åtgärder jag avser att vidta för att bl. a. operationsskadade personer åtminstone kan gottgöras ekonomiskt för dessa merkostnader.

Handikappersättningen, som infördes den 1 juli 1975, beviljas för merkostnader som orsakas av handikapp. Ersättningen utgår med 30, 45 eller 60 % av basbeloppet, alltefter omfattningen av den handikappades merkostnader och hjälpbehov. Reglerna är väsentligt gynnsammare än reglerna för de tidigare förmånerna invaliditetstillägg och invaliditetsersättning, vilka avlöstes av handikappersättningen. Fler handikappade har också härigenom fått möjlighet till ersättning för merkostnader och vårdinsatser på grund av handikappet.

Regeringen har den 3 mars i år uppdragit åt riksförsäkringsverket att före den 1 september 1977 till regeringen redovisa erfarenheterna av den praktiska tillämpningen av de nya reglerna för rätt till handikappersättning. Verket bör därvid lämna förslag till de åtgärder som verket finner erforderliga med anledning av erfarenheterna.

Merkostnader som har uppkommit för personer med kroppsdeformiteter för att de inte kan använda konfektionssydda kläder utan måste låta sy eller ändra kläder kan också utgöra grund för avdrag vid taxeringen. Om sålunda merkostnaderna är avsevärda i förhållande till inkomsterna kan taxeringsnämnderna medge extra avdrag för nedsatt skatteförmåga.

Hithörande frågor har även uppmärksammats inom handikapporganisationerna. Regeringen har åren 1974 och 1976 beviljat Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar understöd med sammanlagt 385 000 kr. från allmänna arvsfonden för ett projekt som gäller utveckling av särskilt anpassade kläder till rullstolsbundna barn med ryggmärgsbräck och vissa andra rörelsehindrade. Projektet beräknas bli avslutat under den närmaste tiden.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag vill tacka socialministern för svaret.

Den här frågan är så omfattande att den skulle motivera en interpellationsdebatt i stället för bara en debatt i anslutning till en fråga.

Jag skall som ett exempel ta en grupp människor som inte erhåller någon handikappersättning och som dessutom har svårigheter att göra skatteavdrag. Det är ju många människor som årligen drabbas av kropps- förändringar efter operationer. Dessa kropps- förändringar skapar problem av skilda slag. För många är säkert de psykiska problemen svårast, men jag har i frågan nöjt mig med att uppmärksamma de svårigheter som uppstår när dessa människor inte kan skaffa sig konfektionssydda kläder.

Jag skall som exempel nämna de kvinnor som opererats för bröstcancer. Enligt uppgift bröstcanceropereras ca 4 000 kvinnor årligen, och läkarna säger att minst 10 % av dessa råkar ut för armsvullnader så att de inte kan använda konfektionssydda kläder. Enligt det läkarintyg som jag har här i min hand har en patients ena arm svullnat så mycket att klädesplaggen på den armen måste vara 7 cm vidare än på den andra. Detta medför svårigheter att använda konfektionskläder, vilket naturligtvis leder till fördyrade klädkostnader. Min uppfattning är att dessa människor har det svårt nog utan att också behöva drabbas av dessa ökade klädeskostnader. De har naturligtvis ett psykiskt tryck på sig. De måste lära sig att leva vidare med sitt handikapp och flera andra bekymmer, av vilka ökade klädkostnader bara är ett.

Enligt det läkarintyg jag har i handen har lymfbanorna blockerats på dessa bröstcanceropererade kvinnor, varav följer svullnader, som då också medför att deras arbetsförmåga blir nedsatt. Vissa av dem kan inte ens fortsätta i sitt tidigare yrke.

Denna grups problem, som jag här har velat exemplifiera med min fråga, har varit föga uppmärksammade, kanske därför att de själva känt sig stympade och därför inte velat framträda i någon debatt om sina problem. Enligt uppgift ökar också antalet bröstcanceroperationer för varje år, samtidigt som ett antal av dessa patienter drabbas av följdverkningar som tarvar speciell uppmärksamhet så att de inte drabbas även ekonomiskt.

När nu socialministern säger att en översyn av reglerna för rätt till handikappersättning skall ske hoppas jag att de här människornas problem skall uppmärksammas och att de får möjlighet till antingen bidrag eller rätt att göra avdrag. Principiellt är jag visserligen motståndare till av-

*Om ersättning till
bl. a. operations-
skadade personer
för merkostnader
för specialsydd
kläder*

dragssystem, men de borde ju åtminstone kunna erhålla bidrag i någon form efter den översyn som socialstyrelsen nu skall göra. Jag hoppas alltså att den grupp som jag här kortfattat har tagit upp som ett exempel kommer med i en eventuell översyn av handikappersättningen.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! I anslutning till vad herr Karlsson i Malung här har framhållit vill jag presentera en rykande färsk broschyr, som kan sägas vara en sammanfattande checklista för klädkonstruktion. Den är utgiven i år av Styrelsen för teknisk utveckling, där just frågan om kläder för vuxna handikappade och handikappade barn har uppmärksamrats. Styrelsen har uppdragit åt sin konsumenttekniska forskningsgrupp att utreda och ställa samman de krav på kläders utformning för handikappade som dessa och äldre människor har. Sedan arbetet slutförts har resultatet publicerats i två olika forskningsrapporter från styrelsen, varpå denna sammanfattning alltså givits ut.

Jag hoppas att de önskemål som herr Karlsson framställer skall kunna tillgodoses vid det kommande arbetet och i de förslag som kommer. Likaså är det STU:s förhoppning att broschyren och de resultat som redan föreligger skall komma till nytta i utbildningen för dem som har med klädformgivning att göra osv.

Herr KARLSSON i Malung (s):

Herr talman! Jag vill tacka för de kompletterande uppgifter jag nu har fått. Samtidigt vill jag passa på att tillägga att jag hoppas att riks-försäkringsverket vid denna antydda översyn särskilt beaktar svårigheterna för den här gruppen vid deras besök på hjälpmedelscentraler. När människor som skall prova ut proteser besöker hjälpmedelscentralerna kan det nämligen vid vissa tillfällen uppstå svårigheter för dem att få sina kostnader täckta i det sammanhanget. Det är resor och naturligtvis också förlorad arbetsförtjänst som kan förorsaka utgifter och förluster för dem vilka de inte får ersättning för. Samtidigt har de, som jag har sagt förut, ett tryck på sig i andra sammanhang som gör att de många gånger vill besöka en hjälpmedelscentral för att få sina proteser riktigt utförda.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4 Om uttagandet av delpension

Herr socialministern GUSTAVSSON erhöll ordet för att besvara herr Blomkvists (s) den 23 mars anmälda fråga, 1976/77:342, och anförde:

Herr talman! Herr Blomkvist har frågat mig om jag uppmärksammat förhållandet att delpension inte kan tas ut halvårsvis och om jag har

för avsikt att ändra på detta.

I ett interpellationssvar om delpension till herr Jonasson den 8 februari i år har jag redovisat de huvudregler i här aktuellt avseende som gäller för uttag av delpension. Som jag nämnde ankommer det på riks-försäkringsverket att, efter samråd med den centrala pensionsdelegation som är knuten till verket, meddela närmare föreskrifter för tillämpningen av lagen om delpensionsförsäkring. I den centrala pensionsdelegationen ingår företrädare för arbetsmarknadens parter.

När det gäller hur deltid arbetet skall vara förlagt för att grunda rätt till delpension har riks-försäkringsverket föreskrivit att arbetet i princip skall anordnas så att arbetstagaren utför något sådant arbete åtminstone varannan månad. Undantag från denna regel får medges när det är motiverat av särskilda arbetsförhållanden i det enskilda fallet. Frågan om när en sådan undantagssituation föreligger får prövas av försäkringskassans pensionsdelegation i varje enskilt ärende. I pensionsdelegationen ingår bl. a. ledamöter med erfarenhet av arbetsmarknadsförhållanden. Pensionsdelegationens beslut kan sedan överklagas hos riks-försäkringsverket och slutligen hos försäkringsdomstolen.

Som jag nämnde i mitt tidigare interpellationssvar ligger det i sakens natur att den praktiska tillämpningen av en så omfattande reform som delpensionsförsäkringen kan motivera justeringar i regelsystemet. Riks-försäkringsverket har därför redan i juni 1975 fått i uppdrag att med biträde av den centrala pensionsdelegationen noga följa utvecklingen av delpensionsförsäkringen och därvid föreslå sådana justeringar i lagstiftningen som kan visa sig behövas. Efter framställning från riks-försäkringsverket har regeringen också nyligen lagt fram förslag till riksdagen om en viss justering i lagen om delpensionsförsäkring. Verket kommer under hösten 1977 att lämna en samlad redovisning av erfarenheterna av delpensionsförsäkringen och förslag till de åtgärder som kan visa sig behövas.

Mot denna bakgrund har jag f. n. inte för avsikt att vidta några åtgärder i den fråga herr Blomkvist aktualiserat.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill först tacka socialministern för svaret på min fråga. Jag tror att vi alla är överens om att delpensioneringen har blivit mycket populär och gett många äldre arbetstagare möjlighet att minska arbetsinsatsen till en mer personligt anpassad nivå.

Det är riktigt som socialministern säger, att arbetsmarknadens parter ingår i pensionsdelegationerna vid försäkringskassorna. Jag har i fråga om några utslag kunnat konstatera att resp. försäkringskassa har godkänt en ansökan om delpension som baseras på arbete med sex månaders intervaller, medan riks-försäkringsverket och försäkringsdomstolen har avslagit den.

Det som har aktualiserat frågan för mig är vad jag har läst i fack-förbundspressen, där man klart och tydligt kan se de mycket betydande

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Om uttagandet av
delpension*

Torsdagen den
14 april 1977

*Om uttagandet av
delpension*

insatser som arbetsmarknadens parter gör för att skaffa fram lämpliga deltidsarbeten, anpassade till delpensioneringen. I några fall har man efter mycken möda lyckats få fram lösningar som innebär att deltidsarbetet skall utföras under sommarhalvåret. Det har varit en lösning, anpassad till den enskilde arbetstagaren och motiverad av att vederbörande skulle ha möjligheten att arbeta vidare och samtidigt ha kvar kontakten med kamraterna i arbetslivet.

Jag tycker att man i sådana här sammanhang borde kunna godkänna ett avsteg från huvudregeln. Det är ju faktiskt så att detta med delpension i stor utsträckning är en sak för arbetsmarknadens parter. Det är först och främst fråga om att få fram lämpliga deltidsarbeten.

Jag vill uttrycka den förhoppningen att man nu vid kommande redovisning och prövning av delpensionen kommer att beakta just dessa fall, så att det ges möjlighet även för arbetstagare att med sex månaders intervall åtnjuta delpension.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! Herr Blomkvist och jag är helt överens om att detta är en mycket viktig reform. Men sedan förstod jag inte riktigt herr Blomkvists tankegångar.

Frågan gällde ju om delpension kan tas ut halvårsvis och om jag hade för avsikt att ändra på de nuvarande reglerna. Jag vet inte om herr Blomkvist var uppmärksam i går kväll när den här frågan behandlades. I ett betänkande, som ju godkändes i går kväll, har socialförsäkringsutskottet uttalat, att delpension i en form som innebär heltidsarbete med sex månaders intervall inte "tillgodoser kravet på den successiva nedtrappning av arbetsinsatsen och den mjuka övergång från arbete till pension som är delpensionens syfte. Tvärtom anser utskottet att full arbetstid under vissa månader med mellanliggande helt lediga perioder i många fall kan tänkas få en effekt rakt motsatt den med delpensionen avsedda."

När vi hade den här frågan uppe till behandling i det interpellationssvar som åberopades och som jag gav till herr Jonasson, så gällde det skogsarbete. Skogsarbetareförbundet ställde sig mycket kritiskt till en åtgärd av det slag som herr Blomkvist efterlyste.

Helt naturligt är detta en fråga som arbetsmarknadens parter skall försöka lösa på bästa sätt – dock inte på ett sådant sätt att det motverkar de tankegångar som ligger bakom denna reform.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Det är riktigt, herr socialminister, att kammaren i går behandlade ett betänkande som bl. a. gällde en motion av herr Persson i Karlstad m. fl., där man hemställde om att riksdagen skulle ge regeringen i uppdrag att utreda den här frågan och undersöka möjligheterna att få en ändring till stånd.

Men vad jag menar, herr socialminister, är mycket enkelt, nämligen följande. Arbetsmarknadens parter ute på en arbetsplats är engagerade

för att lösa frågan om delpension för en arbetstagare. De vet vilka förutsättningar som föreligger att ordna arbete. Vi antar att en äldre arbetare av hälsoskäl inte har möjlighet att arbeta ute under vintern men att det finns möjligheter att lösa frågan så att han kan få arbeta under sommarhalvåret och ha delpension under vinterhalvåret. Då menar jag, med tanke på det ansvar som arbetsmarknadens parter har i delpensionsfrågan, att en sådan ansökan borde prövas mycket noga och att man därvid skulle ta hänsyn till det ansvar som parterna på arbetsmarknaden har dels mot den anställde, dels mot myndigheterna.

Jag vill än en gång uttrycka förhoppningen att man vid den prövning och den utvärdering som nu kommer att ske beaktar dessa förhållanden och att det skall finnas möjligheter att tillmötesgå även en framställan baserad på arbete med sexmånadersintervaller om parterna och den sökande tycker att detta kan vara en riktig lösning.

Herr socialministern GUSTAVSSON:

Herr talman! När man sätter i gång med en reform av det här slaget är det väldigt svårt, för att inte säga nästan omöjligt, att få in i bestämmelserna sådana regler att allting helt klaffar och blir till belåtenhet för alla parter. I den fråga som herr Blomkvist tar upp, om man inte borde göra sådana här förändringar, finns det såvitt jag kan förstå ingenting i de nuvarande reglerna som motsäger detta. Det får väl bli individuella prövningar i varje kassa.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5 Om uttalande rörande en särskild skatt på fritidshus

Fru bostadsministern OLSSON erhöll ordet för att besvara herr Hugossons (s) den 22 mars anmälda fråga, 1976/77:335, och anförde:

Herr talman! Herr Hugosson har frågat mig om motiv för att med beskattningsinstrument ytterligare reglera tillgången på fritidshus för vanliga inkomsttagare.

Herr Hugosson bygger sin fråga på ett uttalande som jag gjorde vid en presskonferens i Bohuslän den 20 mars. Uttalandet var i första hand föranlett av de specifika problem som har uppstått genom att den permanenta bebyggelsen i Bohusläns skärgård under en följd av år i stor utsträckning har övergått till fritidsbebyggelse. Omvandlingen har gått så långt att hela samhällen nära nog avfolkats, utom under en kort sommarperiod, och att den bofasta befolkningen kraftigt reducerats. Anledningen till denna utveckling är främst att finna i den tidigare förda regionalpolitiken som präglats av koncentration av arbetsplatser och bostäder. Man kan dock inte bortse från att prisutvecklingen på permanentbostäder till följd av efterfrågan på fritidshus också kan ha påverkat denna utveckling.

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Om uttalande
rörande en särskild
skatt på fritidshus*

Torsdagen den
14 april 1977

*Om uttalande
rörande en särskild
skatt på fritidshus*

Antalet fritidshus i Bohuslän har enligt fritidshusräkningar ökat markant. Kunskapen om hur många av dessa som tidigare bebotts permanent är dock bristfällig. Inom ramen för den fysiska riksplaneringen utför lantmäteriverket en fritidshusinventering som kommer att ge uppgifter om hur många permanentbostäder som omvandlats till fritidshus under den senaste femårsperioden. Att det i Bohusläns fiskelägen rör sig om en relativt betydande omvandling torde stå klart.

Genom minskningen av den bofasta befolkningen i dessa områden uppstår stora problem för dem som bor kvar. Serviceunderlaget och förutsättningarna för kulturell och social verksamhet försämrats. Övergången från bofast befolkning till fritidsboende ändrar också successivt den kulturmiljö som så många vill slå vakt om. Även förutsättningarna för den kommunala planeringen rubbas.

Det finns således starka skäl som talar för att omvandlingen av permanentbostäder till fritidshus i bl. a. den bohuslänska skärgården måste begränsas. Flera olika metoder för att åstadkomma detta måste emellertid studeras.

Något ställningstagande till val av metod har inte skett och jag är f. n. inte beredd att uttala vilken metod som bör väljas.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Det hör till god ton i det här huset att man skall tacka för svar på en fråga, men nu har jag inte fått svar på den fråga jag ställde. Jag frågade bostadsministern om hennes uttalande rörande en särskild skatt på fritidshus.

Fru bostadsministern väljer att tala om ett annat problem, nämligen omvandlingen av permanentbostäder till fritidshus i den bohuslänska skärgården, och säger att denna måste begränsas. Därmed råder ingen som helst politisk oenighet mellan några partier.

Men det fru Elvy Olsson chockerade sin omgivning med i Bohuslän för några veckor sedan var att hon där krävde att man skulle införa en lyxskatt på alla fritidshus. Det uttalandet väckte givetvis stor uppmärksamhet, för att inte säga indignation, bland fritidshusägarna och hos de många människor som håller på att spara för att inom en snar framtid förverkliga sin dröm om en fritidsstuga. Hennes personliga funderingar, som hon uttryckte sig, om lyxskatt eller andra restriktioner för att klämma åt de människor som har en fritidsstuga, har efter hennes uttalande tyvärr fått stöd av andra ledande centerpartister. Inte heller har centerledaren och statsministern tagit avstånd från tanken att extrabeskatta människor som har en fritidsstuga.

Min fråga gäller alltså om man skall extrabeskatta dessa människor, och det är den frågan jag vill ha svar på. T. o. m. moderatledaren tyckte att hennes förslag var dumt och tog i en TV-intervju avstånd från hennes uttalande.

Fru Olsson försökte sedan krypa undan från det här uttalandet och säga att hon inte har talat om lyxskatt. Som framgått av öppna brev

i såväl Göteborgs-Posten som Bohusläningen har närvarande journalister krävt fru Olsson på en ursäkt när hon i TV ett par dagar efter uttalandet försökte krängla sig ifrån det genom att säga att hon inte talat om lyxskatt. Det är klart verifierat att hon gjort det. T. o. m. partivänner till fru Olsson i Bohuslän har verifierat det.

Min fråga blir därför: Kommer de restriktioner som fru Olsson och centerpartiet funderar på att sättas in på sådant vis att de får effekt på fritidshusägarnas plånböcker? Ge oss ett klart och entydigt besked på den punkten. Som statsråd får man ta konsekvenserna av sina personliga funderingar, som man framför vid en presskonferens.

En annan fråga: Har fru Olsson klart för sig vad en fritidsstuga betyder för en vanlig jobbare i ett storstadsområde med hårt och stressigt arbete och kanske en trist och tråkig bostadsmiljö? Jag är inte säker på att fru Olsson inser vad det betyder för vanliga människor att på sin fritid kunna resa till en fritidsstuga för vila och rekreation. Hade bostadsministern detta klart för sig tror jag inte att hon skulle gå och fundera på särskild beskattning eller generella restriktioner.

En tredje fråga: Anser fru bostadsministern att huvudparten av de fritidshus som finns i vårt land och i den bohuslänska skärgården är av lyxkaraktär?

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Uttalandet på presskonferensen i Uddevalla gällde de speciella förhållanden som är rådande i Bohuslän och som herr Hugosson också är väl medveten om. Jag sade där att man kunde tänka sig en extraskatt – t. ex. en differentierad fastighetsbeskattning. Men jag kan också nämna andra medel som man kan ta till och som aktualiserats exempelvis i motioner här i riksdagen. Man kan ha en planlagstiftning som binder användningen av fastigheter. Man kan ha en särskild förköpslagstiftning. Man kan också på något sätt åstadkomma ökade lånemöjligheter för människor som vill köpa äldre hus.

Alla de här instrumenten kan, när man ser på det hela första gången, verka rätt trubbiga. Men vi måste ändå resonera oss fram till något sätt att hindra den nuvarande utvecklingen.

Mitt uttalande har jag gjort i Bohuslän med tanke på de speciella svårigheter som finns där. Jag är mycket väl medveten om, herr Hugosson, den tillfredsställelse som människor känner över att kunna komma ut till ett fritidsboende i någon form. Men om vi skall ge många människor möjligheten att komma ut till just miljöerna på västkusten eller i fjälltrakterna kanske vi inte kan välja den formen att var och en har sitt fritidshus. Med den metoden når man inte alla människor och alla kan då inte få den avkoppling som fritidsboendet ger. Det är ändå konstaterat att varje fritidshus används ganska kort tid per år, och vi får kanske tillgripa andra medel än egna hus – exempelvis stugbyar för uthyrning – just för att nå alla dessa människor som herr Hugosson talar om.

Torsdagen den
14 april 1977

*Om uttalande
rörande en särskild
skatt på fritidshus*

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Det var en intressant politisk deklaration att var och en kanske inte skall ha rätt att ha en fritidsstuga i framtiden. Det var ju notabelt.

Men, fru Olsson, presskonferensen gällde inte bara permanentbostäder. Den gällde bl. a. permanentbostäders omvandling till fritidshus, och på den punkten har vi inga delade meningar. Men i samband med presskonferensen ställdes frågan: Avser den här beskattningen alla fritidshus? Svaret på den frågan blev ett entydigt och klart ja från fru Olsson. Därför blir min fråga på nytt: Skall detta tas ur den vanlige inkomsttagarens plånbok?

Det skadar tilltron till politiken att man när det börjar blåsa försöker krypa ifrån sina uttalanden och talar om någonting annat. Låt mig citera vad en journalist skriver i ett öppet brev i Göteborgs-Posten:

”I närmare tolv år har jag umgåtts med politiker eftersom jag så länge verkat som politisk journalist. Min kollega på Bohusläningen har nästan lika lång erfarenhet av politiker bakom sig. Varken han eller jag har under denna tid utsatts för ett beteende liknande bostadsministerns.”

Detta skadar tilltron till politikerna. Det är fråga om förnekande av ett klart och entydigt politiskt ställningstagande. Jag vill därför ge fru Olsson chansen att nu här i riksdagen säga till fritidshusägarna i vårt land: Ni kommer inte att få någon lyxbeskattning av era fritidsstugor.

Jag är medveten om att vi måste finna former för att begränsa omvandlingen av permanentbostäder till fritidshus i våra bohuslänska fiske-lägen. Men där finns redan den kommunala förköpsrätten. Tala med de centerpartistiska kommunalpolitikerna i de bohuslänska kommunerna – det är ju borgerlig majoritet i nästan varenda kommun i Bohuslän och de kan utnyttja den kommunala förköpsrätten.

Fru bostadsministern OLSSON:

Herr talman! Om en journalist skriver ett öppet brev i en tidning bör han också skicka det till den person brevet avser. Det är inte att fordra att man skall läsa alla tidningar varje dag. Jag har, herr Hugosson, tyvärr inte läst detta öppna brev.

Om man vill ha en extra skatt på hus som övergår från permanentbostad till fritidshus, så kan det vara svårt att dra gränsen och undanta övriga fritidshus från den skatten. Jag har bara sagt att detta är en väg när det gäller att välja metod för att begränsa övergången från permanentbostad till fritidshus, och då medger jag att det är svårt att undanta de andra fritidshusen.

Jag har vid ett annat tillfälle sagt att fritidsbyggandet kanske fått för stor omfattning under senare tid. Vi kanske måste stanna upp och se vad vi har utrymme till inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Jag tycker för min del att det primära är, inte att var och en äger sitt fritidshus utan att så många som möjligt får möjligheter att komma ut i naturen.

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag vill ännu en gång understryka att jag icke har någon annan uppfattning än bostadsministern om det angelägna i att begränsa omvandlingen av permanentbostäder till fritidshus i de bohuslänska tätorterna. Vi är fullständigt överens på den punkten. Det är inte den frågan diskussionen gäller.

Frågan är: Skall man med beskattning lägga bördor på människor som kanske genom idogt sparande lyckats skaffa sig en fritidsstuga? Skall man göra det omöjligt för de människor som i dag som sparmål har en fritidsstuga att förverkliga detta sparmål?

Och jag har ännu inte fått svar på frågan: Är huvudparten av fritidshusen på den svenska västkusten lyxfritidshus? I samband med ett besvärssärende som gällde ett lyxfritidshus – ett svartbygge i bostadsministerns egen hemkommun som fru Olsson godkände – sade bostadsministern att när vi i det ordinarie bostadsbyggandet strävar efter god utrymmesstandard bör vi se till att få en god standard även i fråga om fritidsstugorna. Vilket alternativ skall vi ha? Är det lyxvillor eller är det inte lyxvillor?

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6 Om planerade kraftverksbyggen i Åseleälven och Umeälven

Herr statsrådet JOHANSSON erhöll ordet för att besvara herr *Nygrens* (s) den 4 mars anmälda fråga, 1976/77:297, till herr industriministern, och anförde:

Herr talman! Herr Nygren har frågat industriministern om regeringen kommer att medverka till byggstart av planerade kraftverksbyggen i Åseleälven och Umeälven så att jobben kan tryggas för Juktans kraftverksbyggare. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall besvara den.

Efter samråd med cheferna för jordbruks- och bostadsdepartementen får jag anföra följande.

Statens vattenfallsverk har nyligen ansökt om tillstånd att bygga och driva kraftstationen Klippen. Med normal behandlingstid i vattendomstolen kan regeringens prövning av ärendet inte bli aktuell förrän våren 1978.

De planerade kraftstationerna Åsele och Stenkullafors ingår i ett större sammanhängande utbyggnadsprojekt som omfattar även kraftstationen Volgsjöfors och korttidsreglering i den berörda älvsträckan. Behandlingen av vattenmålet, som således avser det sammantagna projektet, har fortskridit så långt att vattendomstolen med eget yttrande har hänskjutit frågan om tillåtligheten till regeringens prövning. Ärendet har remissbehandlats. De invändningar som rests mot projektet riktar sig främst mot utbyggnaden av Volgsjöfors, där bl. a. en för strömfiske värdefull forssträcka skulle gå förlorad. Även Åsele och Stenkullafors skulle beröra

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Om planerade
kraftverksbyggen i
Åseleälven och
Umeälven*

Torsdagen den
14 april 1977

*Om planerade
kraftverksbyggen i
Åseleälven och
Umeälven*

relativt stora bevarandevärden från främst den vetenskapliga naturvårdens, fiskets och rennäringens synpunkt.

Utbyggnaden i Åseleälven, liksom f. ö. även Klippen, har i betänkandet Vattenkraft och miljö 3 placerats i klass 2 i den slutliga rangordningen och tillhör därmed den grupp som enligt riksdagens beslut bör behandlas i ett samlat ställningstagande till vattenkraftsutbyggnaden fram till år 1985.

Med tanke på de förhållandevis stora bevarandevärden som skulle komma att beröras är det viktigt att frågan om utbyggnader i Åseleälven och av Klippen får avgöras mot bakgrund av ett samlat beslutsunderlag. Regeringen är därför inte beredd att förorda någon särbehandling av de aktuella projekten.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Den främsta anledningen till min fråga är att 400 byggnadsarbetare vid pumpkraftverksbygget i Juktan i Västerbotten riskerar att bli friställda inom ett år om inte de planerade kraftverksbyggena i Åseleälven får klartecken från regeringen senast sommaren 1977.

Redan nu har drygt 30-talet arbetare varslats om friställning vid halvårsskiftet i år. För ytterligare grupper, bl. a. bergarbetarna, väntar varsel den närmaste tiden. Enda alternativet för dessa byggarbetare är att kraftverksbyggena i övre Åseleälven kan påbörjas.

Medel har beviljats för kraftstationsbyggena i Stenkullafors och Åsele. Vattenfall har avtalat med vägverket om bidrag till finansieringen av en allmän väg som måste byggas i samband med utbyggnaderna. Turbin och generatorer till Åsele har beställts och delvis levererats till Vattenfalls förråd. Allt kan verka förberett för byggstart. Nu väntar bara klartecken från regeringen.

Kommer inte det beskedet under sommaren i år försenas byggena ett helt år, eftersom dammbyggnadsarbetena är säsongberoende. Då kommer många hundra byggnadsarbetare i Norrland att bli arbetslösa under ett år. Det är det dystra läget, herr Johansson.

Visst är det riktigt att riksdagen genom beslut 1975 har uttalat hinder för tilltandsprövning. Men om viljan att trygga jobben finns inom regeringen kan riksdagen underställas förslag om att detta hinder undanröjs. Här gäller det jobben för 400 byggnadsarbetare i en del av vårt land där inga alternativa jobb finns. Den saken tycks den borgerliga regeringen och energiministern vara helt kallsinniga inför. Inte en enda rad i det långa svar jag fått på min fråga handlar om tryggheten i jobben för arbetarna i Juktan.

Det gäller här också angelägna energitillskott, som vi snabbt kan behöva. Här gäller det ett vattenkraftsprojekt i ett område, där det endast finns ett mycket ringa motstånd mot en utbyggnad. Medel finns beviljade, och ett behövligt vägprojekt är avtalat med vägverket. Turbin och generatorer är beställda och delvis levererade.

Jag måste fråga: Har den borgerliga regeringen blivit helt okänslig för

regionalpolitiska insatser och för arbetslöshetsproblemen i Norrlandslä-
nen? Här gäller det frågan om jobb eller arbetslöshet för 400 vatten-
kraftsbyggare och tryggheten för deras familjer. Jag frågar energiminis-
tern: Berör inte detta energiministern och den borgerliga regeringen det
minsta?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Det är naturligtvis herr Nygren obetaget att ta till bröst-
toner om sysselsättningen när vi diskuterar saker som vi är ense om.
Men då borde han naturligtvis informera sig litet bättre.

För det första har regeringen i budgetpropositionen anslagit medel till
det här projektet. Det går att läsa på s. 341 i Bilaga 17 till proposition
1976/77:100.

För det andra har riksdagen enhälligt beslutat att vi skall ha ett samlat
ställningstagande till vattenkraftsutbyggnaden. Detta kommer, herr Ny-
gren.

För det tredje är inte – och det gällde även den socialdemokratiska
regeringens planer – Åsele och Stenkullafors ett ersättningsobjekt för
Juktan, eftersom detta projekt inte ger lika många jobb som toppsys-
selsättningen i Juktanutbyggnaden. Det är bara att läsa de sysselsätt-
ningskurvor som Vattenfall har levererat.

Jag håller med om att det är viktigt att vi här får ett beslut, men
det bör fattas i den ordning som riksdagen tidigare enhälligt har fastställt.
Detta har jag arbetat efter i mina ställningstaganden.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Man kan vidga resonemanget och säga att i dag är 2 200
byggnadsarbetare mer eller mindre fast anställda hos Vattenfall, framför
allt i Norrland. Om inte planerna på kraftverk i Åsele och Stenkullafors,
i Klippen i Storumans kommun och i Vojmån i Vilhelmina kommun
kommer till utförande så snabbt som möjligt riskerar dessa människor
att vara av med sina anställningar i Vattenfall 1982. Så allvarlig är si-
tuationen, herr Johansson. Redan om två år är antalet anställda nere
i 600 à 700 man om ingenting händer. Om ytterligare ett år är man
nere i 200 anställda i Vattenfalls vattenkraftsutbyggnad. Det är det all-
varliga läget. 2 000 jobb försvinner om tre à fyra år, om inte regeringen
visar handlingskraft.

Nu säger herr Johansson att medel finns till projektet. Det sade jag
också i mitt inlägg. Medel finns, man har träffat avtal om vägprojekt,
man har beställt generatorer och turbin, och dessa är delvis levererade.
Vad man väntar på är ett klartecken från regeringen. Men regeringen
vill inte göra någonting förrän man får ett, som det heter, samlat ställ-
ningstagande. Skall då 400 byggnadsarbetare i Juktan gå arbetslösa i vän-
tan på att den borgerliga regeringen skall åstadkomma ett samlat ställ-
ningstagande?

Jag frågar herr Johansson: När och var skall dessa vattenfallsarbetare

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Om planerade
kraftverksbyggen i
Åseleälven och
Umeälven*

Torsdagen den
14 april 1977

*Om planerade
kraftverksbyggen i
Åseleälven och
Umeälven*

få jobb, när nu herr Johansson inte har för avsikt att ta något initiativ på detta område?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Sedan jag fick detta jobb har också jag noterat att den tidigare regeringens planläggning verkligen inte var särskilt långsiktig. Precis som herr Nygren säger kommer hela övre Norrland att långsiktigt drabbas av en nedgång i anläggningsarbetena. Därför har jag i samråd med Vattenfall beställt en fullständig kartläggning av Vattenfalls personalsituation beträffande avgångar, åldersfördelning, geografisk fördelning osv. inom de olika kategorierna.

Vidare har jag tillsammans med Jonas Norrby kommit fram till att vi måste starta en ordentlig genomgång av olika tänkbara utbyggnadsprojekt i övre Norrland. En sådan kartläggning pågår inom Vattenfall. Den skall inte hindras av det som tydligen hindrade den tidigare regeringen, nämligen det faktum att utbyggnadsprojekten inte är formellt lönsamma.

Här är det fråga om sysselsättningen. Jag delar herr Nygrens uppfattning på den punkten. Det gäller att kartlägga utbyggnadsprojekt som inte har starka motstående intressen och även om de inte är i och för sig direkt lönsamma. Den rapporten väntar jag mig omedelbart efter sommaren. Det stora problemet i övre Norrland, herr Nygren, är att vi har en mycket dålig framförhållning när det gäller sysselsättningen för anläggningsarbetare, något som naturligtvis i första hand är orsakat av den socialdemokratiska regeringens tidigare planering.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Nej, statsrådet Johansson, så enkelt är det inte att komma ur denna fråga. Den tidigare regeringen hade en beredskap för att komma i gång med de tre vattenkraftsprojekten Åsele, Stenkullafors och Volgsjöfors. Men det fanns en opinion mot Volgsjöfors. Därför lät man Vattenfall få ärendet tillbaka. Man försökte få i gång Åsele och Stenkullafors, som är Vattenfalls andel av det hela. Volgsjöfors ägs av Gräningeverket.

Vattenfall vill göra någonting. Man vill att regeringen skall handla. Det är en önskan från Vattenfall, från de anställda och från Byggnadsarbetareförbundet, som har varit tvingat att gå till utskottet, därför att energiministern är så kallsinnig på detta område att han inte intresserar sig för jobben.

Jag har ännu inte fått ett enda ord från energiministern till svar på min fråga: Vad skall de kraftverksbyggare göra som nu blir friställda? Det gäller 30 i första omgången och flera till hösten. Vad skall de göra, medan regeringen företar denna genomgång av projekten och detta samlade ställningstagande, som nu tycks vara så viktigt att man inte kan ta något litet initiativ på detta område?

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Herr Nygren har alldeles rätt. Det var ett viktigt beslut som fattades av en enig riksdag. Ett samlat ställningstagande och förslag från regeringen kommer. Jag har så snabbt det varit möjligt för mig satt i gång kartläggningsarbetena för att tackla den totala anläggningsarbetssituationen i övre Norrland. Tycker herr Nygren inte att det räcker, får han i så fall rikta kritik mot det som inte har gjorts tidigare. Vi gör vad som nu kan göras. Kartläggningen utförs av Vattenfall.

Det är inte jag som har kopplat ihop dessa tre utbyggnadsalternativ, där Volgsjöfors ägs av Graningeverken. Det är naturligtvis ett komplicerande faktum. Men om bara ett av tre projekt var kontroversiellt, borde i så fall den gamla regeringen ha tänkt på detta och försökt genomföra projekten var för sig så att man inte hamnat i denna situation.

Herr NYGREN (s):

Herr talman! Jag konstaterar att jag trots detta långa skriftliga svar på min fråga och trots flera inlägg från statsrådet ännu inte har fått svar på frågan: Vad ämnar regeringen göra för att trygga jobben för de 400 kraftverksbyggarna i Juktan? Statsrådet Johansson har inte med ett ord berört det viktiga problemet, inte i det skriftliga svaret och inte i sina tre inlägg i debatten. Jag tycker att det vittnar om kallsinnighet mot människor som riskerar att bli arbetslösa, en kallsinnighet som jag tycker det är beklämmande att höra i denna kammare.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag noterar avslutningsvis bara att herr Nygren inte nöjer sig med svar angående det arbete som nu pågår för att så snabbt som möjligt få fram ytterligare projekt i övre Norrland. Det är ett intressant besked. Jag skall lägga det på minnet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 7 Om de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomiska problem

Fru statsrådet FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara herr *Westerbergs* (m) den 31 mars anmälda fråga, 1976/77:361, och anförde:

Herr talman! Herr *Westerberg* har frågat mig om jag är beredd att redogöra för regeringens syn på det ekonomiska läget i de allmännyttiga kommunala bostadsföretagen och om regeringen avser att vidta några speciella åtgärder med anledning av detta.

Många allmännyttiga bostadsföretag har otvivelaktigt ekonomiska svårigheter. Dessa svårigheter beror bl. a. på överskottet på hyreslägenheter i vissa kommuner. Den minskade efterfrågan på hyreslägenheter har medfört att många lägenheter har blivit outhyrda. Hyrorna har inte stigit i takt med kostnaderna i fastighetsförvaltningen. Det gäller inte minst.

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

Om de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomiska problem

Torsdagen den
14 april 1977

Om de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomiska problem

som herr Westerberg har nämnt i sin fråga, kostnaderna för underhåll.

Antalet outhyrda lägenheter har minskat under de senaste två åren och antalet kommer, såvitt nu kan bedömas, att fortsätta att minska betydligt under de närmaste åren. Denna minskning av antalet tomma lägenheter kommer att ge förutsättningar för en förbättring av de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomiska situation. Det är emellertid samtidigt uppenbart att tidigare uppkomna hyresförluster i olika former kommer att belasta företagens ekonomi även i framtiden.

Enligt den ansvarsfördelning som gäller för stat och kommun har kommunerna ansvaret för att bostadsbyggandet får en lämplig omfattning och lämplig fördelning på hus- och lägenhetstyper. I denna ansvarsfördelning ligger också att kommunerna bör ha det ekonomiska huvudansvaret för resultatet av sina bostadsförsörjningsåtgärder. Det gäller självfallet i hög grad när kommunerna genomför bostadsbyggandet genom sina egna företag. Det finns enligt min mening ingen anledning att ändra på denna grundläggande ansvarsfördelning.

När det gäller det ekonomiska ansvaret för hyresförluster finns det en etablerad ansvarsfördelning. Vid statlig eftergift av hyresförlustlån gäller att huvudmannen i normalfallen får inlösa drygt hälften av lånen. I vissa fall kan kommunernas ekonomi bli hårt ansträngd vid inlösen av hyresförlustlån eller när andra kommunala åtgärder vidtas för att sanera de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomi. I den mån kommunernas ekonomi i sådana fall blir så hårt ansträngd att statliga insatser kan behöva övervägas för att förbättra det kommunalekonomiska läget, är det andra medel än bostadspolitiska som får övervägas.

Av vad jag har sagt framgår att regeringen inte har för avsikt att ändra på den grundläggande ansvarsfördelningen mellan stat och kommun när det gäller de allmännyttiga företagens ekonomiska situation. Däremot övervägs, som jag har nämnt i annat sammanhang, förslag från hyresrättsutredningen (SOU 1976:60) om förhandlingsordningen på hyresmarknaden samt byggadministrationsutredningens betänkande (SOU 1976:26) som kan ha betydelse för möjligheterna att finansiera s. k. överkostnader i bostadsproduktionen. Vidare har byggadministrationsutredningen föreslagit ett i viss mån utökat kommunalt ansvar för förlust på bostadslån. Frågan om finansiering av underhållskostnader övervägs f. n. inom bostadsdepartementet.

Herr WESTERBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Friggebo för svaret på min fråga.

Efter 1960- och 1970-talens våldsamma utbyggnad av olika bostadsområden har nu inträtt ett betydligt lugnare skede. Antalet tomma lägenheter har minskat ganska kraftigt, och det finns t. o. m. vissa tendenser till en ökad efterfrågan på lägenheter och bristsituationer i vissa områden.

När bostadsbristen i stort sett upphörde för några år sedan blev det

Om de allmännyttiga bostadsföretagens ekonomiska problem

i stället rätt stora ekonomiska problem i många av de allmännyttiga kommunala bostadsföretagen. Staten gick in med olika former av hyresförlustlån som i vissa fall sedermera avskrevs delvis. Kommunerna fick gå in med en majoritetsdel, närmare bestämt 60 %, av det tillskott som behövdes för att täcka dessa hyresförluster, och staten täckte resten.

Försämringen av bostadsföretagens ekonomi medförde minskade avsättningar till löpande och periodiskt underhåll. Som statsrådet Friggebo säkert är medveten om har Sveriges Allmännyttiga Bostadsföretag SABO gått ut med rekommendationer om hur mycket som skall avsättas för löpande och periodiskt underhåll i allmännyttiga bostadsföretag.

Dessa beräkningar skall enligt uppgift göras så att man upprättar en plan för det reparationsbehov som företaget har under de kommande 30 åren. Dessa kostnader slås sedan ut jämnt över de 30 åren. På detta sätt får man fram hur mycket som behöver avsättas till reparationer för vart och ett av dessa år.

Ett stort antal av de allmännyttiga bostadsföretagen har under senare år i spåren av det ekonomiska läget icke kunnat göra de avsättningar som dessa beräkningar givit vid handen. På detta sätt har ganska betydande ackumulerade underskott uppstått i avsättningar och reparationer. Det finns alltså ett reparationsbehov som man inte har pengar att tillgodose. Detta har även statsrådet Friggebo medgett i Svenska Dagbladet för några veckor sedan. Också i sitt svar i dag säger hon att det finns problem med detta, men jag tycker ändå inte att jag har fått något riktigt svar.

Hur skall vi klara luckorna och möta de reparationsbehov som i dag finns och som inte kan täckas genom att läget successivt blir bättre? Skall det betalas direkt över kommunalskatten? Det kan ju inte vara lämpligt att kommande hyresgästgenerationer skall få bära hundhuvudet.

Jag tycker det var ett ganska luddigt svar att man överväger finansieringen av underhållet i framtiden för bostadsföretagen. Det behöver göras något ganska snabbt för att rätta till dessa problem, som många hyresgäster i dag drabbas av.

Fru statsrådet FRIGGEBO:

Herr talman! År 1974 fattades ett beslut här i riksdagen som möjliggjorde en sänkning av kapitalkostnaden bl. a. för företag som det här gäller. Det gav ett utrymme för dem att göra större avsättningar till underhållet och bättre följa upp de underhållsplaner som är upprättade inom företagen. Detta har alltså riksdagen medverkat till.

I första hand måste naturligtvis företagen själva uppfylla det grundläggande målet, som är att med egen kraft gå ihop, självfallet med de stora generella statliga stöd som utgår i botten till alla statsbelånade fastigheter. Och såvitt jag vet anstränger sig också företagen att uppfylla den målsättningen.

Jag vet att herr Westerberg har gjort en utredning beträffande de allmännyttiga företagens ekonomiska situation. Såvitt jag förstår slutade

Torsdagen den
14 april 1977

*Om de allmännytti-
ga bostadsföreta-
gens ekonomiska
problem*

utredningen i en rekommendation att alla de undersökta företagen, så när som på ett eller ett par, skulle gå i konkurs. Vad gott det skulle medföra förstår jag inte riktigt, och de undersökningsmetoder som användes var mycket trubbiga.

Låt mig säga att den översyn av underhållet som jag nämnt i mitt svar har sitt ursprung i det önskemål som riksdagen har haft om översyn av skillnader i skattechänseende beträffande underhållet mellan privata fastighetsägare och allmännyttiga. I det sammanhanget kommer självfallet underhållsfinansiering, underhållsavsättning och underhållskostnader upp som en naturlig del. Det ingår f. n. i bostadsdepartementets arbetsuppgifter att titta på detta.

Herr WESTERBERG (m):

Herr talman! När det gäller de kommunala bostadsföretagens ekonomi är det väl bara att konstatera att den är väldigt dålig. Med utgångspunkt i SABO:s egna rekommendationer och enligt sagesmän på SABO:s kansli görs det alldeles för små avsättningar i många företag.

I den utredning som jag gjorde sade jag inte att företagen skulle gå i konkurs. Jag sade i stället att om företagen hade att följa aktiebolagslagens regler – det behöver de ju inte göra i och med att de är allmännyttiga – skulle deras eget kapital kunna betecknas som förbrukat, dvs. de har större skulder än tillgångar. Detta är ju ett otillfredsställande läge. Man har ett ackumulerat underskott i fråga om pengar som borde ha avsatts till reparationer – något som man inte kan tillgodose i framtiden. Det behöver ju tillskjutas nya pengar; annars måste företagen gå med vinst de kommande åren för att man skall kunna täcka in dessa underskott.

Fru statsrådet FRIGGEBO:

Herr talman! Även ett allmännyttigt aktiebolag måste följa aktiebolagslagens regler. Bolagen har också auktoriserade revisorer som granskar redovisningen, och revisorerna har inte kommit med de rekommendationer som herr Westerberg gjorde i sin utredning.

Det är helt riktigt att de här företagen bör se till att de har tillräckliga reserver för att klara ett framtida underhåll. Jag tycker också det är riktigt att företagen nu strävar efter att förändra sin egen situation. Jag vet att ett sådant arbete pågår inom företagen, och det uppskattar jag. Samtidigt är vi medvetna om att på grund av den stora utbyggnadstakten under 1960-talet och de reparationsbehov som börjar uppstå i de allmännyttiga bolagens fastigheter är ett problem. Som jag har sagt håller vi inom bostadsdepartementet på att undersöka dessa frågor.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8 Om avgifter till allmännyttiga bostadsföretag för kostnader vid hyresförhandlingar

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

Fru statsrådet FRIGGEBO erhöll ordet för att besvara herr *Westerbergs* (m) den 31 mars anmälda fråga, 1976/77:362, och anförde:

Herr talman! Herr *Westerberg* har frågat mig om jag är beredd att redogöra för min syn på att somliga allmännyttiga bostadsföretag enligt tidningsuppgifter den senaste tiden börjat ta ut speciella avgifter av hyresgästerna, avgifter som sedan skulle ha lämnats till hyresgästföreningarna för att täcka deras kostnader vid hyresförhandlingarna. Herr *Westerberg* har också frågat om regeringen kommer att vidta några åtgärder i anledning av detta förhållande.

Herr *Westerberg* syftar på att vissa bostadsföretag och hyresgästföreningar inom ramen för det frivilliga förhandlingssystem, som f. n. tillämpas inom hela den allmännyttiga bostadssektorn, har enats om att i hyran skall ingå en avgift som skall tillfalla hyresgästföreningen som kostnadsersättning bl. a. för dess förhandlingsverksamhet. De avgifter som parterna har enats om torde i flertalet fall ha fördelats likformigt mellan hyresgästerna, alldeles oberoende av deras medlemskap i hyresgästföreningen. I en del fall synes förhandlingserättningen ha använts till att sänka medlemsavgiften till föreningen.

I samband med att riksdagen förra året behandlade olika hyresfrågor uttalade riksdagen att det inte finns något hinder för att ett bostadsföretag genom bidrag eller eljest tar på sig ett visst ekonomiskt ansvar för hyresgäströrelsens medverkan i ett förhandlingsarbete som kommer alla boende till godo. Samtidigt tog riksdagen bestämt avstånd från ett förfaringssätt som leder till särskilda rabatter för hyresgäströrelsens medlemmar innebärande skilda hyresnivåer för medlemmar och icke medlemmar. Jag delar riksdagens uppfattning på den punkten.

I justitiedepartementet övervägs f. n. det delbetänkande om förhandlingsordningar på bostadshyresmarknaden som i höstas lämnades av hyresrättsutredningen och som nyligen remissbehandlats. Betänkandet innebär att man efter mönster från det frivilliga förhandlingssystemet öppnar möjlighet att skapa förhandlingsordningar för hela bostadshyresmarknaden. Jag är inte beredd att nu ange hur ett regeringsförslag i ämnet kan komma att utformas och därmed inte heller vilken betydelse ett sådant förslag kan tänkas få med avseende på det problem som herr *Westerberg* avsett med sin fråga. Det är min förhoppning att riksdagen redan under den kommande hösten skall få tillfälle att ta ställning till en proposition om förhandlingsordningar på bostadshyresmarknaden.

Herr *WESTERBERG* (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet *Friggebo* för svaret på frågan, även om jag tycker att det inte gav så mycket i och för sig.

Enligt civilutskottets betänkande 1975/76:26 är grunderna för hyreslagstiftningen att uppfatta så, att medlemskap i viss organisation i sig

*Om avgifter till
allmännyttiga
bostadsföretag för
kostnader vid
hyresförhandlingar*

Torsdagen den
14 april 1977

*Om avgifter till
allmännyttiga
bostadsföretag för
kostnader vid
hyresförhandlingar*

inte skall inverka på hyressättningen för den enskilde hyresgästen. Därom tycks vi i alla fall vara eniga. Utskottet valde alltså att uttala sig mycket starkt mot alla former av hyresrabatter som kunde tillämpas av olika organisationer.

Trots detta har den senaste tiden ett antal allmännyttiga kommunala bostadsföretag börjat att på hyresgästföreningarnas begäran ta ut speciella avgifter av hyresgästerna. Dessa avgifter skall sedan lämnas till hyresgästföreningarna för att täcka deras förhandlingskostnader. I Stockholm har detta bl. a. lett till att man i hyresgäströrelsen sänkt sina medlemsavgifter eller återbetalat delar av dem.

Civilutskottet skrev också i samma betänkande att det inte möter något hinder för bostadsföretag att genom bidrag e. d. ta på sig det ekonomiska ansvaret för hyresgästföreningarnas medverkan i förhandlingsarbete som kommer alla till godo. Det är just detta att det skall komma alla till godo som är mycket väsentligt. Under senare tid har jag fått många brev och samtal från hyresgäster, både sådana som är medlemmar i hyresgäströrelsen och sådana som står utanför, som definitivt inte anser att hyresgästföreningarna har tillgodosett deras intressen. I vissa fall har det funnits hus där samtliga hyresgäster har varit eniga om att de själva velat sköta hyresförhandlingarna, eftersom de inte tycker att den hyresgästsombudsman som skött förhandlingarna gjort det så som de önskat.

Jag menar att förhandlingsmonopol för Hyresgästernas riksförbund mot hyresgästernas i ett visst område egen vilja är kränkade för hyresgästerna. Särskilt besvärligt är det när dessa hyresgäster sedan måste betala förhandlingskostnaderna som de inte vill acceptera. Det sker då genom en speciell avgift som läggs på hyran. Får sedan samma hyresgäster lämna ännu mer pengar till hyresgästföreningen, trots att de är motståndare till den, för fritidsverksamheter inom ABF, Unga örnar m. m., kan det bli ännu mer stötande.

Bidrag till boendedemokrati skall inte bara gå till hyresgästföreningar. Det finns många andra grupper som behöver stöd. Tvångsutdebiteringen är, enligt min mening, en mycket negativ sak, och jag finner Birgit Friggebos svar mycket intetsärande. Just detta förhandlingsmonopol, kopplat till Hyresgästernas riksförbund, med tvångsutdebitering är någonting synnerligen negativt. Det måste vara hyresgästerna i resp. område som i första hand skall få förhandla och därmed inte behöva betala andras förhandlingar.

Fru statsrådet FRIGGEBOS:

Herr talman! Jag vill påminna herr Westerberg om att det inte finns något förhandlingsmonopol för hyresgäströrelsen, om man bortser från de tidsbestämda avvecklingsförhandlingar på den privata hyresmarknaden som försvinner under nästa år. Även andra hyresgästsorganisationer kan förhandla om hyresvillkor, och hyresrättsutredningens förslag innebär inte någon ändring. Men låt mig säga att på denna punkt är det

min mening att regeringens förslag till riksdagen i höst måste vara fullständigt klart, så att man inte bakvägen skapar ett förhandlingsmonopol för en viss bestämd rörelse.

Jag vill sedan säga något om bakgrunden till förhandlingsersättningarna. De enskilda hyresgästerna har ju i sina kontrakt överlåtit till hyresgäströrelsen att överenskomma om hyra m. m. med fastighetsägaren, vilket innebär att förhandlingsresultaten kommer alla hyresgäster till godo så länge man använder lika hyra för lika lägenhet. Och det gör man såvitt jag vet.

Jag kan dock förstå att framför allt hyresgäster, som exempelvis har gått ur hyresgästföreningen och som nu tvingas bidra till föreningens verksamhet över sin hyra, kan finna den ordningen svårbegriplig. Men med anledning av herr Westerbergs tidigare i debatten framförda fråga om de allmännyttiga företagens ekonomiska situation kan det nog generellt hävdas, att hyresgästföreningarnas förhandlingsverksamhet när det gäller att hålla hyrorna nere varit någorlunda framgångsrik och därmed också kommit icke medlemmar i hyresgästföreningen till godo.

Herr WESTERBERG (m):

Herr talman! Om det är "framvägen" eller bakvägen som vi får en form av förhandlingsmonopol tycker jag är ganska ointressant. Frågan är hur det i verkligheten fungerar. Det är inte bara hyran man förhandlar om i hyresgäströrelsen. Det är en rad olika frågor om boendedemokrati, fritidsaktiviteter m. m. som kommer in.

Det problem som jag önskar att man skulle komma till rätta med är följande. Mina sagesmän, som varit medlemmar av hyresgäströrelsen, har tillsammans med sina grannar i samma fastighet hos hyresmarknadsdomstolen velat överklaga det resultat som framkommit i hyresförhandlingarna men inte kunnat göra detta därför att de inte varit förhandlingsparter. Jag tycker att detta är beklagligt.

Om statsrådet Friggebo är beredd att till hösten lägga fram ett förslag som innebär att man ökar möjligheterna för hyresgäster att genom sina föreningar, om de så önskar, ta upp sådana förhandlingar, är det naturligtvis tacknämligt.

Fru statsrådet FRIGGEBO:

Herr talman! På den punkten uttryckte jag mig mycket klart. Förslaget skall reellt innebära att hyresgästorganisation, oavsett koppling till Hyresgästernas riksförbund, skall ha möjlighet att förhandla. Men det är självfallet stora problem i detta sammanhang. Man kan inte ha två organisationer inom samma fastighet som konkurrerar med varandra, så att fastighetsägaren kan spela ut den ena mot den andra, utan det måste tillämpas någon form av majoritetsförhållande. Detta är svåra frågor, som vi kommer att överväga mycket noggrant.

Vad gäller frågan om hyresmarknadsdomstolen har jag inte hört att det skulle existera något sådant organ. Det finns något som heter hy-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Om avgifter till
allmännyttiga
bostadsföretag för
kostnader vid
hyresförhandlingar*

Torsdagen den
14 april 1977

*Ändrade regler för
skattetillägg*

resmarknadskommittén, som är en frivillig förhandlingsorganisation mellan SABO och Hyresgästernas riksförbund. Självfallet kan inte enskilda människor vända sig dit. Däremot har varje hyresgäst i landet möjlighet att hos hyresnämnd få sin hyra prövad, oavsett om det har förekommit förhandlingar eller inte mellan hyresgästförening och fastighetsägare. Man kan också gå vidare till bostadsdomstolen för att få sitt ärende prövat.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 9 Föredrogs och hänvisades

Proposition

1976/77:136 till kulturutskottet

§ 10 Föredrogs och hänvisades

Motioner

1976/77:1550–1554 till utbildningsutskottet

1976/77:1555 och 1556 till justitieutskottet

1976/77:1557 till trafikutskottet

1976/77:1558 till civilutskottet

§ 11 Föredrogs men bordlades åter

trafikutskottets betänkande 1976/77:18

civilutskottets betänkanden 1976/77:21–26

§ 12 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen 1976/77:133.

§ 13 Ändrade regler för skattetillägg

Föredrogs skatteutskottets betänkande 1976/77:38 med anledning av propositionen 1976/77:92 om ändrade regler för skattetillägg enligt taxeringslagen (1956:623), m. m. jämte motion.

Herr OLLÉN (m):

Herr talman! Är det rimligt att man skall kunna drabbas av en straffavgift på flera tusen kronor för ett enkelt slarvfel i deklarationen? Flertalet svarar säkert ett obetingat nej på den frågan. Inte desto mindre innebär de nuvarande reglerna om skattetillägg i taxeringslagen att så kan ske. "Medeltida" och "barbariska" har skattetilläggen kallats av en av ledamöterna av regeringsrätten, landets högsta skattedomstol. Det är ett hårt omdöme. Men åtskilliga upprörande exempel visar att hårda omdömen är berättigade i en diskussion om skattetillägg.

Dess bättre har regeringen visat att den är intresserad av att lindra reglerna om skattetillägg. I sin proposition nr 92 föreslår regeringen att skattetillägg skall utgå med 25 % i stället för med 50 % av den skatt som påförs efter rättandet av felaktigheten i sådana fall där den oriktiga

uppgiften i självdeklarationen har kunnat rättas med ledning av kontrollmaterial som normalt är tillgängligt för taxeringsnämnden. Regeringen säger att detta är ett provisorium men ett provisorium som är nödvändigt för att åtminstone något förbättrade regler skall kunna gälla redan fr. o. m. 1977 års taxering, alltså i år.

I en motion har jag framfört för det första att riksdagen borde uttala att skattetillägg över huvud taget inte skall utgå i de fall där den felaktiga uppgiften lätt kan rättas med ledning av tillgängligt kontrollmaterial; för det andra att reglerna om skattetillägg i de övriga fall där sådana regler ändå kan vara motiverade inte skall kunna resultera i mycket olika straff vid ungefär samma typ av förseelser. För att i någon mån förbättra den provisoriska lösning som regeringen nu har föreslagit har dessutom i motionen framställts yrkande om att skattetillägg i de fall som avses i regeringens proposition skall utgå med maximalt 1 000 kr.

Utskottet, som avvisar motionsyrkandena, framhåller att skattetillägget inte är att betrakta "som ett straff vid uppsåtliga deklaraionsbrott utan som en sanktion av annat slag som avser att träffa även slarvfel av mindre allvarlig beskaffenhet". Jag frågar därför: Bör slarvfel av "mindre allvarlig beskaffenhet" kunna bestraffas med avgifter på över 1 000 kr.?

Att det finns gott om exempel på att skattetillägg med nuvarande bestämmelser har kommit att överstiga 1 000 kr. torde det inte råda någon tvekan om. I gårdagens nummer av Expressen berättades om en sjukpensionär som av misstag råkat ta med en inkomstuppgift för fel år. Hans straff blev ett skattetillägg på 5 000 kr. Den skattedomen är överklagad, men i väntan på att eventuellt få rätt i högre instans tvingas nu denne man leva på socialhjälp. Är detta över huvud taget tillståndigt i ett rättssamhälle?

Om en småföretagare i sin deklaration ett år inte rätt förstår att som inkomst ta med föregående års utgående skulder, ett misstag som lätt kan begås av en icke bokföringskunnig och som lika lätt kan upptäckas av en rutinerad taxeringsnämnd, då blir straffet ca 1 000 kr. med nu gällande regler – möjligen skulle det kunna bli 500 kr. efter genomförandet av den proposition som nu ligger på riksdagens bord – under förutsättning att skulderna har varit 3 000 kr. Men straffet blir minst 3 000 kr. i stället för 1 000 kr. om skulderna varit 10 000 kr., trots att de fel som har begåtts i princip är identiska.

Att den tidigare nämnde regeringsrättsledamoten räknat ut att de som har haft tillgång till de s. k. blå korten på SAS skulle kunna drabbas av krav på skatt och skattetillägg om sammanlagt 300 000 kr. per person för de fem senaste åren är måhända av mindre praktiskt intresse men kan vara ägnat att väcka eftertanke hos en del av kammarens ledamöter.

Herr talman! Det är meningslöst att nu gå emot ett enigt utskott. Det finns också anledning att understryka att utskottet förväntar sig ett förslag från regeringen beträffande skattetillägg inom en snar framtid. Man får hoppas att det förslag som då läggs fram innebär väsentliga förändringar i reglerna om skattetillägg.

Med reglernas nuvarande utformning har vi ett system som kan ge bisarra effekter, leda till att höga straff utdöms utan någon rättegång, till att ungefär samma förseelser drabbas av helt olika straff och till andra för rättssamhället ovärdiga företeelser. Låt oss därför hoppas att skattetilläggen i deras nuvarande utformning blir en parentes i den svenska skattelagstiftningens historia.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Då herr Ollén inte ställt något yrkande skall jag inte hålla på länge, men låt mig ändå nämna att det finns en historisk bakgrund till de här skattetilläggen.

Det var ju tidigare så att den som gjorde skattefel drogs inför domstol. Man fick domstolsförfarande även för slarvfelet, och man kunde dömas till rätt höga böter. Det var helt enkelt ett domstolsförfarande för förseelser, även om dessa bara var av slarvkaraktär. För att få bort detta infördes skattetilläggen i administrativ ordning. Det kan nog inte bestridas att skattetilläggen har varit bra även ur den synpunkten att vi därigenom sluppit dra en mängd småmål inför de olika rätterna.

Man kan naturligtvis säga att det i ett progressivt skattesystem innebär att det blir olika straff i kronor räknat beroende på olika inkomster, eftersom det är fråga om olika stora belopp när det gäller den undandragna skatten – eller, om jag inte använder ett så hårt uttryck – den skatt som skulle ha utgått därest inte något slarvfel hade gjorts. Det är ju i förhållande till hur mycket den som skulle ha gjort felet skulle ha tjänat på det som avgiften är satt, och därför är systemet inte så bisart och så tokigt som herr Ollén påstår.

Vidare har man ju nu i förslaget gått ner till 25 % och alltså sänkt skattetilläggen väsentligt. Då förslaget dessutom är att se som ett provisorium som man velat tillgripa inför årets taxering, tycker vi ändå det är ganska rimligt att anta propositionen som den är och avstå motionen.

Herr OLLÉN (m):

Herr talman! Det gläder mig att herr Wörnberg emotser nya förslag i riktning mot ytterligare lindringar av skattetilläggen sådana som de nu är utformade.

Jag vill bara beträffande de olikheter i skattetilläggen som i dag kan uppkomma instämma i att det naturligtvis är alldeles korrekt som herr Wörnberg säger, att olikheterna beror på vårt progressiva skattesystem. Men samtidigt är det ju så att en omkastning av siffror eller andra misstag av principiellt identisk natur kan leda till – just på grund av skatteprogressionen – mycket olika straff. Det kan då ifrågasättas om förseelserna är så olika att detta är motiverat. Det kan alltså röra sig om mycket stora skillnader i straffutlägg. Därför menar jag att det inte vore omotiverat att vid en framtida reglering av skattetilläggen allvarligt överväga att maximera dem. Detta vore dessutom inte någon nyhet, eftersom det för exempelvis förseningsavgifter redan finns en sådan maximiavgift.

Torsdagen den
14 april 1977

*Ändrade regler för
skattetillägg*

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Man kan inte i ett administrativt system utan någon form av rättegångsförfarande ange vilket slarvfel som är vilket, utan där behövs schabloner. Man måste helt enkelt ha klara linjer att gå efter så att man vet när skattetillägg skall eller inte skall påföras. Det går inte att ha det så som herr Ollén vill, att några tjänstemän ute på de lokala skattemyndigheterna skall säga att den här nog har fuskat, resp. inte fuskat, eller att det här är ett mindre slarvfel, etc., utan det måste finnas klara och entydiga regler. Det är vad det här förslaget innebär, medan herr Olléns förslag om hur felen skall bedömas och avgöras är helt omöjligt i det system som vi i dag har.

Sedan har jag inte sagt att jag bara förutser att det finns *sänkta* avgifter i ett kommande förslag, utan jag kan också förutse *höjda* avgifter i vissa lägen.

Herr OLLÉN (m):

Herr talman! Det som herr Wärnberg sade nu senast var det naturligtvis inte trevligt att höra.

Vi diskuterar egentligen två olika saker:

Den ena är frågan huruvida man kan låta bli att ta ut något skattetillägg alls i de fall då det är fråga om fel som mycket enkelt kan rättas till av taxeringsnämnderna med ledning av tillgängligt kontrollmaterial. Det är en litet större fråga, som bör bli föremål för behandling på vanligt sätt och som vi har anledning att återkomma till.

Den andra frågan gäller maximigränsen, där jag i min motion har föreslagit 1 000 kr., men man kan naturligtvis även diskutera andra gränser. Jag tror knappast att herr Wärnberg kan bestrida att det i och för sig vore tekniskt fullt möjligt att maximera skattetilläggen på det viset.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Ollén vill faktiskt skapa nya skatteflyktsmöjligheter, där ett försök *kan* löna sig och där det inte kostar någonting om man misslyckas – det är ju egentligen vad herr Ollén rekommenderar! Om man kastar om två siffror och tjänar 10 000 kr. på det hela skall det ändå inte behöva kosta någonting! Det är ju sådant som herr Ollén propagerar för när han inte vill att man i det läget skall åläggas något skattetillägg. Det skulle ju då inte kosta någonting att försöka heller. Ibland uppstår givetvis fel på grund av slarv, men om det inte skulle bli någon påföljd alls, kunde det ju också vara medvetna försök att slippa skatt.

Herr OLLÉN (m):

Herr talman! Jag tycker att det är litet hårt av herr Wärnberg att påstå att jag skulle ivra för att man skulle skapa möjligheter till skattefusk. Vad det är fråga om är ju sådana förseelser som för den som verkligen vill ge sig på skattefusk är det sämsta tänkbara alternativet – exempelvis att skriva 3 000 kr. i inkomst när det står 30 000 kr. på kontrolluppgiften.

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Det är ett mycket dumt sätt att skattefuska, om man skulle vilja det.

Här gäller det den typ av fel som i vissa fall har lett till mycket höga skattetillägg, vilka har drabbat människor utomordentligt hårt. I en strävan att avbyråkratisera skatte- och taxeringshanteringen så långt möjligt borde vi allvarligt överväga att efterge straff i de här fallen, där det verkligen är fullt klart att den enskildes felaktiga uppgift lätt har kunnat korrigeras i efterhand.

Herr WÄRNBERG (s):

Herr talman! Herr Ollén kan väl inte neka till att han propagerar för en linje som kort sagt kunde uttryckas så här: Går det så går det, och annars kostar det inget.

Herr OLLÉN (m):

Herr talman! Jag noterar bara att herr Wärnberg enligt min uppfattning har en något egendomlig inställning till de svenska skattebetalarna.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14 Särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkanden

1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:53 med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m. jämte motioner och

1976/77:24 med anledning av propositionen 1976/77:100 i vad avser energihushållning m. m. jämte motioner.

Herr TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden nr 23 och 24 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande båda dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

I det följande redovisas i näringsutskottets betänkande nr 24 endast de punkter, vid vilka under överläggningen framställdes särskilda yrkanden.

Näringsutskottets betänkande nr 23

I propositionen 1976/77:53 (industridepartementet) hade regeringen föreslagit riksdagen att anta förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”Förslaget innebär att frågorna om hanteringen av använt kärnbränsle och högaktivt avfall skall vara lösta innan en reaktor får tas i drift. Lagen avses bli tillämplig på reaktor för vilken tillstånd har meddelats enligt atomenergilagen (1956:306) och som inte har tillförts kärnbränsle före den 8 oktober 1976.

Särskilt tillstånd föreslås bli meddelat av regeringen. Sådant tillstånd får meddelas endast om reaktorinnehavaren har företett avtal som på ett betryggande sätt tillgodoser behovet av upparbetning av använt kärnbränsle och har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det vid upparbetningen erhållna högaktiva avfallet kan ske. Om använt kärnbränsle inte avses bli upparbetat krävs för tillstånd att reaktorinnehavaren har visat hur och var en helt säker slutlig förvaring av det kan ske.

För reaktor för vilken ansökan om slutligt godkännande för drifttagning har gjorts före den 8 oktober 1976 (Barsebäck 2) föreslås särskilda föreskrifter gälla. Dessa innebär i huvudsak att reaktorn inte får drivas efter utgången av år 1977, om inte särskilt tillstånd har meddelats till det. För reaktorn föreslås mindre omfattande krav för tillstånd än vad som gäller beträffande övriga reaktorer.

Vägras tillstånd eller föranleder den föreslagna lagen i annat fall att meddelat tillstånd inte kan utnyttjas, föreslås reaktorinnehavaren bli berättigad till ersättning av staten för förlust till följd av åtgärd som han har vidtagit före lagens ikraftträdande.”

I detta sammanhang hade behandlats

dels de med anledning av propositionen väckta motionerna 1976/77:1335 av herr Palme m. fl. (s), vari hemställts

1. att riksdagen skulle avslå regeringens proposition med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.,

2. att riksdagen som sin mening gav regeringen till känna vad som anförts i motionen i fråga om

- a. förprojektering av svensk upparbetningsanläggning,
- b. avtal om upparbetning utomlands,
- c. det internationella samarbetet,
- d. projektering och finansiering av ett centrallager för utbränt bränsle,
- e. sammansättning av styrelsen för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB,
- f. ansvaret för forsknings- och utvecklingsarbetet beträffande hanteringen av utbränt kärnbränsle,

g. utarbetande av en flerårsplan för forsknings- och utvecklingsarbete beträffande det svenska urbergets egenskaper och slutförvaring av utbränt kärnbränsle utan upparbetning,

h. ökade insatser på det under punkt g angivna forsknings- och utvecklingsområdet samt finansieringen av dessa insatser,

3. att riksdagen uttalade

a. att ägare till kärnkraftverk kom att hållas skadeslös genom ersättning

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

av staten, om meddelad koncession drogs in av säkerhetsskäl,

b. att anställda vid kärnkraftverk och i företag som arbetade med uppförande av kärnkraftverk i motsvarande situation kom att hållas skadeslösa genom ersättning av staten, i den mån det inte skedde genom ersättning från arbetsgivaren,

4. att riksdagen hemställde att av regeringen varje år få en särskild redogörelse för läget beträffande kärnkraftens säkerhetsfrågor samt resultatet av pågående forsknings- och utvecklingsarbete nationellt och internationellt,

1976/77:1336 av herrar Högberg (fp) och Gahrton (fp),

1976/77:1337 av herrar Rosqvist (s) och Rejndell (fp),

1976/77:1338 av herr Werner m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen med avslag på propositionen 1976/77:53 beslutade att – med hänvisning till läget på uppbyggnads- och försvaringsfronten – inga fler kärnreaktorer skulle tas i drift,

dels de under allmänna motionstiden vid 1976/77 års riksmöte väckta motionerna

1976/77:124 av herr Hjorth m. fl. (s),

1976/77:400 av herr Söderqvist m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen beviljade ett anslag på 100 000 kr. till Rikskommittén för folkomröstning om kärnkraft, och

1976/77:881 av herr Werner m. fl. (vpk) såvitt gällde hemställan att riksdagen skulle

1. uttala att inga nya kärnkraftsreaktorer skulle tas i drift,
2. uttala att ett framtida gradvis uppnått oberoende av kärnkraft skulle eftersträvas,
7. hos regeringen begära en plan för alternativ sysselsättning för anläggningsarbetarna vid pågående kärnkraftsbyggen.

Utskottet hemställde

1. beträffande lagförslaget m. m. att riksdagen skulle
 - a) med avslag på motionen 1976/77:1335 yrkandet 1 och motionen 1976/77:1338 i ifrågavarande del anta det i propositionen 1976/77:53 framlagda förslaget till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle, m. m.,
 - b) avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 3 a,
2. beträffande ersättning till och alternativ sysselsättning för anställda vid kärnkraftverk att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1976/77:124 i ifrågavarande del,
 - b) motionen 1976/77:881 yrkandet 7,

- c) motionen 1976/77:1335 yrkandet 3 b,
3. beträffande ersättning till kommuner att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1976/77:124 i ifrågavarande del,
 - b) motionen 1976/77:1337,
4. beträffande inskränkning av det beslutade kärnkraftsprogrammet att riksdagen skulle avslå
 - a) motionen 1976/77:881 yrkandet 1,
 - b) motionen 1976/77:1336,
 - c) motionen 1976/77:1338 i ifrågavarande del,
5. beträffande avveckling av kärnkraftsproduktionen att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:881 yrkandet 2,
6. beträffande uppbyggnadsanläggning i Sverige att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 a,
7. beträffande avtal om uppbyggnad utomlands att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 b,
8. beträffande internationellt samarbete i fråga om hantering av använt kärnbränsle att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 c,
9. beträffande centrallager för använt kärnbränsle att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 d,
10. beträffande styrelsen för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 e,
11. beträffande samhälleligt ansvar för forskning och utvecklingsarbete i fråga om hanteringen av använt kärnbränsle att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 f,
12. beträffande forskning och utvecklingsarbete i fråga om slutförvaring av använt kärnbränsle att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandena 2 g och 2 h,
13. beträffande redovisning till riksdagen rörande kärnkraftens säkerhetsfrågor att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:1335 yrkandet 4,
14. beträffande anslag till Rikskommittén för folkomröstning om kärnkraft att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:400.

Följande nio reservationer hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Wååg, Carlsson i Tyresö, Pettersson i Lund och Jonsson i Husum (samtliga s)

1. beträffande lagförslaget m. m., vari reservanterna ansett att utskottet under 1 bort hemställa att riksdagen skulle
 - a) med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 1 avslå propositionen 1976/77:53 samt finna motionen 1976/77:1338 i ifrågavarande del icke föranleda någon ytterligare åtgärd,
 - b) med anledning av motionen 1976/77:1335 yrkandet 3 a som sin mening ge regeringen till känna vad reservanterna anfört om ersättning till ägare av kärnkraftverk,

**Torsdagen den
14 april 1977**

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

2. beträffande ersättning till och alternativ sysselsättning för anställda vid kärnkraftverk, vari reservanterna ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle

a) med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 3 b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

b) avslå motionen 1976/77:124 i ifrågavarande del,

c) avslå motionen 1976/77:881 yrkandet 7,

3. beträffande uppbyggnadsanläggning i Sverige, vari reservanterna ansett att utskottet under 6 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 a som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

4. beträffande avtal om uppbyggnad utomlands, vari reservanterna ansett att utskottet under 7 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 b som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

5. beträffande internationellt samarbete i fråga om hantering av använt kärnbränsle, vari reservanterna ansett att utskottet under 8 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 c som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

6. beträffande centrallager för använt kärnbränsle, vari reservanterna ansett att utskottet under 9 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 d som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

7. beträffande styrelsen för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB, vari reservanterna ansett att utskottet under 10 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 e som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

8. beträffande samhälleligt ansvar för forskning och utvecklingsarbete i fråga om hanteringen av använt kärnbränsle, vari reservanterna ansett att utskottet under 11 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandet 2 f som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde,

9. beträffande forskning och utvecklingsarbete i fråga om slutförvaring av använt kärnbränsle, vari reservanterna ansett att utskottet under 12 bort hemställa

att riksdagen med bifall till motionen 1976/77:1335 yrkandena 2 g och 2 h som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Näringsutskottets betänkande nr 24

Punkten 10 (Energiforskning)

Regeringen hade i propositionen 1976/77:100 bilaga 17 (industriedepartementet) under punkten F 13 (s. 247–279) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att under budgetåret 1977/78, i enlighet med vad föredragande statsrådet anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som, inberäknat löpande beslut, innebar åtaganden om 80 000 000 kr. för budgetåret 1978/79 och 50 000 000 kr. för budgetåret 1979/80,

2. till Energiforskning för budgetåret 1977/78 anvisa ett reservationsanslag av 114 300 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:860 av herr Börjesson i Glömminge (c),

1976/77:881 av herr Werner m. fl. (vpk), såvitt avsåg hemställan att riksdagen skulle

3. hos regeringen begära en plan för förändring av industrins och trafikväsendets struktur i riktning mot högre förädling och dämpad privatbilism,

6. hos regeringen begära förslag till direkt statligt engagemang i utveckling och produktion av vind- och solenergianläggningar,

1976/77:971 av herr Silfverstrand m. fl. (s), såvitt nu var i fråga (yrkandet 1), och

1976/77:1319 av herr Mellqvist m. fl. (s).

Av ovannämnda motioner hade 1976/77:971, punkten 1, hänvisats till skatteutskottet som sedermera överlämnat den till näringsutskottet.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag bemyndigade regeringen att under budgetåret 1977/78, i enlighet med vad föredragande statsrådet hade anfört, ikläda staten ekonomisk förpliktelse i samband med stöd till forskning och utveckling inom energiområdet som, inberäknat löpande beslut, innebar åtaganden om 80 000 000 kr. för budgetåret 1978/79 och 50 000 000 kr. för budgetåret 1979/80,

2. att riksdagen med bifall till regeringens förslag till Energiforskning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 114 300 000 kr.,

3. beträffande forskning rörande energianvändning för transport och samfärdsel att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:1319,

b) motionen 1976/77:971 yrkandet 1,

c) motionen 1976/77:881 yrkandet 3,

4. beträffande forskning rörande vindenergi att riksdagen skulle avslå

a) motionen 1976/77:881 yrkandet 6,

b) motionen 1976/77:860.

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Reservation hade avgivits av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona, Blomkvist, Wååg, Carlsson i Tyresö, Pettersson i Lund och Jonsson i Husum (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av regeringens förslag till Energiforskning för budgetåret 1977/78 anvisade ett reservationsanslag av 120 300 000 kr.

Punkten 15 (Kraftstationer m. m.)

Regeringen hade under punkten I. F:1 (s. 312–348) föreslagit riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 3 403 000 000 kr., varav högst 110 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,
2. medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 500 000 000 kr. till 600 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
3. bemyndiga regeringen att vid statens vattenfallsverk inrätta dels en tjänst för överingenjör i Fe 26, dels en tjänst för datachef i Fe 25, dels en tjänst för avdelningsdirektör i Fe 25 och dels en tjänst för avdelningsdirektör i Fe 23/24,
4. till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 2 265 000 000 kr.

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:873 av herr Lövenborg m. fl. (vpk), vari hemställts att riksdagen skulle

1. hos regeringen begära skyndsamma förslag om effektutbyggnader vid kraftverken i Messaure, Porsi och Laxede,
2. hos regeringen begära skyndsam översyn och redovisning av möjligheterna att snabbt igångsätta effektutbyggnader vid övriga vattenkraftverk.

Utskottet hemställde

1. att riksdagen med bifall till regeringens förslag skulle
 - a) bemyndiga regeringen att medge statens vattenfallsverk att teckna borgen för lån intill sammanlagt 3 403 000 000 kr., varav högst 110 000 000 kr. för lån till eldistributionsföretag,
 - b) medge att statens vattenfallsverk fick disponera en från 500 000 000 kr. till 600 000 000 kr. ökad rörlig kredit i riksgäldskontoret,
 - c) bemyndiga regeringen att vid statens vattenfallsverk inrätta dels en tjänst för överingenjör i Fe 26, dels en tjänst för datachef i Fe 25, dels en tjänst för avdelningsdirektör i Fe 25 och dels en tjänst för avdelningsdirektör i Fe 23/24,
 - d) till Kraftstationer m. m. för budgetåret 1977/78 anvisa ett investeringsanslag av 2 265 000 000 kr.,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:873.

Herr CARLSSON i Tyresö (s):

Herr talman! På vissa av samhällslivets områden är det särskilt viktigt att de ansvariga politikerna kan ge klara och långsiktiga besked. Ett av dessa är energipolitiken. Det är viktigt därför att verksamheten på många andra områden i samhället är beroende av tillgången på energi. Skall man kunna planera denna verksamhet måste man alltså i god tid få reda på eventuella förändringar i energipolitikens inriktning. Men det är också nödvändigt att energipolitiken planeras långsiktigt, eftersom val av teknik för försörjningen är styrande för lång tid framåt. För att planera och bygga t. ex. ett kärnkraftverk behövs åtta tio år. En ryckighet i planeringen leder till att man kan råka ut för störningar i energiförsörjningen, kapitalförstöring och självfallet svårigheter med sysselsättningen.

Centerpartiet gav faktiskt i valrörelsen entydiga och långsiktiga besked i fråga om kärnkraften. I augusti i fjol uttalade den nuvarande statsministern: "Det räcker inte att besluta om en beredskapsplan för avveckling av de fem reaktorer som är igång och skjuta på övriga avgöranden till riksdagens energipolitiska beslut 1978." Fälldin fortsatte: "Det måste för att centern skall vara med framgå av regeringsförklaringen att de tre reaktorer, som inte påbörjats, får stanna på ritbordet. Det fortsatta ritningsarbetet avbryts omedelbart. Vidare ska det framgå, att byggandet av de fem påbörjade reaktorerna avbryts så snart kontrakten det medger. Går detta inte av ekonomiska skäl, byggs de färdigt men laddas inte." Som bekant var Thorbjörn Fälldin på denna punkt inte beredd att dagtinga med sitt samvete.

Centern kunde i valrörelsen också ge enkla och entydiga besked om hur förlusten av elkraft skulle klaras. Det var bara att isolera husen litet bättre, så skulle man spara dubbelt så mycket el som motsvarade de 13 reaktorerna. På enkelheten kunde man då inte klaga.

Med valresultatet var det emellertid slut på långsiktigheten och klarheten:

1. Centern upptäckte att det man sparade genom att isolera hus var huvudsakligen olja, inte el.

2. Aggregaten 1-5 fick t. v. fortsätta.

3. Barsebäck 2 fick laddas.

4. Byggandet av aggregaten 7-10 gick vidare utan att man ens försökte bryta några kontrakt.

5. Aggregaten 11 och 12, som skulle stanna på ritbordet, arbetar man för fullt med, bl. a. på Uddcomb i Karlskrona.

På alla dessa punkter har centern sålunda svikit sina energipolitiska löften till väljarna.

Av detta borde följa att centern anpassade sin argumentering till sitt faktiska handlande. Det ärligaste och rakaste beskedet vore ju att medge att det gick inte i ansvarsställning att förverkliga den politik som centern gick till val på.

Men icke så. I sitt svar till mig den 17 december 1976 säger industriministern att beskedet att kärnkraften skall vara stoppad 1985 ligger

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

fast. Statsminister Fälldin anslöt sig till denna uppfattning i debatten med Olof Palme den 20 januari i år.

Det är naturligt att vi efterlyser besked om *hur* detta skall gå till. Det är inte så långt till 1985, och det centern kallar "marschen" går ju vidare.

Under det här halvåret har vi ständigt fått nya besked:

Först hänvisade man till regeringsdeklarationen, som emellertid visade sig innehålla endast principiella uttalanden av oklar innebörd. Sedan skulle villkorspropositionen, som angavs komma i månadsskiftet november-december, ge besked. När den till slut krystades fram långt in i januari skapades inte heller någon klarhet. Jag skall strax återkomma härtill.

Så hänvisade man till bostadsdepartementets proposition om energisparande i fastigheter. Denna blev ett fiasko, eftersom det jämfört med Plötsligt är stopp för kärnkraften bara ett bland flera alternativ.

Så hänvisade man till bostadsdepartementets proposition om energisparande i fastigheter. Denna blev ett fiasko, eftersom det jämfört med föregående år inte blev någon realökning av medlen för sparande.

Det gick så långt att bostadsdepartementet utlovade ytterligare en proposition i samma ämne under samma riksmöte. Nu har vi via pressen fått besked om att bostadsdepartementet – eller rättare sagt statsrådet Olsson – misslyckats med att få fram den utlovade propositionen. Detta är, herr talman, en skandal, inte minst mot bakgrund av påståendena i valrörelsen. Redan har den första vintern gått utan att något rejält hänt på sparområdet utöver vad som tidigare hade beslutats. Man avslöt t. o. m. det socialdemokratiska förslaget om en försöksverksamhet i Norrbotten. Vid behandlingen av planverkets förslag har regeringen gripits av beslutskramp, trots att verkets förslag leder till långt mindre sparande utsträckt på mycket längre tid än centern utlovade. Redan planverkets förslag kräver dels resurser, dels ingrepp i vår livsföring av ett slag som blivit en mardröm för den borgerliga regeringen, och framför allt dess centerpartister, som har ansvaret för berörda departement. Följaktligen står vi nu inför hotet att även nästa vinter går utan att något ytterligare rejält händer på sparsidan.

I dag står det klart att en socialdemokratisk regering skulle ha satsat mer på energisparande än den borgerliga regeringen. Detta är kanske mer avslöjande än något annat i utvecklingen på energiområdet under det här riksdagsåret.

Villkorspropositionen är alltså en del i den eländiga sönderfallsprocess som regeringens energipolitik utgör. När statsminister Fälldin inför det nya året uttalade att villkorspropositionen var regeringens dittills viktigaste politiska handling, var han aningslös nog att ge regeringen sämsta tänkbara betyg.

Redan då lagrådsremissen presenterades, uttalade Olof Palme att lagförslaget inte var något annat än "kejsarens nya kläder". Lagrådet ansåg att villkorlagen inte tillförde regeringen några nya handlingsmöjligheter. Man hänvisade till att regeringen med stöd av gällande atomenergilag

kan föreskriva andra villkor eller i sista hand dra in meddelat tillstånd.

För att stoppa kärnkraften behövs ingen villkorstag. Det räcker med atomenergilag, politisk vilja och att centern står vid sitt ord.

Villkorspropositionen har inte ens till syfte att stoppa kärnkraften.

För det första: Det framgår redan av namnet att den anger villkor för *fortsatt* drift av kärnkraftverk.

För det andra: Den berör över huvud taget inte aggregat 1-5 som var i drift vid regeringsskiftet.

För det tredje: Det verkliga syftet – det framgår med allt större tydlighet – är att täcka centerns reträtt i kärnkraftsfrågan.

Det är alltså inte juridiska eller tekniska problem som gör att de tre regeringspartierna gnetat och knåpat med den här propositionen först i kanslihuset, sedan i riksdagshuset, vecka efter vecka. Det har gällt att i detta dokument med hjälp av lösliga och tänjbara formuleringar skylla över meningsmotsättningarna så att man hjälpligt kan regera vidare ett tag till och skjuta en kris på framtiden. Att man inte lyckats särskilt väl framgår av den förvirrade diskussionen om aggregaten 11 och 12.

Och även om man träffar en dålig kompromiss i den frågan ställs man snart inför nästa problem: Får Ringhals 3 laddas efter riksdagsbeslutet i dag? Får Forsmark 1 laddas senare?

Den nya lagen lämnar inte svar på dessa frågor. Det enda vi vet är – detta har t. o. m. energiministern nu erkänt – att det i sista hand är regeringen som har ansvaret och måste fatta det avgörande beslutet.

Låt mig med två exempel belysa vad jag här har sagt.

I propositionen sägs om den i villkorspropositionen helt avgörande frågan om betryggande slutförvaring av det högaktiva avfallet: "Utgångspunkten måste vara att det högaktiva avfallet från upparbetning och det använda kärnbränslet som inte har upparbetats skall hållas åtskilt från allt liv."

Vi har under utskottsbehandlingen försökt få klarhet i om man på denna punkt ställer ett kategoriskt krav. I så fall bör ordet "utgångspunkten" tas bort och ett rent krav föras in i lagtexten. Detta skulle naturligtvis leda till att samtliga aggregat fick stoppas. I stället för att i utskottsbetänkandet skapa klarhet på denna punkt orsakas ytterligare förvirring genom att man i proposition och betänkande bollar med uttrycken "säker" och "helt säker". Resultatet blir en rättsosäkerhet för de kraftföretag som i lagen skall söka vägledning för sitt handlande. Hur folkpartiet och moderaterna kunnat delta i detta spel är för mig en gåta.

Dessa två partier tröstar väl sig med att de till slut tar hem spelet i detta helt avgörande stycke i betänkandet genom följande sats: "Att inte en rent drakonisk tillämpning av säkerhetskravet är åsyftad kommer till uttryck i det nyss återgivna citatet ur specialmotiveringen." Här avser man alltså att ordet utgångspunkten ger en reservutgång vid tolkningen.

Ordet "drakonisk" blev alltså det som räddade den borgerliga enheten i de segdragna förhandlingarna om villkorspropositionen. Självt var jag

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

tvungen att gå till en uppslagsbok för att få klarhet. Följande stod att läsa: "Drakon, grek. lagstiftare, lät som arkont i Aten 621 f. Kr. uppteckna forntiska lagar, beryktade för överdriven stränghet. Därav *drakonisk*, sträng, hård, omänsklig."

Man skall alltså inte vara omänsklig när man tillämpar villkorslagen. Det är den vägledning som ges vid tolkningen. Mitt tips är att det var herr Wijkman som i slutskedet av förhandlingarna kom med uppslaget och att det var av omtanke om energiminister Olof Johansson.

Även om det är omänskligt måste jag fråga utskottsmajoritetens företrädare vad man menar med att säkerhetskravet inte skall tillämpas drakoniskt. Jag vet att berörda företag och anställda kräver ett besked på den punkten. Och det bör ges i riksdagen före voteringen. Annars vet vi faktiskt inte vad vi röstar om. Det vore ju pinsamt i en av regeringens viktigaste frågor.

Mitt andra exempel berör också den slutliga förvaringen och därmed den avgörande säkerhetsfrågan. I specialmotiveringen i propositionen sägs följande:

"Skulle det visa sig att den slutliga förvaringen av högaktivt avfall eller använt, inte upparbetat kärnbränsle ändock inte kan anses helt säker och avfallet eller det använda kärnbränslet kan hänföras till viss reaktor, kan fråga uppkomma om driften av reaktorn bör fortsättas eller avbrytas i avvaktan på att problemen med den slutliga förvaringen löses."

Detta innebär alltså att man upptäckt att man gjort en felbedömning och att man vet att förvaringen inte är säker. Vad säger man då i propositionen? Säger man att reaktorerna ovillkorligen skall stoppas? Nej, man säger endast att fråga uppkommer om driften av reaktorn bör fortsättas eller avbrytas. Det betyder alltså att även när man vet att man inte har tillgång till en helt säker förvaring skall driften kunna fortsätta.

Jag skulle kunna ta fram fler exempel men detta räcker för att till slut ställa den avgörande frågan: På vad sätt leder villkorspropositionen till att kärnkraften stoppas senast 1985?

1. Reaktorerna 1-5 berörs över huvud taget inte av lagen.

2. För övriga reaktorer sätts inget stopp. Möjligen kan man säga att det bedrivs en viss katt- och rättalek med ägarna och de anställda vid de berörda kraftföretagen genom de suddiga skrivningarna om rätten till ersättning. Eftersom det sägs att ägarna till kraftföretagen skall ha sökt begränsa förlusten om och när det blivit "uppenbart" att de nya villkoren inte skulle kunna uppfyllas, är det min bestämda uppfattning att ägarna har rätt till ersättning, även efter lagens tillkomst. Ingen annan än regeringen kan tolka vad den menar med drakonisk. Att det skulle vara uppenbart var regeringen står är en orimlighet, eftersom det var och varannan dag spekuleras om regeringskris på grund av denna fråga. Om regeringen inte själv kan komma fram till vad den tycker är det bra mycket begärt att kraftföretagen skall ha det klart för sig.

Villkorslagen stoppar inte kärnkraften. Däremot skapar den en rättsosäkerhet. Därför har vi under utskottsbehandlingen skärpt vårt omdöme

om lagen. Den är inte bara onödig utan också skadlig.

Om man verkligen velat stoppa kärnkraften hade man i stället för villkorslagen lagt fram en proposition med det innehåll centern uttalade sig för i valrörelsen. Den propositionen hade av finansiella skäl presenterats omgående efter regeringstillträdet och den hade innehållit följande tre punkter:

1. En beredskapsplan för avveckling av aggregaten 1–5 upprättas omgående. Barsebäck 2 laddas inte.
2. Arbetena på aggregaten 7–12 avbryts omedelbart och ersättning för kontraktsbrott utbetalas.
3. Återstående medel som avsatts för utbyggnad av kärnkraft satsas på energibesparande åtgärder.

Detta hade – för att använda Thorbjörn Fälldins ord – varit "att nå ända fram". Villkorspropositionen når ingenstans. Den är en labyrint, där de tre borgerliga partierna går runt utan att veta vart de är på väg.

I normala fall brukar man väl sluta sitt inlägg i en debatt av det här slaget med några frågor till regeringens företrädare. Efter att ha läst villkorspropositionen och betänkandet måste jag emellertid konstatera att jag känner mig inte tillräckligt drakonisk för att ställa någon fråga till energiminister Johansson. Dessutom har jag konstaterat att i denna viktiga – regeringens hittills viktigaste – fråga är inte statsministern närvarande, inte heller energiminister Johansson. Jag får väl tolka det så att ingen av dem riktigt nådde fram till riksdagen den här dagen, då denna viktiga proposition behandlas. Som varm anhängare av parlamentarismens principer känner jag endast ett vemod över att ett sådant här dokument behövdes för att man efter 1976 års val skulle kunna bilda en majoritetsregering i vårt land.

Det är också utomordentligt allvarligt, att regeringen efter sitt tillträde tvingats ägna så mycket tid åt tolkningen av detta dokument, åt taktiska finter om aggregaten 11 och 12 osv. I ett läge då regeringen energiskt borde bekämpa prisstegringarna, utlandsupplåningen och arbetslösheten ägnas månad efter månad den mesta kraften och tiden åt ett spel kring denna meningslösa proposition. Det är inte förvånande att människorna i vårt land känner stigande oro och otrygghet inför framtiden.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2 i utskottets betänkande nr 23.

I detta anförande instämde herr Pettersson i Helsingborg (s).

Herr WÄÄG (s):

Herr talman! Det är min uppgift att belysa de säkerhetsmässiga bedömningar som ligger bakom reservationerna till näringsutskottets betänkande nr 23.

Kärnkraftsdebatten är känsloladdad och ologisk. Säkerheten kring kärnkraften är hög. Kärnkraftsinspektionen är minutiöst noggrann. En fackföreningsman sade under ett besök vid ett kärnkraftsaggregat: Om

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

alla arbetsplatser i landet vore så här säkra!

Sanningen är att kärnkraften redan nu är vårt säkraste energislag. Det är väsentligt farligare att arbeta i en kolgruva eller på en oljetanker än i ett kärnkraftverk.

Ökningen av den radioaktiva strålningen genom utsläppen från kol- och oljekraftverk, för att inte tala om svavelutsläppen, är allvarliga. Men ändå är det ingen som avser att ålägga dessa kraftproducenter att bevisa att sådana kraftverk är ofarliga innan de tas i drift. Kraftverksdammar kan brista. Det är farligare att bo i Umeå än i Simpevarp! Borde man inte ålägga dessa kraftproducenter att bevisa att ingen olycka kan ske, att inga kraftverksdammar kan brista?

Nya energikällor är också farliga. Naturgasen kan kanske bli en ny energikälla för oss. Det är en brandfarlig gas, transporterad i rör med över 90 atm tryck, alltså med ett tryck som överstiger 90 kg per cm². Transport sjöledes av flytande naturgas har blivit aktuell. Skulle brand, eller rättare sagt explosion, uppstå i en båt med en sådan transport i Öresund, då vore det sannerligen mycket säkrare att bo i Simpevarp!

Naturligtvis måste då kraftproducenterna bevisa att ingen sådan olycka kan ske, om villkorspropositionens tankegångar skall bli en princip.

Energiskogar kräver våtmark och konstgödsling. Naturligtvis måste nu producenten innan anläggningen tas i bruk bevisa att Europarådets värdering av våtmark är fel och att konstgödningen inte skadar!

Det är inte bara Rasmussen-rapporten och dess berömda meteorsten, som jag har talat om tidigare här i kammaren, som ger belägg för att debatten om kärnkraftens säkerhet är överdriven och ologisk. Men eftersom debatten är som den är och har tillkommit mycket av känsluskäl, har den i sig själv blivit ett hot mot säkerheten. Den kan tvinga fram lösningar innan de är utprovade. Det gäller särskilt om enskilda ekonomiska värden står på spel. Debatten här i kammaren den 14 december i fjol om efterborgen är ett exempel på ett sådant riskläge. Villkorspropositionen som vi diskuterar nu är ett annat.

Kravet på efterborgen för Forsmark framstod från den här synpunkten som befängt. Jag försökte här i kammaren att få utskottskamraterna att inse att enskilda inte kan åläggas risken för framtida politiska känslokast och försökte också i medkänsla få dem att finna reträttvägar genom att tolka kravet på efterborgen som ett olycksfall i en ny och tvehågsen regerings arbete eller som en bestämmelse utan innebörd. Men utskottsmajoriteten kände sig slaviskt bunden och stod icke att rubba. Förhållandet är nu detsamma med den s. k. villkorspropositionen. Därmed tar vi risken av forcerade lösningar i säkerhetsfrågan.

Genom villkorspropositionen uppstår en förvirrande oklarhet om hur regeringen övertar det ansvar som enligt atomskyddslagen och strålskyddslagen åvilar kärnkraftsinspektionen och strålskyddsinstitutet.

Herr talman! Av säkerhetsskäl yrkar jag avslag på propositionen 1976/77:53 och bifall till reservationen 1 vid näringsutskottets betänkande 1976/77:23.

Villkorspropositionen gäller endast avfallet. Det måste betyda att regeringen nu anser reaktorsäkerheten i övrigt betryggande. Men på avfallsområdet har det också hänt en del som gjort villkorspropositionen onödig.

Aka-utredningen skrev för över ett år sedan att med då känd teknik var avfallshanteringen möjlig att lösa på ett betryggande sätt. Detta var Aka-utredningens ledamöter eniga om, och bland dem fanns ju företrädare för alla riksdagspartier. Det fanns särskilda yttranden men inga reservationer. Ett särskilt yttrande, det av herr Takman i vänsterpartiet kommunisterna, belyser på ett mycket intressant sätt hur ologisk kärnkraftsdebatten är. Herr Takman pekar på att kärnkraften utgör endast en mycket ringa del av den militära atomhanteringen i världen och att risken med avfallet härifrån är obetydlig vid sidan av alla de militära stridsspetsar som finns lagrade överallt i världen. Herr Einar Larsson, jordbruksutskottets värderade ordförande, hade också ett särskilt yttrande där han vände sig mot att Aka-utredningen endast hade behandlat känd teknik. Man kan möjligen fråga sig vad den annars skulle ha behandlat.

Aka-utredningen är givetvis det offentliga material som ligger till grund för villkorspropositionen. Det är då märkligt att departementet ännu inte, trots påtalande vid statssekreterarens besök i utskottet, har lagt fram någon sammanställning över remissyttrandena. Allt det omfattande arbete som remissinstanserna, landets ledande sakkunskap vid sidan om utredningen, har lagt ned går oss därför förbi i denna avgörandets stund. Ett sådant underlåtande kan inte vara ett misstag – det måste vara medvetet. Vi kan bara dra slutsatsen att remissyttrandena inte utgör något stöd för villkorspropositionen utan tvärtom och därför med avsikt har undanhållits. Detta styrker ytterligare vårt krav på bifall till reservationen I.

Upparbetning av avfallet betyder ju att man av avfallet gör bränsle på nytt. I regeringsdeklarationen är det ett oftergivligt krav att upparbetning skall ske. Nu är det inte ett villkorslöst krav i villkorspropositionen. Och när nu Amerikas president Jimmy Carter också har anslutit sig till linjen att man kan förvara utan upparbetning är det kanske angeläget att framhålla att det var de två socialdemokraterna i Aka-utredningen jämte herr Wijkman som krävde att även förvaring utan upparbetning skulle belysas. Inga Thorsson har också i flera sammanhang hävdat en sådan linje.

På det år som har gått sedan Aka-utredningens betänkande lades har det hänt en hel del. Aka-utredningen hade att ta ställning till tre metoder för förvaring av avfall: ingjutning i asfalt, i glas och i keramik. Av de metoderna rekommenderades glas. Nu ser ASEA:s högtryckssintrade keramik ut att skingra all tveksamhet kring avfallsförvaringen. Det är en svensk metod som kan bli en världsartikel. Om inte regeringen tvekar.

Plutonium av den långlivade isotopen vapenplutonium är en tung beståndsdel i vad som erhålles efter den första upparbetningen. Om man använder det upparbetade avfallet, det nya bränslet, en gång till får man

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

ett nytt avfall, som nästa steg i bränslecykeln. Det avfallet är dock så förorenat av den mera kortlivade isotopen plutonium att det är oanvändbart för militära ändamål. Men man kan också enligt en nu skönjbar teknik denaturera bränslet så att man får ett för stridsändamål icke användbart plutonium. Att denaturera sprit innebär ju att man tillsätter litet träsprit till spriten så att den blir omöjlig att dricka – förhoppningsvis. Här kan man denaturera bränslet med uran eller torium, och det gör avfallet odugligt för stridsändamål. Denaturering med torium kräver en utveckling av snabbare reaktorer, och kring en sådan utveckling pågår arbete litet varstans i världen.

Så mycket har alltså hänt och händer på avfallsområdet att villkorspropositionen nu bör vara meningslös även för den argaste kärnkraftsmotståndare.

Det förefaller av anslutningen i utskottet att döma som om riksdagen inte kommer att bifalla reservationen 1, och då är följande förtydliganden angelägna.

Propositionen uttalar inte att en svensk uppbyggningsanläggning skall projekteras. Med anledning av tveksamheten mot uppbyggnad bör riksdagen nu uttala att en sådan projektering inte bör förhastas. Jag yrkar därför bifall till reservationen 3.

Av samma skäl bör det nu inte krävas av kraftverksföretagen att de skall förete uppbyggningsavtal utomlands. Därför yrkar jag bifall till reservationen 4.

Det är – inte minst av säkerhetsskäl – angeläget med ett internationellt samarbete om avfallsproblemen. Därför bör riksdagen göra det uttalande som innefattas i reservationen 5, som jag alltså yrkar bifall till.

Åtgärder för central lagring bör komma till stånd inte minst för att öka handlingsfriheten. Därför fordras ett uttalande av riksdagen, och jag yrkar bifall till reservationen 6.

Riksdagen bör uttala – inte minst av säkerhetsskäl – att bränsleförsörjningen skall handläggas under parlamentariskt inflytande. Bifall, herr talman, till reservationen 7.

Samhällets ansvar för forsknings- och utvecklingsarbete kring avfallet bör slås fast genom ett uttalande av riksdagen, och jag yrkar bifall till reservationen 8.

Jag yrkar även bifall till reservationen 9, som gäller ett uttalande av riksdagen om större resurser för forsknings- och utvecklingsarbete.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk):

Herr talman! Det finns många sätt att fördunkla och smita ifrån en viktig politisk fråga. Ett sätt är att söka förvandla den till ett formellt spörsmål och överlämna den till juristerna. Sönderhackad i meningslösa tolkningsresonemang kan då frågan hållas flytande utan att man någonsin berör dess kärnpunkt.

Det är denna metod regeringen valt. Kärnkraftsfrågan är minst av allt en juridisk tolkningsfråga. Den är knappast ens – om man spetsar till

det en smula – en teknisk fråga. Den är mer eller mindre alltigenom en politisk och ekonomisk fråga, en fråga för det direkta politiska ansvarstagandet och för det offentliga samvetet, en fråga för folkets och nationens bedömning och avgörande. Det är just därför regeringen finner den farlig. Det är därför regeringen söker göra den till just vad den minst av allt är – en juridisk fråga.

Nu är det ju klart för alla och envar varför det blivit så. Regeringen har ingen linje i kärnkraftsfrågan – som regering betraktad. Det existerar ingen regeringspolitik när det gäller energin. Det är det man tror sig kunna dölja genom att föreslå en lag som politiskt kan tolkas efter behag: av centern som bekräftelse på dess linje, av moderaterna som ett föga viktigt formalvillkor, som inte på något sätt kommer att hindra fullföljandet av det svenska kärnkraftsprogrammet.

Vi från vpk menar att detta är ett politiskt bondfångeri av en storleksordning, som kommer att ge näring åt den tyvärr alltmer spridda uppfattningen om politik som svarta affärer och om politiker som kroniska opportunister. Vi frågar regeringens företrädare rent ut: Hade det inte varit mycket bättre att ta en öppen diskussion om de tre regeringspartiernas faktiska linjer i kärnkraftsfrågan i stället för att hyckla enighet kring något som man i verkligheten inlägger minst tre olika betydelser i?

Vpk anser att det nu måste vara slut på dessa dimridåer och detta sidosteppande. Moderaterna skall inte försöka hyckla att de är överens med centern, för det är de inte. De är i stället överens med socialdemokraterna. Och centern skall inte hyckla och säga till folk att det här betyder stopp för kärnkraftsutbyggnaden, för om det vore riktigt skulle centern aldrig få moderaterna med på det, och därför är det inte sant att säga så. Det hade varit bättre och hederligare, om vart och ett av regeringspartierna sagt vad de egentligen tänkte i denna fråga i stället för att försöka få folk att tro att man vill utforma en gemensam linje i egenegipolitiken, något som dessa partier ändå aldrig haft för avsikt.

Jag vill vända mig till de av centerns ledare och talesmän som är närvarande här. Statsministern och industriministern är inte här. Jag har blivit van vid att det är industriministerns fasta praxis att inte vara närvarande när någon från vpk talar.

Ni vet att det finns en mäktig och ansvarsmedveten opinion i detta samhälle, en opinion som ifrågasätter kärnkraftssamhället från många utgångspunkter. Inget har skadat denna opinion och dess sak mer än vad centerpartiet har gjort. Genom att inte tala om var ni verkligen står sprider ni misstro och politisk passivitet. Genom att missbruka de röster ni rakat åt er på kärnkraftsfrågan avvärjar ni i verkligheten dem som litat på er, och ni sprider därmed förakt för politik. Genom att tala om avveckling i allmänna termer utan att ens ta upp de mest näraliggande problemen, nämligen en alternativ sysselsättningsplanering för byggnads- och anläggningsarbetare, skapar ni en blotta som kan utnyttjas för de mest kortsiktiga och demagogiska angrepp.

Nr 107

**Torsdagen den
14 april 1977**

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Genom att göra kärnkraftsfrågan till en lagfråga döljer ni vad som verkligen krävs för att man skall kunna avveckla och onödiggöra kärnkraften. Ni vill få folk att tro att en ekonomi, byggd på rovdrift med naturresurserna, byggd på en hämningslös privatbilism, byggd på massexport av råvaror och energikrävande halvfabrikat samt underkastad storfinansens och marknadsspekulationens krafter, skulle kunna avstå från kärnkraften. Det är ju illusioner ni sprider, illusioner som till ytterlighet skadar den sak ni i valrörelsen påstod er företräda.

Det finns bara en väg att gå, om man vill frigöra sig från kärnkraften. Det är att stegvis och planmässigt dämpa rovdriften och de delar av ekonomin där energin används till att misshushålla med naturresurser och slå ut arbetare. Det är att medvetet dämpa privatbilismen, främst i de stora städerna, till förmån för en medvetet gynnad kollektivtrafik. Det är att höja den allmänna förädlingsgraden i ekonomin, producera mindre energikrävande halvfabrikat och mer högt förädlade och förfina produkter, eftersom de senare som regel kräver mindre mängder råmaterial och energi per arbetare. Det är att organiserat och med uttrycklig lagstiftning kräva samordning av företagets och kommunernas energiplanering, så att spillvärme och mottryckskraft i industrin snabbt och effektivt kan tas till vara.

I centerpartiet vet man att detta kräver ingripanden, oförenliga med privatkapitalets makt över resurser och produktionsinriktning. Man vet också i centern att detta skulle kräva ett planmässigt program på lång sikt, där man aldrig kan lita till privat vinst och marknadsmekanismer som någon ledande faktor. Nu får ni äntligen i centerpartiet välja: planmässighet och förändring av produktionens struktur på sikt efter politiska mål och därmed också ett möjligt framtida oberoende av kärnkraft – eller kapitalets frihet i ett samhälle efter moderaternas ideal och därmed en ohämmad kärnkraftsutbyggnad efter storindustrins och rovdriftsintressenas sinne. Så ser centerns vägskalet ut, och frågan gäller: Vart vill ni gå?

Det finns emellertid skäl att också vända sig till socialdemokratin företrädare i den här frågan. Ni vet ju också mycket väl att den storfinans som driver kärnkraftens utbyggnad som en grundläggande intressefråga är på offensiven. Ni vet att amerikanska kapitalintressen, t. ex. kärnkraftsbolaget Westinghouse, har skickat hit särskilda propagandaagenter, som skall hjälpa till att bekämpa den mot kärnkraften kritiska opinionen. Ni har ju en sådan kritisk opinion också inom ert eget partis led. Hur kommer det sig då att ni i denna fråga så envist och utan varje spår av flexibilitet och självprövning ställer er på samma linje som moderaterna, den svenska storfinansens och den amerikanska atomindustrin?

Varför uppträder socialdemokrater så ofta till förmån för en internationell spridning av kärnkraftsteknologin? Varför är t. ex. den västtyska socialdemokratin den mest hänsynslösa exportören av teknologi till Brasilien, som skulle möjliggöra Brasiliens framträdande som ny atomvapenmakt? Varför är den västeuropeiska socialdemokratin till så stor del

den mest fanatiska motståndaren till president Carters försök att begränsa exporten av plutonium och kärnteknologi?

Jag menar nu inte att den svenska socialdemokratin är moraliskt skyldig att så att säga stå upp för Helmut Schmidt, lika litet som vårt parti är moraliskt skyldigt att stå upp för andra kommunistiska partiers ställningstagande till kärnkraftsfrågan och dess olika komplikationer i olika länder. Det är dock något att notera, eftersom det finns en faktisk överensstämmelse mellan den väldigt ensidiga linje som socialdemokratin här bedriver och den som t. ex. den västtyska socialdemokratin har gått in för.

Från vpk:s sida vill vi ställa problemet så: Är det inte dags att fråga vad slags samhälle arbetarrörelsen skall strida för? Är det kärnkraftssamhället som skall mobiliseras för? Är det rovdriften på malm och skog? Är det den stora förmånen att få slänga halvfabrikat i gapet på den utländska stålindustrin?

Det duger nämligen inte att säga – och det kan inte betonas ofta nog – att man vill ha kärnkraften för att rädda jobben. Med den speciella koppling som energipolitiskt och ekonomiskt-strukturellt finns här i Sverige räddar kärnkraften inga jobb. Det som skapar behov av kärnkraft i Sverige är ju i första hand den produktion där sysselsättningen faktiskt minskar, där utslagningen av arbetare är som hårdast och där ökad tillförsel av kärnkraft kommer att driva på denna koncentrations- och utslagningsprocess. Det är den produktion som genom överuttag av skog och malm hotar den framtida sysselsättningsbasen på sikt i stora delar av landet.

Man måste ju någon gång sluta med att diskutera så ansvarslost och kortsiktigt. Man kan inte mobilisera kortsiktiga skråintressen för att bygga kärnkraftverk, bara för att byggnadsverksamheten där skulle skapa arbete. Det är lika snävt och demagogiskt som att kräva ökade rustningar för att vapenindustrin skall få trygg sysselsättning eller att kräva mer kalhuggning och förstörelse i skogen för skogsarbetarnas skull. Så kan man inte resonera, i synnerhet som det finns mycket bättre och varaktigare sysselsättning för byggnadsarbetare än att ligga ute på landet i baracker och bygga energikrävande kärnkraftverk.

Någon gång måste frågan ställas: Vad slags samhälle vill vi ha? Vad slags behov skall produktionen tillgodose? Hur skall man hushålla med råvarorna? Hur skall man komma till rätta med privatbilismens slöseri och miljöförstöring? Hur skall man kunna utveckla industrin så att den blir mindre rovdriftsbetonad, så att den når höga grader av förädling, som kan ge maximalt med jobb samtidigt som den tar måttliga mängder elkraft och förbränningsenergi?

Som socialister hävdar vi i vårt parti: Rovdriften, slöseriet och den socialt innehållslösa varuproduktionen och förbrukningen skall inte bli tecknet på de arbetandes underkastelse under profitsamhället. En förskjutning mot mer och högre förädling i produktionen, en gradvis omfördelning av resurser mot socialt betydelsefull produktion, det ger sam-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

tidigt och på sikt bättre energihushållning och fler arbeten. Beroende på hur man satsar i den framtida produktionen kan man vid viss given mängd energi få flera hundra tusen arbeten mer eller, vid oförnuftig satsning, mindre.

Men den här vägen att förena en bra energihushållning, ett framtida oberoende av och frigörelse från kärnkraften med en fullsysselsättningspolitik kan man bara gå om arbetarrörelsen har en politisk vilja att styra ekonomin i annan riktning än storfinansens önskemål och atomindustrins intressen. Grunden för en sådan politisk viljeinriktning hos folkets flertal är vad en socialistisk, en antikapitalistisk, en antiborgerlig arbetarrörelse måste ta som sin uppgift att arbeta fram.

Herr talman! Med dessa synpunkter yrkar jag bifall till motionen 881 i de delar som nu är i fråga samt motionen 1338 i vad avser avslag på regeringens proposition.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Jörn Svensson undrade varför inte socialdemokratin var litet mer flexibel och mer inställd på självprövning och öppen och känslig för kritiska synpunkter.

Vi för faktiskt en ganska fri och öppen debatt i vårt parti. Vi gör det innan vi tagit ställning, men när vi tagit ställning står vi upp och försvarar vår ståndpunkt och förklarar och informerar varför vi intagit den.

Jag tycker inte att Jörn Svensson är rätte mannen att tala om flexibilitet och självprövning efter det att man kastat ut John Takman från stockholmslistan, en kommunistisk ledamot av denna kammare som var för kärnkraften.

Man har ju också sprängt det relativt lilla vänsterpartiet kommunisterna och med enorm hårdhet kastat ut dem som var avvikande och olik-tänkande. Jag tycker att man inte därefter skall tala till andra partier om att visa större flexibilitet och självprövning. Det borde nog herr Jörn Svensson ha tänkt på innan han var med och ordnade partisprängningen för ett tag sedan.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag förvånar mig ständigt över hur ofta det gamla demagogiska tricket upprepas i denna kammare. När man ställer en allvarlig seriös fråga om folkets, nationens, den svenska arbetarrörelsens och arbetarklassens politiska och ekonomiska framtid, då börjar Ingvar Carlsson i Tyresö att tala om någonting helt annat, som vi inte berört, och han talar om det på ett egendomligt sätt.

Vad jag vet är det inte ovanligt inom socialdemokratin att när en riksdagsledamot har passerat 60-strecket, så anses det vara en rimlig kutyrm att han lämnar platsen för yngre krafter. Jag kan inte se något orimligt i att vi tillämpar samma sak.

Jag vill också påpeka att ingen har blivit utkastad ur det kommunistiska

partiet. Det har skett en utbrytning av en liten grupp i partiet, som haft en annorlunda ståndpunkt än partiet och inte velat erkänna partiets ståndpunkt i en rad viktiga frågor. Men denna grupp har brutit ut sig själv. Det har inte varit tal om att vare sig jag eller någon annan medverkat i något utkastande. Detta vet naturligtvis herr Carlsson.

Men till den huvudfråga som det gäller! Det är ju detta att det starka beroende av kärnkraften som den svenska ekonomin kommit att utveckla har sin orsak i en mängd historiska klassiska drag i denna ekonomis utveckling. Det beror på en mycket hög grad av anknytning av kapitalresurser och energi till produktionen av energikrävande råvaror och halvfabrikat som ger ringa eller rent av minskande sysselsättning. Jag menar att det kan ju inte vara arbetarrörelsens uppgift att vidmakthålla en sådan hushållning. Det måste vara arbetarrörelsens uppgift att se till att man arbetar sig bort från denna typ av rovdriftshushållning, eftersom den på 20–30 års sikt är utomordentligt farlig. Den medför förutom energipolitiskt beroende en mängd andra nackdelar: svag export, stark utslagning, koncentration av företagsenheter, stora risker för de regioner som är beroende av dess sysselsättning.

Det är då jag menar – och det tycker jag inte är ett orimligt krav, Ingvar Carlsson – att vi skulle kunna diskutera den framtida linjen på ett seriöst sätt. Jag vägrar nämligen att tro att det skulle vara så illa bestämt inom socialdemokratin – även om ni naturligtvis har era berättigade disciplinära krav på era medlemmar, liksom vi har på våra – att ni för all framtid skulle stå fast vid samma linje och samma grundläggande synsätt i kärnkraftsfrågan som det moderata partiet. Det är väl inte något smickrande sällskap.

Jag tror att alla parter skulle vinna på en mer öppen diskussion från det stora arbetarpartiets sida i denna fråga.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att man skall diskutera sakfrågan, och man skall ha en öppen och fri debatt kring den. Det har vi haft i vårt parti. När beslutet är fattat har man skyldighet att stå för det och försöka redogöra för det.

Däremot tror jag det är tämligen ofruktbart att som Jörn Svensson försöka bevisa att kärnkraften t. ex. är dålig därför att också det moderata partiet har röstat för den och att utnyttjande av kärnkraft därför skulle vara ett bevis på kapitalistisk utsugning. Herr Castro var nyligen i Moskva och förhandlade med sina partivänner där. Med sig hem i bagaget hade han, symboliskt uttryckt, ett kärnkraftverk. Inte var det för att åstadkomma någon kapitalistisk utsugning, utan det var för att man skulle ha bättre möjligheter att använda energi på Cuba.

Detta visar att den koppling som Jörn Svensson gör till olika grupperingar, i stället för att diskutera sakfrågan, är mycket olycklig från hans egna utgångspunkter.

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Tyresö undviker att tala om det som är det verkliga problemet, därför att han tydligen tror att jag så att säga är enbart ondskefull i den här debatten och enbart vill åt honom. Det är nu inte alls fallet.

Självfallet kan man hysa en mer eller mindre principiell motvilja, av olika skäl, mot kärnkraften. Men om man ser det från politisk-ekonomisk synvinkel och bortser från andra synpunkter är det otvivelaktigt så, att man kan bedöma kärnkraften olika beroende på i vilket system den fogas in, vilka intressen den tjänar, vilken typ av produktion den tjänar. Det är ju så med alla slag av energi och alltså även med kärnkraften. Därför går det inte att göra jämförelser med ett ekonomiskt system som är an-norlunda än vårt.

Att jag tar upp den här litet obekväma men intressanta frågan varför socialdemokraterna och moderaterna kom att bilda majoritet på sin tid här i kammaren när det gällde att driva det svenska – f. ö. internationellt sett mycket stora – kärnkraftsprogrammet beror på att Sverige ju är ett kapitalistiskt land. Sverige har en viss ekonomisk struktur som gäller här och icke på Cuba eller i Västtyskland eller någon annanstans. Moderaterna kom ju i sitt ställningstagande att stå för inte bara att de var för kärnkraft i största allmänhet, utan de var för en typ av ekonomiskt system, en typ av hushållning som har mycket specifika drag och som har allvarliga inslag av rovdrift, miljöförstöring och misshushållning med människor och resurser.

Jag menar att man har i socialdemokratins förklarliga iver att vilja komma centerpartiet till livs – en fullständigt legitim iver, samma iver som vi har i och för sig – kunnat spåra en tendens att alltför okritiskt acceptera låt mig säga samhällseliga eller ekonomiska krav på att bygga ut kärnkraften, som mycket lätt kunnat tolkas därhän att de har inneburit ett accepterande av den typ av högt koncentrerad kapitalism som moderaterna vill ha.

Beträffande detta att ni har diskuterat vill jag säga att även vi har haft en energidiskussion, med en majoritet och en minoritet, och fattat ett beslut om partiets politiska linje i frågan. Men båda partierna hade ju diskussionerna före valrörelsen. Sedan kom valrörelsen där det visade sig att frågan ingalunda var ointressant för människorna. Jag tror att det skulle ha varit av stort intresse och till stor fördel för den svenska arbetarrörelsen, om den socialdemokratiska ledningen hade visat litet större flexibilitet. Som det nu var stötte ni bort en rad ärliga och seriösa kritiker som tvivlade på det framtida kärnkraftssamhällets välsignelser. Dessa tvivlare kunde vi haft glädje av, för hade vi haft dem samlade på vår sida, på arbetarrörelsens sida, hade det kanske inte blivit någon borgerlig regering.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr SJÖNELL (c):

Herr talman! Det är faktiskt med ett ogement nöje som vi på den här sidan staketet bevitnar den enastående enigheten inom det socialistiska blocket i de stora politiska frågorna, och nu i den för dagen kanske viktigaste och mest brännande frågan, nämligen energipolitiken. Debatten mellan herrar Ingvar Carlsson och Jörn Svensson visar ju att detta block är målmedvetet och sammansvetsat när det gäller att företräda arbetarrörelsens intressen, detta sagt mot bakgrund av herr Carlssons litet gnöliga tal om splittringen inom regeringspartierna.

Herr talman! I tävlingen om vem som inte nådde fram till målet intar nog herr Ingvar Carlsson efter dagens anförande en hedrande tätposition. Riksdagen debatterar ju i dag lagen om att tillföra reaktor kärnbränsle, som herr talmannen anmälde. Herr Ingvar Carlsson valde att gå ut i stor retorisk stil och med högt tonläge för att spela upp den sedvanliga snyft- och skrytvalsen, snyftet över den dåliga regeringen och skrytet över den gamla regeringens förträfflighet. Själva ämnet, utskottsbetänkandet som vi skall debattera i dag, kom han in på bara perifert. Villkorspropositionen och de fakta som finns i denna berördes mera i förbigående och i en närmast föraktfull ton. Det är möjligt att anledningen till att Ingvar Carlsson inte nådde fram till målet är ovana vid utskottsarbete, som ju består i kritisk och saklig granskning av betänkanden som läggs fram. Det där är en brist som går över med tiden, och näringsutskottet är en väldigt bra skola för just ovana utskottsledamöter. Jag skall, för min del, herr talman, försöka att närmare gå in på utskottsbetänkandet och granska även reservanternas synpunkter.

I dagens värld där alla samhällen runt klotet, oberoende av politiskt system och ideologi, håller på att uttömma jordens ändliga resurser i en takt som på sina håll närmar sig utplundring har frågan om den framtida energiförsörjningen kommit att hamna i debattens brännpunkt. Redan strax efter kriget började även politiker inse, alltså inte endast forskare, att de fossila bränslena, på vilka energiförsörjningen under det senaste århundradet i huvudsak grundats, är en i högsta grad ändlig tillgång och att det ständigt ökande energiuttaget inom kort kan framkalla en ren katastrofsituation över hela världen. I detta läge kom som en bisarr vändning i ett antikt ödesdrama det fruktansvärda vapen som verksamt bidrog till att plötsligt göra slut på andra världskriget, atombomben, att framstå som det undermedel som alla trodde skulle medföra evig och oändlig tillgång till den energi som jordens befolkning i framtiden behöver och därmed också bli garantin för en fredlig utveckling. Klyvningen av atomkärnor var den grundläggande processen och bldreaktorerna instrumentet för att löftet om oändliga energiresurser skulle kunna infrias.

Hela 1950-talet och större delen av 1960-talet levde man på denna ljusa framtidssyn, och för atomteknikerna framstod denna tid som en enda lång julafton. Även politikerna levde i den angenäma tron att atomkraften var en välsignelsebringande kraft, som avlyfte alla de svåra problem som en stigande brist på energiresurser skulle medföra. Så även

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

här i landet, där politiker i alla lägen – alltså även tillhörande mitt parti – hade denna optimistiska syn på atomkraften.

Mot slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet slogs emellertid idyllen sönder. Kritiska röster påpekade att atom- eller kärnkraften kunde medföra livshotande risker både för dagens och för kommande generationer och att det fanns något som hette atomavfall, på vars hantering och slutliga förvaring – som i fråga om vissa material måste ske i tiotusentals år – någon lösning ännu efter 30 år icke presterats.

Sedan 1975 års riksdag genom majoritetsbeslut mot centerns och vpk:s röster beslutat om fortsatt utbyggnad av kärnkraftverk och fastställt antalet till 13 stycken – och folkpartiet röstade för 11 verk – har två ting kommit i förgrunden. Det ena är det faktum att möjligheterna att avbryta kärnkraftsutbyggnaden utan resursförluster avsevärt minskat och det andra att den genom utbyggnaden väntade ständigt ökande mängd använt kärnbränsle, som måste tas om hand, blivit det stora och centrala problemet. Samma är förhållandet utomlands, t. ex. i USA och Västtyskland.

De tillstånd för kärnkraftsreaktorer som hittills meddelats och som lämnats av den gamla regeringen har visserligen med stöd av atomenergilagen förknippats med vissa villkor. Men dessa villkor har endast tagit sikte på förhållanden i samband med reaktorernas byggande och drift. Några tillståndsvillkor som förbundits med hanteringen av det använda kärnbränslet såväl i fråga om upparbetningen som när det gäller förvaringen av det slutliga avfallet har icke uppställts.

I detta förhållande, herr talman, ligger en av den gamla regeringens svåraste och mest svårursäktade försummelse. När nu socialdemokraterna i sin reservation mot villkorslagen som en huvudpunkt anför att denna är helt obehövlig därför att atomenergilagen, som den gamla regeringen stiftade, kan användas även för fastställande av villkor som rör hanteringen av atomsoporna, sätter man sig verkligen på en brännhet spis. Frågan från vår sida, vilken jag genast ställer, är självklar: Varför använde ni inte atomenergilagen och uppställde villkor även för hanteringen av utbränt kärnbränsle, när ni hade regeringsansvaret? Det var ju inte särskilt länge sedan. Beror detta på att ni icke i dag vill erkänna atomenergilagens ofullkomlighet på den här punkten eller beror det på att ni ända så sent som på våren 1975, då ni meddelade tillstånd för Barsebäck 1, ansåg att villkor för hanteringen av atomsopor icke behövde uppställas för den som ville uppföra och driva ett kärnkraftverk? Ni kanske anser detta fortfarande, och ett svar på dessa frågor är mycket angeläget icke minst för de allt flera människor som allvarligt oroas av avfallshotet. Jag avvaktar med intresse Ingvar Carlssons svar på de här frågorna.

Jag vill också ställa ytterligare en fråga. Vad har ni haft för skäl för att så snabbt som ni gjort lämna er ståndpunkt i Aka-utredningen, där ni ansåg att upparbetningsanläggningar var lämpliga och nödvändiga och att en upparbetning av avfallet borde ske? Herr Palme sade upprepade gånger, inte minst i valrörelsen, att problemet med upparbetning var

löst – det hade lösts av Aka-utredningen. Nu har ni plötsligt bytt fot. Det vore intressant att höra varför ni har gjort det. Och varför är inte längre 13 kärnkraftverk det medel som skall rädda och frälsa Sveriges folk från fruktansvärda sysselsättningskriser och från industriell utarmning som ni hävdade så sent som i valrörelsen? Också det är en fråga som det är angeläget att få svar på.

För vår del anser vi att det behövs en särskild villkorslag och yrkar alltså förbehållslöst bifall till propositionen. Stöd härför ger rent praktiska krav men också lagrådets yttrande. I socialdemokratisk press har som ett inslag i den s. k. oppositionspolitik, utformad som ett nästan sanslöst råskäll på regeringen som kollektiv och på dess enskilda ledamöter, gjorts gällande att energiministern i fråga om villkorslagen på ett genant sätt avsågats av lagrådet, vilket skulle ha sagt att villkorslagen är helt onödig. Reservanterna försöker skapa samma intryck genom att återropa lagrådets yttrande ungefär som när fan citerar bibeln. Det är f. ö. en klart komisk effekt som reservanterna lyckas få fram när det gäller för dem att även i detta sammanhang bevisa regeringens förskräckliga uselhet. I reservationen påstås inledningsvis att villkorslagen är "överflödig". Litet längre fram är den inte bara "överflödig" utan även "olämplig". Slutligen klämmer reservanterna till på allvar och förklarar att lagen "är inte bara onödig och olämpligt utformad utan också skadlig". T. o. m. det! Skadlig för vem? För kärnkraftsetablissemang eller för de många människor i dag och i framtiden som lagen är avsedd att skydda? Man undrar hur gräslig denna lag egentligen skulle ha tett sig om reservanterna förlängt sin reservation ytterligare några sidor. Då hade lagen förmodligen blivit ett globalt hot.

Herr talman! I detta sammanhang är det utan tvivel effektivast att återge vad lagrådet i verkligheten har sagt: "Med de lösningar i sak som remissen innebär skulle det bli nödvändigt att förse vissa av atomenergilagens regler med komplicerade undantagsbestämmelser. Det skulle vidare svårligen låta sig göras att arbeta in de föreslagna ersättningsreglerna i atomenergilagen. Och om man under alla omständigheter måste placera ersättningsbestämmelserna i en särskild lag, kan detta sägas vara ett starkt skäl för att dit hänföra även villkorsreglerna. Lagrådet anser därför att tekniken att meddela de nya reglerna i en särskild lag bör godtas."

För den som inte av ren vrånghet vill förvanska det han läser borde inte minst den sista meningen klargöra att lagrådet långt ifrån att onödighetsförklara den föreslagna villkorslagen klart utsäger att den bör godtas.

Herr talman! Motionärerna och reservanterna gör ett stort nummer av uttrycket "helt säker förvaring" – det gjorde herr Ingvar Carlsson också i sitt anförande – och ägnar sig åt en skäligen meningslös språkanalys av ordet "säker". Den sortens semantiska övningar tillför sannoligen inte debatten något konstruktivt utan är endast uttryck för en ganska så orkeslös opposition. Kravet på en helt säker slutlig förvaring av atomsoptorna, som den gamla regeringen helt sangviniskt eller non-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

chalant struntade i att uppställa, behöver icke föranleda några förvirrade utläggningar. Innebörden framgår som utskottsmajoriten framhåller helt klart av specialmotiveringen, där det fastslås att det rör sig om "mycket starka säkerhetskrav" för vilka "utgångspunkten måste vara att det högaktiva avfallet från upparbetning och det använda kärnbränsle som inte har upparbetats skall hållas åtskilt från allt liv". I propositionen anges dessutom ett antal preciserade kriterier för säkerhetsbedömningen. Utskottsmajoriteten slår därför fast att uttrycket "helt säker" på ett adekvat sätt definierar den utomordentligt höga säkerhetsnivå som är nödvändig att fastställa. En drakonisk tillämpning av säkerhetskravet är det icke fråga om, något som framgår av specialmotiveringen. Jag tycker att herr Ingvar Carlsson skulle ha kunnat fatta det också utan den där utflykten till de gamla grekerna. Men de kanske fick vara med för att stötta upp argumentationen.

Beträffande Sydkrafts rädsla för att regeringen, om företaget före den 1 oktober 1977 inlämnat sitt upparbetningsavtal, skall förhålla sig passiv till tillståndsprövning i mer än tre månader och därmed framtvinga att Sydkraft självant måste stoppa reaktorn Barsebäck 2 torde detta vara att måla en ful potentat på väggen. Reservanterna deltar i denna samsättning.

Utskottsmajoriteten fastslår att det är en helt självklar förutsättning för den ifrågavarande lagbestämmelsen – 3 § – att regeringen utan dröjsmål prövar det tillståndsärende som Sydkraft vill anhängiggöra. Det är också självklart att sökanden i ett sådant fall lämnar in så fullständiga handlingar att ärendet kan avgöras utan uppskov för kompletteringar. I så fall är tre månader en period som ger goda marginaler för beslut i tid.

Herr talman! I reservanternas långa rad av anmärkningar mot den föreslagna villkorslagen trycker man särskilt på en påstådd oklarhet rörande det i villkorslagen centrala villkoret att en reaktorinnehavare skall visa "hur och var" en helt säker förvaring av högaktivt avfall eller ej upparbetat kärnbränsle kan ske. Reservanterna säger att beträffande "ordet 'hur' ges en del upplysningar i specialmotiveringen". Detta är verkligen ett blygsamt omöde eftersom specialmotiveringen ägnar sin mest omfattande begreppsanalys åt just ordet "hur". Det fastslås att avfallet och det använda kärnbränslet måste hållas avskilt från allt liv, att det icke räcker med översiktliga planer, att det måste konkret anges i vilken form avfallet skall förvaras, hur förvaringsplats och transporter skall ordnas, hur kraven som ställs till skydd mot strålningsskador skall uppfyllas, hur förvaringsplatsen skall isoleras för att bl. a. det använda kärnbränslet icke skall spridas till biosfären genom naturliga processer, olyckshändelser eller sabotage och krigshandlingar etc.

Ordet "hur" är alltså nyckelordet i sammanhanget och en reaktorinnehavare måste därför först visa *hur* en helt säker slutlig förvaring skall ske med ovan angivna kriterier medtagna i bedömningen innan en närmare bestämning av villkoret "var" kan ske. Det är inte uteslutet att

t. ex. professor Jan Rydbergs metod att neutralisera avfallet kan få praktisk tillämpning eller att Asea-Atoms kristalliseringsteknik kan möjliggöra avfallets förvaring på t. ex. havsbotten utanför landets gränser. Även en internationell lösning på frågan om förvaringen av använt kärnbränsle och avfall är möjlig. Att mot denna bakgrund fastställa preciserade kriterier på villkoren och ordet "var", som krävs av reservanterna, skulle vara klart olämplig. Det skulle också kunna leda till att kärnkraftsbolagen fattar förhastade beslut, något som reservanterna oroar sig för och anser kan leda till ett allvarligt hot mot handlingsfriheten på detta område.

Vi anser alltså att villkorlagen är nödvändig och att de föreslagna bestämmelserna är lämpligt utformade. Den fundamentala filosofin bakom detta förslag är att den för all annan industriell verksamhet oomstridda principen, att företaget självt får ta ansvaret för att de problem som dess verksamhet ger upphov till kan lösas, måste gälla även för kärnkraftsindustrin. Det finns anledning att kräva ett klart instämmande härifrån socialdemokratiskt håll. Detta kan ske genom ett klarläggande här i dag, att det opreciserade uttrycket i motionen 1335 att "ägare till kärnkraftverk skall hållas skadeslös genom ersättning av staten, om meddelad koncession dras in av säkerhetsskäl" icke efter orden innebär att ägaren skall hållas skadeslös under *alla* förhållanden, alltså även om han brutit mot uppställda villkor.

Herr talman! Tiden medger inte den här gången – men jag hoppas kunna komma tillbaka i ett senare inlägg – att jag närmare kommenterar herr Jörn Svenssons anförande. Jag vill bara säga att vi för vår del, från centerpartiets sida, anser att man skall kunna hejda och stoppa marschen in i kärnkraftssamhället även inom marknadsekonomens ram och med dess förutsättningar. Den socialistiska ordningen är verkligen ingen garanti för att det blir stopp på kärnkraftsanvändningen; det tycks tvärtom vara så i de socialistiska samhällena att den är en garanti för en hejdlös utveckling av kärnkraften!

Herr talman! Jag har här kommenterat utskottsmajoritetens yttrande och i fråga om reservationerna utförligt behandlat reservationen nr 1.

Övriga reservationer liksom motionen 881 och övriga motioner tar praktiskt taget helt sikte på problem och förslag som är avhängiga av energikommissionens arbete och förslag. Detta bör såsom utskottsmajoriteten föreslår avvaktas innan någon slutlig bedömning kan ske. Jag föreslår sålunda, med avslag på alla reservationer, bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell's ironi är inte riktigt på sin plats. Det är dock så, herr Sjönell, att socialdemokraterna och vänsterpartiet kommunisterna aldrig har gjort anspråk på att framträda med någon gemensam ståndpunkt i den här frågan. Vi har olika ståndpunkter, och det har vi aldrig gjort någon hemlighet av. Vi har inte försökt spela genom att säga att vi har folk med oss när vi inte har det. Vi har spelat öppet

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

i den frågan. Moraliskt sett kan man inte anklaga någotdera partiet som herr Sjönell gör.

Men det farliga med centern och den skada ni centerpartister har åstadkommit i den här frågan på de intressen ni har sagt er företräda är ju att ni inte har spelat öppet. Ni har spelat under täcket med två andra partier, som har helt andra ståndpunkter! Ni har inte talat om ifall ni är överens eller inte. Har ni gjort en kompromiss eller inte? Står ni fast vid era ursprungliga ståndpunkter, som ni framträdde med i valrörelsen, eller har ni gjort en underhandskompromiss, och vari består den i så fall?

Detta är ju ett helt annat politiskt-moraliskt läge. Det åligger ändå centerpartiet, om partiet fasthåller vid sin tidigare sakståndpunkt i kärnkraftsfrågan, att visa hur man skall kunna frigöra sig från kärnkraften i en ekonomi som har en ovanligt stor andel av tung och energikrävande processindustri, som har en ovanligt högt utvecklad privatbilism som har slagit sönder de stora städerna, som – inte minst genom centerpartistisk byggnadspolitik i kommunerna – har omfattande och energikrävande villaområden inom ramen för sin bostadsbebyggelse, som på grund av brist på ingripanden och lagstiftning har mycket stora spill av överskottsenergi från industrin som borde ha tagits till vara. Det åligger faktiskt er att säga någonting annat än vad man brukar få höra från centerpartisterna, nämligen att det där reglerar prismetanismerna. Man måste ju ta avgörande, planmässiga steg bort ifrån denna typ av struktur, om man ute bland människorna skall kunna göra anspråk på att bli tagen på allvar när man kräver: Stoppa kärnkraften!

Det hade varit hederligare om ni hade sagt antingen så här: "Med den struktur som råder och den utveckling som nu är på gång och som vi inte vill ingripa i kan vi inte stoppa kärnkraften, utan vi får fortsätta att acceptera åtminstone en viss ytterligare utbyggnad", eller också så här: "Vi vill icke acceptera utbyggnaden, och vi ämnar kompensera för bristen på kärnkraft på det eller det sättet med de eller de planmässiga och styrande åtgärderna." Ni gör ingenting med den proposition ni har lagt fram, och ingen vet egentligen efter den propositionen var ni står. Det är ert politiska dilemma.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell hade en ganska fantastisk inledning, där han menade att jag gjorde ett väldigt politiskt angrepp här i fråga om villkorlagen och att det inte fanns någon anledning för mig att göra det, för här handlade det bara om villkoren för att reaktorbränsle skulle få tillföras kärnkraftverken. Men då finns ju ingenting kvar av alla yviga uttalanden om att detta är regeringens viktigaste politiska handling. Om herr Sjönnells uttalande skulle gälla, ligger ni ju ganska nära vår bedömning av den verkliga tyngden av den här propositionen.

Vi tycker att propositionen är intressant som ett politiskt dokument om hur de tre regeringspartierna försöker skyla över de olika uppfatt-

ningarna i den viktiga energipolitiska frågan. Därmed söker man dölja bristen på handlingskraft. Vi är ganska bekymrade över hur ni låter denna fråga förlama den politiska handlingskraften på alla andra områden.

Herr Fäldin sade i TV häromkvällen att i nuvarande situation på säkerhetens område kan inte några ytterligare aggregat laddas. Därför vill jag till herr Sjönell ställa följande som jag tycker oerhört viktiga fråga om energipolitiken: De aktuella aggregaten 7–10 kostar i framställning ca 9 000 milj. kr. Under tiden från oktober 1976 till februari 1977 – alltså sedan valet – har man på dessa reaktorer lagt ned 1 000 milj. kr., och fram till färdigställandet skall man lägga ned ytterligare 4 500 milj. kr. Om statsministern menar allvar med att dessa aggregat icke skall laddas, hur kan ni i nuvarande ekonomiska situation i landet ta på ert ansvar att kasta miljard efter miljard i sjön? Har vi en regering – jag måste ställa mig den frågan, herr talman – som, samtidigt som den genomför en höjning av momsen som drabbar enskilda människor, med öppna ögon i stället för att stoppa kärnkraften och spara in pengarna kastar miljarder i sjön?

Så tolkar jag uttalandet av statsministern. Kan utskottets företrädare herr Sjönell klara ut den här punkten, så tror jag att en stor allmänhet väntar med intresse på svaret.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! När herr Ingvar Carlsson tror att jag ondgjorde mig över vad han betecknar som ett politiskt angrepp från hans sida, så tror han i själva verket för mycket. Jag upplevde nämligen, herr talman, inte särskilt mycket av politik i hans anförande – i varje fall inte av den politik som hör hemma i det utskottsbetänkande som vi behandlar. Jag upprepar än en gång att det var väldigt mycket allmänna fraser, allmänt gnöl, snyft över hur usel regeringen är etc. – vilket han fortsatte med i sitt nästa inlägg.

Vad beträffar statsministerns uttalande, herr talman, har jag inte hört detta, och jag var inte i tillfälle att läsa det. Jag kan alltså inte från den här talarstolen kommentera någonting sådant, och jag utgår från att statsministern inom mycket kort tid kommer att ha tillfälle att utförligt svara på herr Ingvar Carlssons fråga.

Men jag tror inte att krokodiltårarna behöver vara så stora, herr Ingvar Carlsson, i det här sammanhanget, om jag skall göra en personlig reflexion. De kärnkraftverk som har byggts, och som håller på att byggas men som inte laddas, måste uppenbarligen i det här landet liksom i andra länder – det planeras t. ex. i Västtyskland – kunna konverteras till något annat bränsle än just kärnkraft. Det blir visserligen en väldigt dyrbar konvertering – den kommer att kosta miljarder. Men det kommer, såvitt vi ser och såvitt man nu kan konstatera bland västtyska politiker, att vara värt att göra en sådan sak.

Detta, herr talman, är en personlig reflexion. Jag tänker inte stå och företräda statsministern i den här frågan. Han kommer att lämna ett

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

konkret svar på herr Ingvar Carlssons fråga. Men gråt inte för mycket krokodiltårar, herr Ingvar Carlsson, över det här! Regeringen har ett ansvar och tänker uppfylla det, både när det gäller energiproduktion och när det gäller sysselsättningen här i landet.

Till herr Jörn Svensson vill jag säga att det inte alls var av ironi som jag gjorde jämförelsen med de socialistiska partiernas uppträdande i den här frågan. Jag har nämligen föreställt mig att socialistiska partier har en gemensam grundsyn utifrån sin socialistiska ideologi och att den grundsynen också skulle prägla en av det här århundradets viktigaste frågor, nämligen energipolitiken. Det var därför som jag konstaterade att det inte var särskilt mycket bevänt med enigheten. Det kanske var en ironisk vändning när jag sade att man kunde se enigheten. Detta sades mot bakgrund av att herr Ingvar Carlsson så oerhört starkt bekymrat sig för den av honom påstådda oenigheten inom det icke socialistiska blocket.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjönell kan inte kommentera statsministerns uttalande om att inga mer aggregat skall laddas, för han hade inte hört detta uttalande. Jag måste säga att det är anmärkningsvärt att utskottets företrädare i fråga om villkorspropositionen inte har så pass mycket kontakt med partiordföranden och statsministern när det gäller ett så utomordentligt anmärkningsvärt uttalande. Jag beklagar mot denna bakgrund ytterligare att statsministern inte finner sig i kammaren när vi diskuterar denna för hela landet avgörande fråga, så att vi kan få klarhet om vad regeringens främste företrädare avser.

Nu är energiministern inne i kammaren, och jag hoppas att han kan redogöra för den här punkten. Det är nämligen inte så, som herr Sjönell gör gällande, att det inte gör någonting om vi bygger kärnkraftverk, för vi kan göra om dem till kolkraftverk. Man kan därigenom möjligen tillgodogöra sig 5 % av investeringen, men alla experter på området säger att då är det bättre att bygga ett helt nytt kraftverk.

Här är ni alltså beredda att plöja ner – om man skall tro statsministern – 9 000 milj. kr. i kraftverk som icke skall producera elektrisk ström, i ett läge då detta land kämpar med oerhörda svårigheter, då landets ekonomiminister säger att nu måste vi bära tunga bördor, då Svenska arbetsgivareföreningen hotar att lockouta hundratusentals människor därför att man inte anser att man har möjligheter att tillmötesgå löneanspråken, då det för första gången på årtionden talas om en reallönesänkning. I detta läge skall ni slänga bort, på investeringar som ni inte tror på, miljard efter miljard. Sedan valet har det gått åt ytterligare en miljard och det kommer att gå åt ytterligare 4,5 miljarder innan dessa kraftverk är färdiga.

Om ni nu anser att kärnkraften är farlig, om ni anser att vi inte skall ha någon kärnkraft, stå då för den uppfattningen! Gå ut och stoppa kärnkraften! Det behövs ingen villkorslag för detta. Det behövs politisk vilja

och att ni står för vad ni sade i valrörelsen. Men det gör ni inte. Ni kryper undan bakom villkorspropositionen och låter kärnkraften gå vidare. På det sättet hoppas ni att de som lät lura sig av er i valrörelsen inte skall upptäcka detta. Men ni tar fel. Det satt en partivän till statsministern bredvid honom i det här TV-programmet, som i sin förtvivlan lämnade sina förtroendeuppdrag och, om jag förstod det rätt, också sitt medlemskap i centerpartiet. Ni driver ett farligt spel; farligt för er själva, men också farligt när det gäller tilltron till politikerna och därmed tilltron till den politiska demokratin.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr SVENSSON i Malmö (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Sjönell vill jag säga att vi i vårt parti naturligtvis är de första att beklaga att man inte inom arbetarrörelsen förde en annan, mer kritisk, debatt om kärnkraft, energihushållning, ekonomisk tillväxt, dess samband med sysselsättning och levnadsstandard, och förde den just från en socialistisk utgångspunkt, som icke betraktade tillväxt och standard i samma termer som den borgerliga nationalekonomin gör. Vi är medvetna om att det därvidlag finns en skillnad mellan socialdemokratin och oss. Men moraliskt sett har vi som sagt aldrig gjort någon hemlighet av det. Det svåra felet med de tre borgerliga partierna är att de aldrig klargör öppet var de nu står, vad de har för sig och vilken sorts kompromiss de håller på att koka ihop.

Herr Sjönell upprepar det jag har hört många gånger, nämligen den allmänna förhoppningen att visst går det att ha en kärnkraftsfri ekonomi i ett kapitalistiskt system. Detta är sant, det finns rätt högt utvecklade kapitalistiska länder som inte har kärnkraft och som tydligen inte tänker skaffa nämnvärda mängder sådan. Men dessa länder har en annan produktionsstruktur än Sverige, inte denna väldigt tunga och energikrävande struktur, som bygger på vissa historiska traditioner som har växt fram och som också har drivits av vissa storfinansintressen. Det är litet anorlunda här.

Det är dock så, herr Sjönell, att människorna ute i samhället frågar sig: Skulle en svensk ekonomi kunna förändras, transformeras, på sikt så att den inte blir så beroende av den här oerhört höga nivån av energiförbrukning som finns här? Skulle det vara möjligt utan att hota sysselsättning och levnadsstandard? Det är den frågan man måste ge människor ett klart besked på. Vill man ha bort kärnkraften? Anser man att den befordrar en utveckling som man vill ha bort och som man är motståndare till?

Man är också skyldig att visa hur det skall kunna ske. Ett kort och litet förgrovat räkneexempel: Att ta bort de nuvarande kärnkraftverken skulle kunna kompenseras med att 20 % av tungindustrins hela sysselsättning togs bort och ersattes med en utbyggnad av den lätta för-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

ädlingsindustrin eller en utbyggnad av tjänstesektorn, alternativt en kombination av båda. Detta är ju, om jag får använda ett populärt uttryck, ingalunda en omformning som är snuten ur näsan. Den kräver en omsorgsfull planering. Den kan man inte genomföra i ett samhälle och med en regering som säger att man skall lita på företagen, lita på marknadsmekanismerna, lita på det fria initiativet. Det går bara inte. Det upptäcker människorna. Om man påstår att det skulle gå är man inte trovärdig.

Herr SJÖNELL (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Carlsson i Tyresö skall verkligen inte stå här i kammaren och anklaga oss för att driva ett farligt spel, som kan göra att tilltron till parlamentariker och tilltron till demokratin ifrågasätts. Det finns en gammal uppmaning som säger att man först skall sopa rent framför sin egen dörr. Herr Ingvar Carlsson: Försök – även om ni bara tycks vara i första förberedande ännu i fråga om förmågan att driva oppositionspolitik – att komma upp på en saklig nivå! Sluta upp med den billiga och ensidiga hetsen mot regeringens alla tänkbara åtgärder! Börja i stället med saklig kritik! Tänk på *ert* ansvar när ni bedriver den här hetsen, när ni talar om vilka olyckor som skall drabba detta folk därför att man inte ramlar in i kärnkraftssamhället, när ni säger att det inte finns några alternativ, när ni talar om att det kostar miljarder och åter miljarder att t. ex. göra en konvertering av kärnkraftverk enligt metoder som man börjat använda i utlandet. Det finns någonting som heter ansvar för handlandet, herr Ingvar Carlsson, och detta gäller även oppositionspolitikern.

Vi i centern har den politiska viljan att följa vårt program och vi tänker göra det. Vi har inte vikit en tum från vad vi sade i valrörelsen. Det finns emellertid ett gammalt ordspråk som herr Ingvar Carlsson och hans socialdemokratiska vänner kanske har erinrat sig någon gång. Jag skall översätta det till svenska. Det är välbekant även hos oss: Man kan ta ett steg tillbaka för att sedan desto lättare kunna ta två steg framåt. – Den filosofin har vi i den här frågan. Man kan inte lösa dessa gigantiska problem på sex månader, herr Ingvar Carlsson, men man kan sträva mot ett mål – och villkorslagen är ett mycket väsentligt instrument i vår strävan att nå målet: Att hejda marschen in i kärnkraftssamhället.

Det är också symtomatiskt att herr Ingvar Carlsson avstod från att svara på mina frågor. Jag frågade bl. a.: Varför har ni flaxat från ståndpunkt till ståndpunkt? Varför har ni gått ifrån Aka-utredningens synpunkter om upparbetning och säger att de i dag inte är aktuella? Är det inte längre aktuellt med 13 kärnkraftverk och varför? Det skulle ju bli katastrof för svenska folket både sysselsättningsmässigt och ekonomiskt om man inte uppförde 13 kärnkraftverk. Varför har ni lämnat den ståndpunkten? – Jag tycker att det är symtomatiskt att herr Ingvar

Carlsson avstår från att svara på de väsentliga frågor jag ställt. Men kanske han får tillfälle att återkomma.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Carlsson i Tyresö anhöllit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr WIJKMAN (m):

Herr talman! Den energipolitiska diskussionen här i dag skiljer sig inte så mycket från den som vi haft i samhället under de gångna åren – och den har varit märklig på flera sätt. För det första därför att debatten som sådan naturligtvis är ny – som alla vet förekom i denna kammare praktiskt taget ingen energidebatt alls före oljekrisen 1973. För det andra, och kanske framför allt, därför att debatten – trots att frågekomplexet är mycket vitt och brett – hittills till nära 100 % har kommit att handla om endast en del av samma problemkomplex, nämligen kärnkraftsfrågan.

Att vi – och därmed menar jag riksdagsledamöter i alla partier – inte debatterade energipolitik under de gångna decennierna måste man djupt beklaga i dag. Mycket hade sett annorlunda ut om riksdagen redan under 1950-talet lagt ned tid och arbete på hushållningsprogram samt satsat pengar på forskning kring alternativa energislag. Vi hade då förhoppningsvis haft en betydligt lägre energikonsumtion totalt sett och vi hade sannolikt varit mindre beroende av framför allt oljan än vad vi är i dag.

Att debatten blivit så ensidig i vårt land beror självfallet på flera faktorer. Dels rymmer kärnkraftsfrågan – där ger jag herr Sjönell rätt – problem av en speciell dimension, dels har inte minst massmedia – sannolikt av ren okunnighet men ibland också i spekulation – funnit det mer intressant att beskriva energiproblemen som ytterst en fråga om ja eller nej till kärnkraft. Det är nog så, tveklöst, att många människor i det här landet just på grund av denna ensidighet i opinionsbildningen också upplever att själva kärnfrågan i energipolitiken är kärnkraften, när i själva verket Sveriges problem består av så oändligt mycket mer på det här området.

Utgångspunkten för energibeslutet 1975 var en relativt noggrann analys av den energipolitiska verklighet som Sverige befinner sig i. I botten låg prognoser för konsumtionsutvecklingen, antaganden om olika energikällors tillgänglighet liksom även en samling förslag till åtgärder för bättre hushållning samt resurser för forskning och utveckling kring alternativa energikällor.

Partierna var i långa stycken överens om de problem som energiverkligheten rymde. Vi var alla bekymrade över det stora oljeberoendet både från försörjningsmässig och från miljömässig synpunkt. Vi kände alla ett behov att spara och hushålla bättre med våra energiråvaror. Jag vill i det sammanhanget säga herr Jörn Svensson att den beskrivning han ger av mitt parti inte bara är felaktig utan direkt lögnaktig. Vi stödde alla tanken på ett brett sparprogram och även ett brett forsknings- och utvecklingsprogram kring alternativa energikällor. Vi var också alla osäk-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

ra om hur snabbt de olika sparåtgärder som vi föreslog skulle kunna ge effekt liksom om möjligheterna att redan de kommande 10–15 åren få några mera betydande tillskott i energibalansen från energislag som vind, sol, biomassa och jordvärme.

I dag, ganska exakt två år senare, har vi dess värre inte nämnvärt mycket bättre informationsunderlag till vårt förfogande. Detta beror naturligtvis främst på att såväl forskningsprogrammet som åtgärderna för bättre hushållning varit i gång under en alltför kort tidsperiod för att vi skall kunna dra några entydiga slutsatser. Det måste nu vara en förhoppning för oss alla att det närmaste året och arbetet i energikommissionen dock skall ge kompletterande information och erfarenheter som gör det möjligt att komma fram till ett något så när väl underbyggt energipolitiskt beslut nästa år.

Om vi inte har särskilt mycket mera detaljerad information här hemma om olika delar av energipolitiken jämfört med 1975, så har dock vissa närmast dramatiska förändringar skett utomlands. Läget var ju det att man unisont i västvärlden efter 1973 års oljekris – precis som i Sverige – uttalade sig för åtgärder för bättre hushållning, alltså mera sparande, samt satsning på alternativa energikällor, framför allt alternativ till oljan. I dag kan vi konstatera att dessa uttalanden på de flesta håll hittills varit tomma ord. Sparprogrammen har inte blivit verklighet. Den förväntade satsningen på framför allt kol som ett alternativ har inte heller blivit av. Kärnkraftsprogrammen i en rad länder har reducerats. Sammantaget innebär detta att världens efterfrågan på olja fortsätter att öka snabbt.

En lång rad internationella organ har under det senaste halvåret försökt analysera situationen fram till slutet av 1980-talet. Slutsatsen är entydig, oavsett om det är OPEC, OECD eller något av de större oljeborgen som står för analysen: Världen kommer successivt allt närmare en situation där oljan blir en direkt bristvara på marknaden. Huruvida knappheten inträder i början, i mitten eller i slutet av 1980-talet – om det går bedömningarna något isär. Men huvudbudskapet från experterna är ändå detsamma: Vi måste snabbt och bestämt vidta åtgärder för att börja marschen ut ur oljesamhället! Det gäller inte minst länder av Sveriges typ. Vi saknar som bekant egen olja, men är trots detta till över 70 % beroende av just olja för vår energiförsörjning.

Ja, herr talman, det här är inga nyheter, men jag tror att det är angeläget att slå fast detta i det här sammanhanget. Detta är den verklighet vi lever och arbetar i. Det är den verklighet som måste utgöra bakgrunden till varje energipolitiskt beslut i det här huset. Glömmer vi för ett ögonblick bort vårt huvudproblem, nämligen vårt dramatiskt stora oljeberoende, så är det fara värt att vi satsar på helt felaktiga politiska lösningar.

Det är – tvärtemot vad herr Jörn Svensson sade – ingen hemlighet att partierna i den nya regeringen har haft och har delvis olika uppfattningar om vissa delar av energipolitiken. Vi är överens om behovet av bättre hushållning. Vi är också överens om att Sverige på lång sikt

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

måste i ökad utsträckning gå över till förnyelsebara resurser. Vi är också överens om att en sådan ändrad inriktning kräver speciella åtgärder från statsmakternas sida. Vi är också överens om att energikonsumtionens tillväxt inte kan fortsätta som hittills. Det finns ekologiska gränser för denna tillväxt, och det är en förstahandsuppgift att inrätta politiken så att vi inte kolliderar med naturens egna lagar.

Vad vi inte har varit överens om är bedömningen av det korta och medellånga tidsperspektivet, dvs. hur snabbt sparåtgärderna skall kunna ge resultat och hur snabbt de alternativa energislagen kan ge ett reellt tillskott i vår balans. Vi är vidare oense om det förnuftiga i att utnyttja kärnkraften, en oenighet som beror dels på de olika bedömningarna av möjligheterna att snabbt spara energi, dels på olika uppfattningar om kärnkraftens farlighet.

Moderaterna ansåg vid 1975 års beslut efter en noggrann analys att kärnkraftens risker inte var större jämfört med den övriga problematik vi har på detta område än att vi kunde acceptera en fortsatt försiktig utbyggnad, dvs. vi ansåg att säkerhetsproblemen kunde klaras på ett betryggande sätt. Vi hade samtidigt och har fortfarande en djup respekt för dem som hävdar motsatsen. När därför den nya regeringen trädde till var det naturligt för oss att i den här frågan acceptera förnyade studier av säkerhetsfrågorna liksom en förnyad bred analys av hela energipolitiken.

Regeringspartiernas arbete med energifrågan fram till 1978 utgår i huvudsak från tre förutsättningar.

För det första tillsattes energikommissionen, där meningen är att motståndare och anhängare till olika energikällor gemensamt skall försöka komma fram till en bedömning av möjliga sparåtgärder, olika energislags miljöproblem, de förnyelsebara energikällornas förutsättningar osv. En noggrann analys av vad en avveckling av kärnkraften skulle innebära skall också tas fram. I botten för kommissionens arbete ligger helt självklart vårt stora oljeberoende med dess försörjningsmässiga, valutamässiga och miljömässiga risker.

Herr Carlsson i Tyresö kom in på vårt ekonomiska läge. Där tror jag det är angeläget att framhålla det svåra läge som just oljeimportens fördyring har försatt oss i. Oljeimporten kostade oss omkring fyra miljarder kronor i valutor 1973. År 1976 kostade den drygt tretton miljarder kronor. Det innebär att vi verkligen måste lyfta oss i håret på en lång rad andra områden för att ha råd att betala den här fördyrade importen.

För det andra har partierna enats om bibehållen handlingsfrihet på energiområdet fram till 1978. Det måste innebära att inga drastiska åtgärder vidtas före riksdagsbeslutet samma år. Skall t. ex. kärnkraften avvecklas därför att man finner att säkerhetsproblemen är så allvarliga, då skall det beslutet fattas 1978 och inte i dag, dvs. efter en noggrann analys av hela den energipolitiska problematiken och av säkerhetsfrågorna.

För det tredje och slutligen har partierna enats om att sätta upp nya

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle.
m. m.*

villkor för att få ta reaktorer i drift, dvs. den lag som vi behandlar i dag. Den nya lagen innebär, som jag tolkar den, något av ett stanna upp och tänka efter när det gäller kärnkraften. Meningen är ju att vi med speciell tyngd i energikommissionen skall studera kärnkraftens säkerhets- och avfallsproblem. Vi försöker alltså inte dölja någon oenighet, herr Jörn Svensson. Vi använder snarare tiden fram till 1978 för att ånyo studera och utvärdera dessa frågor. Och i energikommissionen sparas, det kan jag försäkra, ingen tid eller kraft för att utvärdera alla de olika förslag som kommer från olika ledamöter.

Jag hoppas att kammarens ledamöter uppmärksammade kontentan av vad Jörn Svensson sade: kärnkraft i Sverige är någonting fullt, någonting oacceptabelt, medan kärnkraft i ett socialistiskt samhälle är någonting helt annat. Det är en ganska enastående argumentation. Det är alltså för Jörn Svensson och vpk inte primärt en fråga om säkerhetsproblem, radioaktiv strålning, som det är för centerpartiet och för övriga motståndare till kärnkraften – en djupt känd oro för säkerhetsmässiga problem som kan skada människor och natur – utan det är själva grundförutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen som Jörn Svensson talar om. Men man kan inte ena dagen som vpk kräva tung, råvarubaserad industriutbyggnad i Norrbotten och Västerbotten för att skapa sysselsättning och andra dagen stå här i kammaren och tala om behovet av finmekanik och småskalproduktion. Det går inte ihop. Och över huvud taget är Jörn Svenssons argumentation i dessa frågor djupt lögnaktig från början till slut. – Herr talman! Det är inte ofta jag använder sådana kraftuttryck, men jag tycker de passar väl in på just Jörn Svensson.

Det är alldeles givet att den slutliga bedömningen när det gäller bl. a. avfallsfrågorna måste bli en politisk avvägning. Vi kan alla ha nyansskillnader i bedömningen av vad som är en säker hantering. Vi kan också ha nyansskillnader när det gäller att jämföra riskerna vid kärnkraftsteknologin med andra energikällors säkerhetsproblem. Herr Wååg var inne på detta. Vad innebär t. ex. en fortsatt ohämmad förbrukning av fossila bränslen – vare sig vi nu använder olja eller kol – för klimatbalansen på lång sikt? De stora koloxidutsläppen kan vi inte göra någonting åt, och klimatologerna tycks vara mer och mer överens om att dessa kan leda till störningar i klimatbalansen, som i sin tur drastiskt kan förändra förutsättningarna för mänskligt liv.

Herr Wååg tog upp gasfrågan, där säkerhetsanalyser i USA visar att väldigt stora katastrofer kan inträffa, om man satsar hårt på denna energiform med dagens teknik.

Personligen har jag, herr talman, den uppfattningen att den civila kärnkraftens avfallsproblem kommer att kunna klaras på ett säkert sätt. Jag vill dock instämma i den kritik som har riktats både mot ansvariga politiker och mot kärnkraftsindustrin och som går ut på att man på ett alltför sent stadium började ta krafttag för att bringa dessa frågor till en lösning. Framför allt ur den aspekten är den föreslagna villkorslagen ändamålsenlig och bra. Berörda myndigheter och företag har fått en spark

på smalbenen, och sedan ungefär ett halvår tillbaka pågår ett mycket intensivt arbete för att klara dessa problem. Vi har redan genom herr Sjönell fått en uppräknig av vad som skett: projektet Kärnbränslesäkerhet, ASEAs nya förslag till lösning, osv.

Den socialdemokratiska oppositionen har varit starkt kritisk till villkorslagen, i sin motion och här i dag i kammaren. Man menar att lagen är onödig och att vi precis lika gärna kunde ha använt oss av den gamla atomenergilagen. Detta hade, herr talman, varit högst tveksamt. För det första innehåller atomenergilagen inga klara regler för ersättning. Sådana hade man alltså ändå måst sätta upp. För det andra skulle ett användande av atomenergilagen ha inneburit att olika reaktorer hade behandlats olika med samma lag. Detta hade rent juridiskt inte hängt ihop. Mot detta hävdar socialdemokraterna i sin reservation att om nu nya reaktorer ej får tas i drift förrän lösningar på avfallsfrågan presenterats, så borde de som redan är i drift i konsekvensens namn också stängas av. Detta senare tycker jag är en svag invändning, eftersom var och en vet att ett sådant beslut omedelbart skulle leda till ransoneringar och omfattande problem med sysselsättningen och för vår ekonomi.

Inget av partierna i den nya regeringskoalitionen har fört till torgs uppfattningen att man skulle avveckla kärnkraften över en natt, utan det har hela tiden varit fråga om att en avveckling, om den skall komma till stånd, skall ske – låt mig använda herr Palmes ord – planmässigt, alltså efter en noggrant uppgjord plan. Villkorslagens syfte är ju just – och det vill jag understryka – att tvinga fram lösningar för att vi skall kunna fortsätta kärnkraftsprogrammet. Det är så jag upplever den.

För det tredje och slutligen är det ett obestridligt faktum att det är statsmakterna som haft ledningen när det gäller utvecklingen av den civila kärnkraften i Sverige. Staten äger ca två tredjedelar av reaktorerna och har genom sina engagemang i ASEA-Atom och Atomenergi varit den pådrivande kraften. När nu statsmakterna efter regeringsskiftet delvis intagit en ny attityd till den här energiformen finns det all anledning att markera detta med en speciell lagstiftning.

Socialdemokraterna drev under sin regeringstid utvecklingen medvetet fram mot att Sverige skulle bygga en egen upparbetningsanläggning. Aka-utredningen var också inne på sådana tankegångar, även om utredningen icke förordade ett beslut i frågan omgående. I dagens läge har plötsligt socialdemokraterna bytt fot. Man vill inte upparbeta vare sig här hemma eller utomlands. Det är ett något egendomligt lappkast.

Det har sedan viss tid i den internationella debatten argumenterats för och emot upparbetning. Vissa personer har hävdat att själva plutoniumhanteringen var riskabel och skulle kunna leda till en icke önskvärd spridning av kärnvapen. Det ligger förvisso någonting i detta resonemang så till vida som det finns en teoretisk koppling mellan det plutonium som produceras i en civil reaktor och framställning av vapen. Experter har dock hävdat – och detta under stor enighet – att vapenframställning via reaktorplutonium vore en både krånglig, dyrbar och

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

osäker väg. Det finns dess värre möjligheter att framställa kärnkrafts-laddningar på ett enklare, billigare och mera rationellt sätt. Ett nej till upparbetning av den anledningen vore sålunda mycket av ett slag i luften när det gäller möjligheterna att stoppa en fortsatt kärnvapenspridning. Även utan civil kärnkraft finns det kunskap i ett stort antal länder för att – om den politiska viljan finnes – skaffa sig egna kärnvapen. Det är, herr talman, den bistra och bittra sanningen.

President Carter har nyligen slagit fast att USA f. n. inte skall satsa på upparbetning, ej heller på den s. k. bridteknologin. Han har gjort det främst mot bakgrunden av risken för plutoniumspridning. Det är ett vällovligt initiativ, men man måste vara relativt tveksam om effekterna. Långt viktigare än detta stopp för upparbetning ser jag då Carters inbjudan till övriga industriländer att gemensamt stärka kontrollmekanismerna och helt enkelt avstå från export av så känslig teknologi till instabila länder och regimer. Där kommer tanken på regionala kärnbränsleanläggningar in i bilden, en lösning som bl. a. förre statsministern Olof Palme engagerade sig för så sent som under 1976 – en modell där t. ex. ett antal europeiska stater i samverkan och under betryggande internationell kontroll hanterar det klyvbara materialet. Det är också något sådant som håller på att utvecklas i Europa och då med den franska anläggningen La Hague som bas. Presskonferensen med president Carter för en dryg vecka sedan visade med all tydlighet att han direkt förordar sådana lösningar för Europas del.

Jag vill med detta, herr talman, inte på något sätt kategoriskt förorda upparbetningsalternativet. Tvärtom inser jag att alternativet icke upparbetning har flera fördelar men också vissa nackdelar. Fördelarna skulle ligga i att man slipper den komplicerade upparbetningsteknologin. Man slipper vidare hantering av plutonium i ren form, vilket inte minst psykologiskt kan vara en fördel. Å andra sidan blir avfallsmängderna betydligt större om man icke upparbetar, och dessutom måste avfallet hållas avskilt från biosfären under många gånger längre tid, eftersom plutonium finns kvar i avfallet och dess halveringstid som bekant är mycket lång.

Vad den hittillsvarande debatten har förtigit är just det faktum att det avfall som blir kvar efter upparbetning i stort sett kan betraktas som ofarligt efter 600–700 år. Radioaktiviteten avklingar snabbt med tiden, och avfallet har redan efter 30 års förvaringstid endast hälften av den giftighet som gällde närmast efter kärnklyvningsprocessen.

För att summera: Hela villkorslagens syfte har varit att öka aktiviteten inte minst hos kraftföretagen på det här området. Det vore, menar vi, inte en ansvarsfull politik att fortsätta kärnkraftsutbyggnaden utan att ha klara besked om hur man har tänkt sig att ordna avfallshanteringen. Som jag tolkar lagen är det fråga om att få fram åtminstone *en* god lösning, som vi vet att vi kan använda oss av. Vi bör dock inte i dag bestämma oss entydigt för *en* specifik hantering. Själva slutförvaringen skall inte ske förrän i början av 1990-talet. Det viktiga är att vi får fram en lösning, ett alternativ, som vi vet att vi kan använda oss av. Vi bör självfallet,

även om och när vi funnit en bra lösning, fortsätta att satsa stora pengar på forskning och utveckling. Det är högst sannolikt att forskningen i sinom tid kan komma att ge lösningar, som eliminerar de här problemen, eventuellt genom att man helt enkelt lyckas fullständigt bränna ut det långlivade aktiva materialet.

Som jag redan tidigare anfört, herr talman, är jag optimistisk om möjligheterna att på ett betryggande sätt lösa de här problemen. Jag kan för dagen inte säga vilken alternativ lösning som är den bästa. Som jag redan har framhållit finns det för- och nackdelar med de olika förslag till lösningar som har presenterats. Det viktiga är nu att vi satsar alla krafter på att verkligen försöka nå en lösning som är tillfredsställande. För – och det är ett viktigt konstaterande – oavsett vad vi anser om den fortsatta kärnkraftsutbyggnaden så har vi redan i dag avfallsmängder i vårt land och utomlands som måste tas om hand. Det kan vara värt att påminna om att kärnvapenmakterna under åren efter kriget sammanlagt producerat plutoniumavfall i – jämfört med de civila avfallsmängderna – enormt stora volymer. Överslagsberäkningar tyder på att de militära avfallsvolymer totalt i världen ligger någonstans omkring 500 000 m³ flytande avfall. Mot detta skall ställas de mellan 2 och 3 m³ fast avfall som en civil reaktor producerar per år. Sedda ur det globala perspektivet är det svenska kärnkraftsprogramrets avfallsvolymer ett marginellt problem.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Wijkman har jag endast en mycket kort fråga: Delar herr Wijkman den uppfattning som statsministern gav uttryck åt i TV härom kvällen, nämligen att några fler aggregat inte kan laddas i nuvarande situation på säkerhetsområdet?

Herr WIJGMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Inte heller jag såg programmet, men jag har sett det refererat i pressen. Det är väl ingen hemlighet för herr Carlsson i Tyresö att herr Fälldin och jag har haft olika bedömningar av avfallsfrågan, men jag står helt bakom det lagförslag som nu behandlas. Jag skulle vilja uttrycka mig på det viset att när det första kraftbolaget kommer in med en ansökan, då kan jag svara säkert på frågan.

Jag kan inte i dag t. ex. göra en utvärdering entydigt av den nya ASEA-tekniken. Jag kan heller inte i dag göra en utvärdering av de problem som sammanhänger med ett uppdragskontrakt i La Hague. Men min allmänna inställning är ju optimistisk, och jag har personligen under en följd av år betraktat avfallsproblemet som rimligt att hantera. Personligen är jag också för framtiden mera inriktad på att studera andra delar av den här mycket komplicerade teknologin ur kontrollsynpunkt.

Jag tror att det är för tidigt att i dag stå och diskutera tänkbara modeller som kraftföretagen kommer med. Såvitt jag vet har Vattenfall och de som är inblandade i kärnbränslesäkerhetsprojektet en tidsplan som tyder

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

på att de någon gång i oktober-november skall lämna en preliminär rapport. Det är väl först då vi får möjlighet att studera inte bara uppärbettningsfrågan utan även berggrundsförvaring och sådana detaljer.

Herr CARLSSON i Tyresö (s) kort genmäle:

Herr talman! Innebär detta alltså att företrädaren för moderata samlingspartiet är beredd att medverka till att på ett område satsa 9 000 milj. kr., med stor risk för att detta kapital icke skulle utnyttjas, att färdigställda kraftverk inte skulle få producera elektrisk kraft? Har inte herr Wijkman i grunden den bedömningen att säkerhetsproblemen går att klara och att man därför skall ladda de aggregat som kommer till utförande?

Herr WIJGMAN (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har den bedömningen i grunden att vi någon gång, kanske i början av 1978 när energikommissionen börjar bli klar, kommer att ha ett antal handlingsalternativ framför oss – med säkerhetsmässiga, miljömässiga, säkerhetspolitiska, ekonomiska osv. konsekvenser. Då måste riksdagspartierna ta ståndpunkt, och då kommer man att väga olika parametrar mot varandra. Det är min preliminära bedömning, och det har jag aldrig stuckit under stol med, för det första att jag tror att säkerhetsfrågorna på kärnkraftsområdet kan hanteras på ett rimligt och säkert sätt och för det andra att kärnkraften åtminstone under en ganska lång övergångsperiod är nödvändig i det här landet i ungefär den omfattning som vi fattade beslut om 1975. Om vi skall ha tio, elva, tolv, tretton eller femton reaktorer är mera en akademisk fråga i det här sammanhanget. Jag tror ingen vill bygga fler än vad som absolut behövs.

Jag vill inte – lika litet som jag tror någon i regeringen och lika litet som jag tror någon socialdemokrat – föregripa den handläggning som nu sker inom energikommissionen, men det är alldeles uppenbart att de statsråd som representerar moderata samlingspartiet – det är det jag utgår från i alla fall – har en allmänt optimistisk bedömning av möjligheterna. Annars skulle de naturligtvis inte satsa de här pengarna.

Sedan, herr talman, vill jag säga att det är inte enbart staten som är inblandad utan även privata kraftbolag – konsortialavtalet för Forsmarksbygget är t. ex. av komplicerad natur. Och oavsett vilken bedömning man hade från en dag till en annan så är det – där håller jag med herr Sjönell – ett mycket mycket stort företag att över huvud taget vända om energipolitiken. Det går inte från en månad till en annan.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag tycker det har varit intressant att följa med i den internationella debatten under den senaste tiden då det gäller kärnkraftsfrågan. Därvid har naturligtvis uttalanden av den amerikanske presidenten Carter varit något av det mera anmärkningsvärda. I en nyss avslutad valrörelse sade han, att man borde iakttä en viss försiktighet med

kärnkraftsutbyggnaden, men att man mera helhjärtat borde satsa på en upparbetning av det använda kärnbränslet. Men bara någon månad efter att han installerats i sitt ämbete kom han med ett rakt motsatt budskap och sade, att man nog har en rätt betryggande säkerhet då det gäller kärnkraft i allmänhet, men beträffande upparbetningen finns det så många skäl som talar för en försiktig linje att han närmast förordade ett avbrytande av den proceduren.

Detta tycker jag ger problemet i ett nötskal. Det gäller ett mycket stort problem. Jag tror att man bör vara rätt aktsam med de tvärsäkra omdömena om vilken linje man skall ha i en framtid. Vi bör ha en flexibel anpassning till den dagsaktuella situationen.

När man diskuterar kärnkraftsfrågan bör man nog också – som de flesta talare gjort här – göra avstampen med en tillbakablick på vad som hänt här hemma i Sverige och även internationellt.

”Festen är över” var ett bevingat uttryck som fälldes när oljekrisen för en del år sedan uppdagade mänsklighetens beroende av oljan för sin energiförsörjning. Och visst var festen över. Den industrialiserade världen vaknade upp och såg sitt kolossala beroende av oljan, ett beroende som hade ekonomiska, politiska och militära konsekvenser.

Den energidebatt som sedan följt i oljekrisens spår har också ställt i fokus det förhållandet att de energiresurser som vi mest litat till, de fossila bränslena, är en s. k. ändlig resurs och att vi i en, i det historiska perspektivet, rätt näraliggande framtid kommer att ha förbrukat dessa tillgångar om vi fortsätter samma obetänksamma slösande som tidigare.

Detta är en aspekt på energifrågan. Våra energiresurser kommer att ta slut mycket snabbt om vi inte sparar på dem, och de kommer inte heller att användas på bästa sätt om vi inte värderar den lämpliga energianvändningen för ett visst ändamål. Det kan exempelvis inte vara vetligt att vi snabbt bränner upp våra oljetillgångar, när oljeresurserna behövs för viktiga ändamål i framtiden på områden där oljan inte kan ersättas.

För vår energiförsörjning är vi i dag i huvudsak beroende av tre energislag: oljan, vattenkraften och kärnkraften. Oljan, som har den största andelen, tar slut så småningom och den binder oss till vissa stater och politiska block på ett icke önskvärt sätt. Förbränning av oljan har också svåra miljöeffekter, så svåra att de i ett längre perspektiv kan visa sig ödesdigra för allt organiskt liv.

Vattenkraften är en ren och bra energikälla men vi har vid det här laget nyttjat denna tillgång till den gräns där en ytterligare utbyggnad kommer i konflikt med miljöintressen och med vår önskan att lämna några älvar kvar i sitt naturliga tillstånd sparade till kommande generationer. Av vattenkraften kan vi ta till vara ytterligare kraft genom en hårdare exploatering av redan reglerade älvar och genom att modernisera gamla turbiner och bygga på dammar. Men den tillskottskraft som vi får på det sättet är trots allt av marginell betydelse.

Så har vi kärnkraften. Den debuterade inför mänskligheten i krigsbruk med bomberna över Hiroshima och Nagasaki, och den oerhörda kraft

som den utvecklade och den förödelse den åstadkom blev en chock för mänskligheten, en chock som fortfarande sitter på djupet hos mänskorna.

Så kom de ljusa framtidsvisionerna om kärnkraftens fredliga användning. Den skulle bli billig, överlägset billig gentemot övriga energikällor. Den var bättre ur miljösynpunkt, och när briderlösningen blev klar skulle man ha tillgång till en energiresurs som ständigt förnyade sig i en takt snabbare än förbrukningen. Problemen med upparbetning, annan hantering och förvaring av det använda kärnbränslet hade man inte så bråttom att ta itu med. Utvecklingen av den kommersiella driften av kärnkraftverken prioriterades, avfallshanteringen och kärnkraftens säkerhetsproblem fick komma i andra hand. Så har den aktuella kärnkraftsdebatten kommit i gång. Den har, som jag nämnt tidigare, också ett emotionellt ursprung, människans naturliga rädsla inför de väldiga krafter som finns dolda i kärnkraften och dess dokumenterade förmåga till förödelse. Den har ett sakligt underlag i de kvarvarande, ännu ej lösta problemen med avfallshanteringen, den slutliga förvaringen av avfallet och säkerhetsrisker rent allmänt vid drift och transporter samt riskerna för kärnvapenspridning och terrorverksamhet.

I min redogörelse för nu tillgängliga energiresurser av betydelse för vårt lands energiförsörjning och den summariska jämförelse som jag gjort av fördelar och nackdelar skall jag kort föra in kolet. Kol finns i rätt stora mängder runt om i världen och har spelat och kommer att fortsätta att spela en betydelsefull roll i världens energiförsörjning. I Sverige har vi inga nämnbara fyndigheter av kol, och vi har ingen egentlig tradition, allmän kunskap och organisation att ta emot kol och omvandla detta till användbar energi. Det tar tid att bygga upp ett landsomfattande system för användning av kol, stora risker uppstår för människan vid brytning och annan hantering av kol och kolet är starkt nedsmutsande av miljön. Om man trots dessa nackdelar med kolet är tvungen att låta kolet överta en större del av oljans och kärnkraftens roll i energiförsörjningen, så är detta ett omställningsarbete på rätt lång sikt. Rent allmänt bör det fastslås att alla förändringar i vårt lands energiförsörjning är stegvisa omvandlingar under relativt lång tid; länken mellan en avtrappning av en energiresurs och övergången till en ny rör sig om minst tiotalet år. Detta är viktigt att komma ihåg inför de krav på snabba förändringar i vårt lands energiförsörjning som ofta förs fram i debatten.

Jag skall komma tillbaka till den aktuella propositionen om energihushållning i slutet av mitt anförande, men jag vill som en slutsats av vad jag sagt om nu tillgängliga energikällor fastslå att det är av utomordentlig betydelse att vi i Sverige satsar på en återhållen energikonsumtion och en tryggare energiförsörjning. Inte minst bör forskningen och utvecklingsarbetet inriktas på de förnyelsebara energikällorna, exempelvis geotermisk energi, solenergi och vindenergi. Men vi skall ha klart för oss – och det vill jag understryka – att tidsperspektivet är ganska långt. En utveckling och en omställning till dessa energikällor hinner

inte få någon avgörande betydelse för vår energiförsörjning inom de närmaste 15–20 åren, och jag tror att när jag säger det har jag inte på något sätt tagit till i överkant.

Innan jag går vidare i mitt anförande vill jag klart slå fast att folkpartiets linje då det gäller kärnkraften och vår framtida energipolitik är densamma som redovisades i valrörelsen och som har legat fast under hela 1970-talet. Den syftar till att trygga energiförsörjningen, så att inte sysselsättningen hotas. Den får inte bli ett hot mot människors liv och hälsa, och den bör vara skonsam mot miljön. Vi vill ha en stark hushållning med energi. Beträffande kärnkraften ser vi den som en parentes i vår energiförsörjning, och genom ett starkt sparprogram vill vi minska beroendet av både den och oljan. De senaste prognoserna för vår framtida energikonsumtion pekar mot ett behov av tio reaktorer omkring år 1985, och vi skall naturligtvis inte ta fler reaktorer i bruk än vad som är nödvändigt för att klara jobben och välfärden och som går att ta i bruk utan att vi behöver öka oljeimporten. När riksdagen 1975 beslutade att utöka kärnkraftsprogrammet gick vi emot den ökningen. Vi vägrade att lyfta på bommen för en vidare vandring in i kärnkraftssamhället innan avfallsproblemen och säkerhetsfrågorna var lösta på ett betryggande sätt. Enligt vår mening är därför villkorspropositionen, som i sin tur bygger på regeringsförklaringen, ett nödvändigt instrument för att kunna bedöma om vi kan ta i bruk de reaktorer som nu är under byggnad.

Vi fäster stort avseende vid villkorslagen som en möjlighet att behålla den handlingsfrihet inför ett kommande långsiktigt riksdagsbeslut om vår framtida energiförsörjning som anges i regeringsförklaringen. Villkorslagen innehåller de regler som regeringen har att handla efter fram till dess det nya energibeslutet är fattat.

Jag anser det nödvändigt att kraftigt stryka under att den energipolitik som folkpartiet gick till val på fortfarande står fast. Det är nödvändigt att göra detta, då det varit ett flitigt kannstöpande i massmedia om att folkpartiet övergivit sin tidigare restriktiva linje i kärnkraftsfrågan. Folkpartiet har varit kärvarer att göra upp med än moderaterna – det är ett exempel på hur skvallret har gått. Vi har utan vidare sorterats in i ett bås med kärnkraftsivrare, utan att det finns något fog för detta i uttalanden från partiledning eller riksdagsgrupp. Jag kan inte dölja att detta väckt irritation inom folkpartiet. Folkpartiet har inte i tid och otid sprungit ut med kommentarer i kärnkraftsfrågan sedan det kom i regeringsställning, eftersom förhandlingar pågått inom regeringen mellan de samverkande partierna i denna politiskt känsliga fråga. Det har alltid ansetts vara god förhandlingssed att göra så, dvs. att hålla tyst så länge förhandlingarna pågår. Vi har velat hålla på denna riktiga princip.

I den reservation som socialdemokraterna fogat till utskottsbetänkandet nr 23 säger reservanterna att villkorslagen inte behövs, varken för att täcka in villkorsreglerna eller ersättningsreglerna. Enligt folkpartiets mening har inte reservanterna stöd för denna uppfattning.

Som jag sagt tidigare i mitt anförande är villkorsreglerna ett nödvändigt

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

instrument för regeringen för att kunna bedöma om vi kan ta i bruk de reaktorer som nu är under byggnad. Det grundläggande i detta sammanhang är att tillstånden att driva reaktorerna är förbundna med klara regler för upparbetning och förvaring av avfallet. Jag ställer här samma fråga som herr Sjönell. Om den gamla regeringen bedömde riskerna med avfallshanteringen som lika stora för miljö och människor som den nya regeringen anser dem vara kan man fråga sig, varför den inte uppställde några villkor för kraftproducenterna. Ingvar Carlsson sade att det fordras politisk vilja för att ställa upp sådana regler, men har den politiska viljan då inte funnits under de gångna åren? När man nu enligt reservanternas mening redan har detta instrument i atomenergilagen tycker jag att frågan är berättigad. Utskottet delar också regeringens uppfattning att den nya regleringen endast omfattar de reaktorer för vilka tillstånd har meddelats men som ännu inte tagits i bruk. Detta gör också villkorsreglerna motiverade.

I sin argumentation mot lagförslaget – och det är ganska märkligt att man från socialdemokraternas sida reagerar så häftigt på lagförslag som skall öka säkerheten vid våra kärnkraftsanläggningar – går reservanterna, enligt min mening, till överdrifter i sin argumentation. Lagen anses inte bara "onödig och olämplig utan också skadlig". Jag har svårt att förstå hur lagen kan vara skadlig. Varje minut som reaktorerna producerar avfall och man inte har en klar plan för vad man skall göra med avfallet är ett riskmoment. Att man nu med villkorslagen tvingar kärnkraftsföretagen att redovisa sina planer i detta hänseende kan väl knappast vara skadligt från samhällets och människornas synpunkt.

Reservanterna kritiserar också uttrycket "helt säker förvaring" i villkorsformuleringen. Enligt deras uppfattning kan ett sådant krav, draget till sin yttersta konsekvens, inte uppfyllas praktiskt och teoretiskt. Reservanterna menar att detta skulle betyda att all kärnkraft omedelbart måste avvecklas. Vad det rör sig om är en skärpning av säkerhetskraven i en omfattning som den gamla regeringen inte var beredd att föreskriva. En rad kriterier för säkerhetsbedömningen anges t. ex. i propositionen. Förvaringen skall uppfylla de krav som måste uppställas beträffande strålningsriskerna, avfallet eller det använda kärnbränslet måste ha en säker isolering tills aktiviteten minskat till en ofarlig nivå. Utskottsmajoriteten finner uttrycket "helt säker" vara ett adekvat uttryck för den höga säkerhetsnivå som erfordras då det gäller förvaringen av avfallet från kärnkraftverken.

Jag kommer så fram till hur man skall tolka uttrycken "hur och var" en helt säker förvaring av högaktivt avfall eller upparbetat bränsle kan ske. I den ordexercis som är nödvändig när man skall granska lagförslag är i det här fallet ordet "hur" det viktigaste. Ordet "var" kommer sedan som en konsekvens av "hur" avfallet skall förvaras. Specialmotiveringen anger klart vad som skall läggas i ordet "hur" – det skall hållas avskilt så att det inte kan skada liv, det skall finnas detaljerade planer för förvaringen, om avfallet skall förvaras i fast eller flytande form, hur in-

slutningen skall vara utformad, förebyggande åtgärder mot att avfallet sprids genom processer i naturen, hur man skall förebygga olycksfall, sabotage och krigshandlingar.

Beträffande inslutningen av det högaktiva avfallet har ASEA-laboratoriet i Robertsfors kommit fram med en ny metod med ett hölje av en hårdhetsgrad som vida överstiger det svenska urbergets. Jag har haft tillfälle att se denna produkt, och den är framtagen ur i stort sett samma process som man använder när man under högtryck skapar syntetiska diamanter. Redan nu har ASEA:s resultat väckt stor internationell uppmärksamhet, och det skulle vara mycket tillfredsställande om Sverige på detta sätt kunde bidra med en värdefull bit när det gäller hur man skall förvara avfallet.

Ordet "var" kommer som jag sade tidigare som en konsekvens av "hur" man skall förvara avfallet, och det fordras alltså inte sådana preciserade kriterier som reservanterna efterlyser i sitt förslag till skrivning.

Sammanfattningsvis vill jag säga att lagförslaget är både nödvändigt och lämpligt utformat. I specialmotiveringen klargörs lagförslagets innebörd, och det är det väsentliga i allt lagstiftande. Precis som i all annan miljöfarlig verksamhet får kraftproducenterna ta på sig ansvaret för att lösa de problem som deras verksamhet ger upphov till. Det har inte varit fallet vid den tidigare tillståndsgivningen på kärnkraftsområdet. Redan nu kan man se tecken på att utvecklingsarbetet och forskningen då det gäller kärnbränslet och högaktivt avfall stimulerats och den svenska kärnkraftsindustrin satsar nu helhjärtat för att komma i nivå med de uppställda kraven.

Avslutningsvis skall jag ta upp några av de frågor som jag berörde inledningsvis då det gäller energihushållningen och som behandlas i utskottets betänkande nr 24. Detta har varit en mycket viktig politisk fråga för folkpartiet och det är glädjande att se hur opinionen har svängt. Jag kommer ihåg hur Gunnar Helén 1973 närmast blev hånad av de politiska motståndarna när han föreslog en målmedveten satsning från samhället på sparandets område. Den energikommission som tillsattes i december 1976 har till uppgift att samla material för regeringens förslag till riksdagen 1978, och det är en viktig deluppgift då det gäller att lägga fram förslag om en effektiv användning av energin och hur man skall kunna påverka elkonsumtionen i dämpande riktning. Inom detta område ligger frågor om stöd till åtgärder, som kan förbättra energihushållningen, och kommissionen kommer att granska sektor för sektor i samhället. Det är helt klart att det finns mycket att göra på detta område, då vi slösar och misshushållar med energin på det grövsta i vårt dyra fosterland. Vi i folkpartiet fäster stora förhoppningar vid det forskningsprogram som finns i regeringsförslaget, och vi tillstyrker också det bemyndigande som regeringen begär för att göra mera långsiktiga åtaganden om stöd och forskning inom energiområdet.

Herr talman! Denna linje med sparsamhet och ett rätt utnyttjande av våra energiresurser kombinerat med satsning på utveckling och forsk-

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

ning inom samma område är centrala delar i folkpartiets energipolitik. Vi är tacksamma för den uppslutning som övriga partier nu visar i de delar där vi i ett tidigt skede stod ensamma. Beträffande kärnkraftens roll i vår energiförsörjning ser vi den som en parentes och vi måste hela tiden ha blicken riktad mot det som måste komma efter oljan och kärnkraften. Skapande av en ny, skonsammare och bättre energivärld är det viktiga framtidsmålet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets skrivning på alla punkter i betänkandena 23 och 24 samt avslag på alla reservationer och de motioner som i övrigt finns i ärendet.

Herr WÅÅG (s) kort genmäle:

Herr talman! Slutsatsen av den här debattrundan kring näringsutskottets betänkande 23 kvarstår: Ingen har under tre och en halv timmes debatt påvisat något fel i vad jag påstått – det finns inga *särskilda*, nya säkerhetsskäl förknippade med avfallshanteringen som motiverar villkorslagen. Det är i dubbel mening en kärnfråga i dag.

Herr ÅNGSTRÖM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det verkar kanske litet tjatigt att så här omedelbart gå fram och upprepa vad jag sade i detta hänseende. Vi anser i folkpartiet att villkorslagen ger de regler som behövs för att regeringen skall kunna bedöma de tillståndsansökningar som kommer från kärnkraftsbolagen. Det har tidigare inte funnits regler som har reglerat avfallshanteringen och upparbetningen av kärnbränslet. Det tycker jag är en av de viktigaste orsakerna till att villkorslagen behövs.

Herr PALME (s):

Herr talman! Till följd av en resa, som jag strax måste påbörja, får jag gå in på herr Petterssons i Lund plats på talarlistan. Jag skall å andra sidan fatta mig mycket kort. Jag skall inte beröra den kritik av villkorslagen som helt nyss har framförts av Ingvar Carlsson och Nils Erik Wååg.

Herr talman! Jag anklagar regeringen för att gravt ha misskött landet i en för vår samhällsutveckling utomordentligt viktig fråga – energipolitiken.

Energipolitiken måste vara långsiktig, bygga på ett 10–15-årsperspektiv och präglas av stabilitet. Den kan inte bygga på improvisationer, tillfälliga kompromisser, taktiska manövrer – ty då vållar man landet stor skada.

Den borgerliga regeringen har inte förmått utforma en långsiktig energipolitik präglad av ansvar för landet. I sak är partierna djupt oeniga. I det läget har energipolitiken under dessa månader präglats av det dubbla syftet att dels till nästan varje pris värna den politiska makten för borgerligheten och klamra sig fast vid taburetterna, dels att, också till nästan varje pris, rädda ansiktet på centerpartiet.

Denna borgerliga energipolitik har för det första redan vållat oss mycket

stora kostnader i effektivitetsförluster, i planeringsförluster, i minskad arbetsglädje och trygghet för dem som arbetar på området. Det är säkerligen redan hundratals miljoner kronor som har förspillts och förslösats på det sättet.

Den borgerliga energipolitiken har för det andra skapat en stor otrygghet för enskilda människor som förmenas klara besked. Arbetarna, tjänstemännen och teknikerna i Forsmark, i Oskarshamn, i Västerås, i Karlskrona, i Finspång och på många andra platser får inga klara besked. Jag tycker det är moraliskt otillständigt att på detta sätt med berått mod hålla enskilda människor på sträckbänken som byte för det taktiska spel som bedrivs i regeringen.

Regeringens energipolitik hotar för det tredje att radera en teknologi där Sverige f. n. befinner sig i främsta linjen. Man snöper eller försöker snöpa forskningen, man försvårar rekryteringen av personal, som vi under alla omständigheter kommer att behöva, man lägger hinder i vägen för utvecklingsarbetet. Får detta fortsätta blir den handlingsfrihet som alla talar om bara ett sken; en raserad teknologi och yrkeskunskap tar lång tid att återuppbygga, om det alls är möjligt.

Den borgerliga regeringens energipolitik innebär för det fjärde ett hot mot vår energiförsörjning på sikt. Om vi inte har tillgång till energi till rimligt pris kan vi inte utveckla vår industri, och vi kan inte heller värna om och förbättra levnadsnivån i landet. I spelet om kärnkraften bortser man helt från de mycket stora påfrestningar som kan drabba oss och många andra länder i oljeberoendets spår och i framtida oljekrisers spår. Där utgjorde herr Wijkman ett glädjande och välgörande undantag.

Ena ögonblicket försöker man intala folk att vi skall bygga kärnkraftverk för 10–15 miljarder kronor som aldrig skall användas – således en kapitalförstöring av hittills icke skadat mått i detta land. Nästa ögonblick utmålas vårt ekonomiska läge i mörka färger. Man försöker påtvinga löntagargrupperna en sänkning av levnadsstandarden, man klagar över bristen på balans i vår utrikeshandel och den bristande tillgången på kapital. Det går inte ihop. Det drar ett löjets skimmer över politikens trovärdighet över huvud taget.

Och det är egentligen allvarigare än så. I ett läge då vår industri befinner sig i ett svårt skede av strukturförändringar, då vi har rader av ekonomiska problem ägnar man huvuddelen av sina krafter till dessa taktiska resonemang om kärnkraftsaggregat. Icke skapar det någon trygghet för löntagarna! Icke skapar det någon trygghet för industrin; vi har tvärtom hört flera besked om att investeringsviljan sviktar därför att man icke känner sig trygg när det gäller tillgången på elektrisk kraft och att man av den anledningen icke längre vågar knyta långtidskontrakt.

Under valrörelsen lovade herr Fälldin att all kärnkraft skulle vara avskaffad 1985. Beviset var en sparplan som centern påstod sig presentera under valrörelsen. Jag sade vid det tillfället att denna sparplan var en bluff. Det är möjligt att det, i det stämningsläge som rådde här och var, inte var någon politisk fördel då, men det var sant.

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

För ett par månader sedan frågade jag statsminister Fälldin om han ännu stod fast vid detta löfte att kärnkraften med hjälp av sparplanen skulle vara avskaffad 1985. Det gjorde han, även om löftet förvandlats till en bedömning under mellantiden. I övrigt var han ovillig att diskutera; han sade i replik efter replik att den diskussion som jag försökte föra fick vi ta i samband med att villkorspropositionen debatteras i Sveriges riksdag och sparplanen lagts fram till bedömning. Det är i dag, det.

Det började med att energiministern över huvud taget icke befann sig i kammaren när den socialdemokratiska huvudtalaren Ingvar Carlsson tog upp vår linje i det som regeringen betecknat som sin viktigaste fråga, sitt viktigaste beslut.

Det försätter med att statsministern inte har anmält sig till dagens debatt, att han över huvud taget icke har visat sig i kammaren – trots att han alltså för två månader sedan sade: Den här diskussionen är jag inte beredd att ta nu, utan den tar vi i samband med villkorspropositionen. Han håller sig undan, och jag kan förstå det – ty vad skulle han säga?

Ingvar Carlsson konstaterade att bostadsdepartementets proposition om sparande är ett fiasko. I april skulle vi få en ny proposition om en sparplan för energi, men den kom inte. Centerns sparplan ligger i spillror som den bluff den var från början.

Sedan herr Fälldin gav sitt löfte om att kärnkraften skulle vara avskaffad 1985 har under perioden oktober–februari 1 000 milj. kr. satsats för att bygga kärnkraftverk, som enligt löftet inte skall komma till användning eller i varje fall vara borta 1985. Sedan februari har det väl kommit några hundra miljoner till. Det är klart att i det läget håller man sig borta från Sveriges riksdag.

Detta, herr talman, är ett ömkligt spektakel. Jag anklagar regeringen för att dess energipolitik innebär en grav misskötsel av landet. Jag är medveten om att energipolitiken rör svåra problem, svåra bedömningar, känslomättade frågor – men just därför ställs ju kraven högt på landets regering när det gäller att ge ledning, att ta ansvar, att ge besked, att forma en långsiktig handlingslinje. Och för landets skull hoppas jag att ni efter dessa månader av evinnerligt taktiskt spel skall kunna samla er till beslut som vittnar om åtminstone ett minimum av handlingskraft och ansvar.

Herr talman! År 1975 fattade riksdagen med mycket stor majoritet beslut om en långsiktig energipolitik. Detta beslut bekräftades vid 1976 års riksmöte, återigen med stor majoritet. Utvecklingen sedan dess har visat att det i alla sina huvudlinjer var ett klokt beslut, som speglade en ansvarsmedveten handlingslinje. Den håller vi socialdemokrater fast vid.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag kan i och för sig inte hindra herr Palme från att lämna den här lokalen så fort han vill. Men jag har ändå några kommentarer till det han har sagt, om han vill lyssna på dem.

Det är klart att den främste målsmannen för den kärnkraftspolitik som hittills har förts i det här landet känner sig irriterad en sådan här dag – det kan jag förstå. Det är en anklagelse som ligger i villkorspropositionen, riktad mot den tidigare regeringen för dess ansvarslöshet, för dess lättsinne när det gäller att behandla avfallsfrågorna. Uppfatta det gärna så, herr Palme! Jag tycker att det är en korrekt beskrivning.

Man önskar naturligtvis alltid att kunna föra energipolitik – och politik över huvud taget – långsiktigt. Så mycket medvetenhet om behovet av att samla erfarenhet hade ändå den gamla regeringen att man förutsatte ett nytt energipolitiskt beslut redan efter tre år, 1978. Detta är också vad vi förutsätter. Det hade inte sagts någonting av den gamla regeringen före regimskiftet om att man tänkte underbygga detta beslut med en bred utredning av den typ som energikommissionen representerar. Den är inte en vanlig statlig utredning, den är en utredning som tar upp och prövar vartenda väsentligt område på det energipolitiska fältet. Och behovet av att göra detta är stort. De problem som skulle lösas 1975 finns kvar i dag olösta.

Omedelbart före valet talade herr Palme i tidningen Vi om att alla problem var lösta, och han hänvisade till en helt enig svensk utredning med representanter för alla riksdagspartier och med oberoende experter, som skulle ha sagt att redan dagens teknik erbjuder tillfredsställande möjligheter att hantera och förvara använt kärnbränsle och radioaktivt avfall. Då talade herr Palme mot bättre vetande – veckorna före valet i konsumentkooperationens tidning.

För det första var det ingen enighet i den utredningen. För det andra hade redan de remissvar börjat strömma in som gav en helt annan bild av hur vetenskapsmän och forskare ser på dessa frågor. I dag är det bekräftat av alla direkt berörda att avfallsfrågorna icke är lösta. Varför satsar annars svensk kraftindustri och kraftföretagen på ett 40-miljonerprojekt? Vad hade hänt med den gamla regeringens politik? Den frågan är i hög grad befogad. Hade vi fått veta mer till 1978 om inte kraven ställts?

Dessa företag är inte ensamma. ASEA:s forcerade satsning på sitt högtrycksprojekt är ett annat exempel. Världen över börjar man nu på allvar diskutera avfallsfrågorna, och man är beredd att ställa upp och hjälpa till i det svenska arbetet. Här ställs nämligen kraven och preciseras vad som måste uppfyllas innan man tar nya reaktorer i drift.

Jag skall inte gå in på allt det som herr Palme sade. Han talar om hot mot vår energiförsörjning. Vad skall man då säga om den regering som under 1950-, 1960- och 1970-talen byggde upp det svenska oljeberoendet till 70 % av den svenska energibalansen?

Det är fantastiskt att höra att vi hotar energiförsörjningen, att vi skulle snöpa forskningen när vi omfördelar anslagen till de enda alternativa energikällor som står till förfogande i framtiden. Måttet hade väl varit rågat om den socialdemokratiska minoriteten i näringsutskottet hade fortsatt att satsa på bränsleteknologin också, medan USA trappar ned sin verk-

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

samhet på det området. Så långt gick man inte, men det var bra nära.

Egentligen handlar villkorspropositionen och den här debatten bara om en enda grundläggande fråga, herr Palme. Skall vi kräva trygga lösningar på kärnkraftens avfallsproblem nu – det borde ha varit gjort för åtskillig tid sedan – innan nya reaktorer får tas i drift, eller skall vi vältra över problemen på andra efter oss? Kort sagt: Skall vi ta vårt ansvar eller skall vi lägga det på de medborgare som lever efter kärnkraftsparentesen, som allt fler börjar tala om? Är det vad vi skall göra? Jag vill gärna ha ett svar på den frågan, om det finns något svar.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är alls icke irriterad över villkorslagen, eftersom jag när den presenterades första dagen sade att "detta är kejsarens nya kläder", och det förblir den. Det finns inga befogenheter i den som inte regeringen har redan nu.

Vi låg kanske bland de främsta i världen när det gäller att ta upp avfallsfrågan genom att tillsätta Aka-utredningen. Inte skall herr Johansson inbilla någon att ASEA startade sitt experiment efter att vi hade fått en ny regering. De hade hållit på länge naturligtvis. Frågan var inte om det går att lösa problemet, utan vilken är den lämpligaste tekniska lösningen. Så har jag alltid betraktat det.

Då det gäller forskningen tror jag att det är mycket riktigt när en svensk forskare jämför den nuvarande energiministern med Lysenko och den stämning som rådde i Sovjetunionen under hans tid. Man försökte snöpa ett forskningsområde som icke stämde med de egna doktrinerna, och det är det farligaste en politisk beslutsfattare kan göra. Det var ett slag mot säkerheten, därför att vi kommer att ha kärnkraft bra länge här i landet. Vi måste hela tiden forska vidare när det gäller säkerheten. I säkerhetsfrågorna var vi föregångsmän och tänker fortsätta att vara det.

Ni har lovat att avskaffa kärnkraften till 1985. Fälldin har lovat det, men han håller sig undan – jag får väl lasta det på hans Sancho Panza. Ni har lovat att de byggen som är på gång skall avbrytas eller i varje fall icke laddas. Om ni har gjort den bedömningen att säkerhetsfrågorna icke går att lösa vill jag helt enkelt fråga: Hur kan ni, i ett läge då ni söker pressa ned de svenska löntagarnas levnadsstandard, då ni tar jättelika utlandslån, då ni klagar om vår ekonomi, satsa miljard efter miljard på kraftverk som ni säger icke skall komma till användning? Detta är en oansvarig politik. Skall de laddas, skall de användas eller ej? Om de inte skall användas, stoppa då byggena. Fortsätter ni att bygga utgår ni från att de kommer att laddas och användas.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Jag fick inte svar på min slutfråga, men jag hade tyvärr rätt svaga förhoppningar om det när jag ställde den. Herr Palme påstår att atomenergilagen kunde ha använts. Min fråga blir: Varför gjorde ni

inte det då? – Jag kanske kan få svar på den frågan i stället, om den är mer lätthanterlig.

Dessutom: När det gäller forskningen har vi höjt anslagen till säkerhetssidan. Försök inte förvända synen på folk genom att påstå något annat. Det går att läsa i det andra av de två betänkanden som vi behandlar just nu. Vad vi däremot har gjort är att vi har omfördelat anslagen från att avse forskning om nya reaktorsystem, forskning om briderteknologi, till forskning om alternativa energikällor.

Sedan är det klart att vi har olika värderingar i energipolitiken. Jag är medveten om det, och det är respektabelt i en demokrati. Men jag tycker inte att det är respektabelt att lägga över skulden på sina politiska meningsmotståndare och säga att de slösar med resurser – när man själv har avstått från att ställa helt rimliga villkor, som går ut på att problemen skall klaras upp och inte förvärras. Räkningen på de resurser som lagts ned i kärnkraftsbyggnader här i landet, som eventuellt inte kan användas, blir dyr – det håller jag med om – och den bör adresseras till den tidigare socialdemokratiska regeringen. Men vi skall göra vad vi kan för att utnyttja de nedlagda resurserna, det kan herr Palme skriva upp.

För att det inte skall kvarstå något intryck av att jag tror att herr Palme är representativ för hela den rörelse som han företräder vill jag säga att en av de saker som jag har beklagat mest i det här jobbet – och även under valrörelsen – är att det var de 16 procenten som sade obetingat ja till kärnkraften som fick råda och inte de andra.

Jag är så övertygad som allra helst om att det finns betydande grupper inom socialdemokratin som helt delar vår uppfattning om kärnkraften. Hur kan det komma sig att socialdemokratin – denna rörelse med bred folklig förankring; detta sagt utan någon som helst ironi – tappat kontakten med det starka motstånd mot kärnkraften som finns i folkopinionen och som dokumenterats gång på gång? Hur är det möjligt att socialdemokraterna kunnat föra sin kärnkraftspolitik i stort sett i fosterbrödralag med kraftföretag och kärnkraftsindustri – utan debatt och utan kritik i något fall som jag kan erinra mig mot dessa företag – ni som i andra sammanhang talar om att folkets väl går före storfinansens? Är det inte en av årets förstamajparoller för resten? Hur har partiet egentligen kunnat bli så totalt ett med det kraftindustriella komplexet i det här landet? Och hur kan det komma sig att partiets representanter – det tycker jag har varit genomgående hittills i debatten – fortfarande vill delta i kärnkraftsdebatten utan att diskutera huvudfrågan, nämligen de problem som fortfarande kräver sin lösning och som än så länge inte fått någon lösning.

Herr PALME (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltid regeringen, och sedan riksdagen, som måste ta ansvaret för säkerhetsfrågorna. Ni kan icke skjuta över det på kraftföretag eller andra. Det ansvaret har vi tagit, och det står vi för. Ni har i taktikspelets tecken försökt skaffa er andrum genom att skjuta

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

över det på kraftföretagen.

Det finns många socialdemokrater som delar vår uppfattning, sade energiministern. Vilken uppfattning? Vilken är regeringens energipolitik? Skall kärnkraften vara avskaffad till 1985? Står det löftet kvar? Skall ni bryta de pågående byggena så fort kontrakten kan sägas upp? Står den uppfattningen kvar? Skall ni inte ladda något kärnkraftverk utöver dem som redan nu finns? – Vilken uppfattning?

Det jag anklagar regeringen för är att den icke har någon energipolitik utan bara ett taktiskt spel, och det är att gravt missköta landet.

Ni har lagt ned pengar, sade energiministern. Ja men, om ni verkligen ville stoppa kärnkraften, varför gjorde ni då inte det? Här läggs miljard på miljard ned av era pengar – skattebetalarnas pengar som ni föreslår riksdagen att anslå – och då säger ni: Det här skall vi aldrig använda. Hur långt skall ni då pressa de vanliga lönearbetarnas standard för att tillfredsställa centrens olika vågor och taktiska utspel?

Som den Åsa-Nisse-marxist han är försökte nu energiministern hävda att vi fört ett spel med storfinansen. Det visar att han aldrig har begripit vad som är kännetecknande för svensk arbetarrörelse.

Vi har från början förstått att skall man skapa sysselsättning här i landet, skall man skapa hyggliga reallöner och levnadsvillkor, skall man kunna lösa de sociala problemen, då måste man slå vakt om och utveckla industrisamhället. Annars hade vi suttit kvar i backstugor och torp, i svälten och nöden på den gamla landsbygden. Och det samhället vill vi icke tillbaka till. Det är skälet, och den politiken för vi trots vår kritiska inställning till kapitalismen. Vi vet att vi måste fortsätta att värna och utveckla industrisamhället, om vi skall vara starka som nation. Från den linjen skall inga sådana här mer eller mindre ockulta stämningar få oss att vika.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! Vilken energipolitik, frågar herr Palme. Den som står i regeringsförklaringen, den som vi steg för steg håller på att förverkliga, den som innebär att man skall lösa problemen innan man, som ni vill, förvärrar dem.

Vi har inte vältrat över det slutliga ansvaret på kraftföretagen, men det är de som skall visa på lösningarna av de problem som måste få sin lösning. Tyvärr – eftersom vi redan har dem! På grund av de mer än 40 tonnen avfall om året kan vi tvingas att acceptera mindre goda lösningar.

Låt mig sedan beträffande personliga tillvitelser säga att man i det här jobbet lär sig att inte bry sig om dem, och det gör jag inte heller i det här fallet, herr Palme. Man blir inte särskilt sårbar om man tror på den politik man för.

Jag hoppas verkligen att ni inte tror på den politik som ni hittills har drivit. Tyvärr är det den socialdemokratiska ledningens kärnkraftspolitik som hittills har fått dominera. En sak har jag emellertid efter

hand blivit alltmer övertygad om: socialdemokratin är ingen folkrörelse för kärnkraften. Sådana folkrörelser finns inte. Det är alltid en tröst.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Efter denna stora genomgång av villkorspropositionen kommer vi nu över till näringsutskottets betänkande nr 24. Regeringen har i propositionen 1976/77:100 bil. 17 framlagt förslag angående energiförsörjning och energiforskning. Detta förslag präglas naturligtvis av den nya regeringens syn på energifrågorna och i synnerhet av skillnaden mellan centerpartiets och den gamla regeringens uppfattning.

Att energifrågorna numera har blivit en av samhällets viktigare angelägenheter står väl klart för alla, i synnerhet efter den debatt som vi nyss har lyssnat till. Frågan är på vilket sätt vi bäst skall lösa problemen och vilka risker vi kan tillåta.

I stora drag består propositionen på detta område av en redogörelse för det långsiktiga energisamarbetet inom ramen för det internationella energiprogrammet, men ganska omfattande överväganden görs också om det inhemska energiforskningsprogrammet. Det är här som meningarna i detta betänkande är delade mellan utskottsmajoriteten och de socialdemokratiska reservanterna.

Regeringsförslaget, som utskottsmajoriteten helt stöder, innebär att man inom den treåriga medelsramen för sammanlagda insatser gör en omfördelning av forskningspengarna så att en mindre del av anslaget än tidigare går till kärnenergiforskning och forskningen mera inriktas på att utveckla teknik för förnyelsebara energikällor såsom solenergi, vindkraft och jordvärme.

Det är angivet i regeringens förslag att om det skulle visa sig nödvändigt för pågående program i övrigt kommer regeringen att överväga en ökning av ramen för sådana delprogram som det i varje särskilt fall kan gälla. Därför tillstyrker utskottet förslaget om ett anslagsbelopp av 114,3 milj. kr.

Den här nämnda ändringen finner utskottets reservanter anmärkningsvärd. Man får då osökt i tankarna den argumentation som socialdemokraterna efter valet har drivit mot den förda energipolitiken – de har talat om att förändringarna inte har varit så stora och de har t. o. m. kallat detta för svek.

Det är den föreslagna ändringen i riktlinjerna för programmet Energitillverkning från Framtida reaktorsystem, Anrikning av uran och Utvinning av uran till forskning om mera förnyelsebara energikällor som reservanterna ogillar men som ligger helt i linje med den energipolitik som den nuvarande regeringen strävar fram emot.

Anslaget för forskning rörande de senast nämnda målen anser sig reservanterna kunna godtaga. De vill ha en ökning av anslaget med 6 milj. kr. till forskning om framtida reaktorsystem, uranproduktion och brytreaktorer.

Med hänsyn till behovet av kapital för kärnkraftsenergin i övrigt kan

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

man nog säga att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och reservanterna inte är stor, i synnerhet som utgifterna för det ändamål vi här behandlar för budgetåret 1975/76 var 55,5 milj. kr. Som jag förut nämnt har dessutom regeringen inom treårsprogrammets rambelopp möjlighet att göra justeringar, om så skulle befinnas vara absolut nödvändigt.

I detta betänkande behandlas motionen 860, som jag har väckt under det här riksmötet och där jag yrkar att riksdagen hos regeringen begär initiativ till uppförande av vindkraftverk på Öland. Denna landsända hör, förutom fjällområdena, till de områden som säkert lämpar sig bra för vindkraftexperiment. Utskottet utgår ifrån att delprogrammet för vindkraftundersökningar kommer att innefatta möjligheten att förlägga vindkraftverk till Öland.

Det står klart att den framtida synen på energifrågorna kommer att bli en annan än den vi haft under början av 1970-talet och under årtiondena dessförinnan.

Vi har här i Sverige inte kommit i kontakt med alla tillgängliga energitillgångar i världen. På grund av yttranden som fölls tidigare i debatten vill jag som en parentes säga att vi nog inte utan vidare bör förkasta möjligheterna att använda naturgas. Det är ändå en av de ur miljösynpunkt renaste energikällor som vi känner till. Utanför Skandinavien har man i Europa ett rikt förgrenat nät av rör för transport av naturgas. Att döma av svaren på förfrågningar om det hänt några större olyckor med dessa naturgasledningar i Europa verkar så inte vara fallet.

Utan tvivel satsas det runt om i världen mycket på solugnar och övriga förnyelsebara energikällor. Det skulle vara oklokt att i detta läge vid anslagstilldelningen för forskningen inte markera detta genom att göra en glidning mot sådan energi från kärnkraften. Av rapporter från svenska forskare som bevakat vad som sker runt om i världen framgår att t. o. m. arabländerna i Främre Orienten, som har så mycket olja, är intresserade av solugnar. Som tidigare nämnts i debatten har president Carter i Amerika i sitt program för energipolitiken förordat att energiforskningsprogrammet i ökad grad bör inriktas från kärnenergin till alternativa energiformer.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 24.

Herr PETTERSSON i Lund (s):

Herr talman! Vissa centerpartister har i dag från denna talarstol skrutit över den extra satsning på forskning kring alternativa energikällor som föreslås i budgetpropositionen. Låt mig bara säga mot bakgrund av det eviga tal som från det hållet förts när det gäller möjligheten av ett snabbt nyttiggörande av alternativa energikällor att dessa ingenting annat är än en droppe i havet.

Jag fäste mig speciellt vid energiministerns yttrande därvidlag. Jag vill på den punkten påminna honom om att vad han i det sammanhanget förtiger är att han drar ned inte bara på anslagen till fissionsforskning,

på vilken vi har haft en del kritiska synpunkter, utan också på anslagen till forskning kring energisparande. Därigenom blir den saken betydligt mindre heroisk. Det är i själva verket fråga om en mycket liten ökning av anslagen till forskning kring alternativa energikällor.

Jag skall, herr talman, i första hand beröra vad herr Börjesson i Glömminge tog upp, nämligen näringsutskottets betänkande nr 24 om energiforskningen. Där finns också en kuliss, som har rests i syfte att dölja centerens krokiga och svekfulla väg i kärnkraftsfrågan, nämligen de om-disponeringar av energiforskningsanslaget som energiministern har föreslagit. De är ganska små men har inte utan vidare accepterats av utskottsmajoriteten. Utskottets skrivningar tyder klart på att man med viss vanda har accepterat den mycket snabba neddragning av fissionsforskningsprogrammet som förordas i budgetpropositionen.

Det finns anledning påpeka att forsknings- och utvecklingsarbete aldrig kan vara någon ettårsverksamhet. Ryckighet och tvära kast leder till svårigheter för den inblandade personalen och äventyrar framför allt möjligheterna att få ut några vettiga resultat. Detta gäller i allra högsta grad också energiforskningen. Det var därför som riksdagen 1975 lade fast ett treårsprogram för energiforskning som slutade på 366 milj. kr. Två tredjedelar av dessa pengar är nu satsade, och vad vi i dag har att diskutera och besluta om i riksdagen gäller i stort sett de återstående 130 miljoner av forskningspengarna som avser budgetåret 1977/78.

I årets budgetproposition vill nu energiministern med några raska snitt göra processen kort med betydande delar av forskningsprojekten inom delprogrammet fissionsforskning. Från socialdemokratiskt håll ser vi en sådan snabb och kraftig neddragning som ytterst betänklig av flera olika skäl.

För det första har den energikommission som nu arbetar med underlaget för 1978 års energipolitiska beslut faktiskt handlingsfriheten mellan olika energiförsörjningsalternativ inskriven i sina direktiv. Att nu, ett år före energikommissionens betänkande, gå in och ändra på den beslutade inriktningen av energiforskningsprogrammet vittnar enligt vår uppfattning om en klåfingrighet, som knappast kan ha någon reell förankring inom regeringen i dess helhet. Den neddragning som energiministern föreslår i budgetpropositionen innebär ett försök att gå händelserna i förväg, som centerpartiets koalitionspartner i regeringen borde ha varit mer uppmärksamma på.

För det andra innebär energiministerns förslag, som nu utskottsmajoriteten i stort sett ställt sig bakom, just på grund av att forskning och utveckling inte är någon ettårsverksamhet, en värdeförstöring och i hög grad bortkastade pengar. Det var ju under det tredje året som många av de startade forskningsprojekten skulle ge resultat.

Även tre år är i och för sig en kort period, men för de flesta forskningsprojekt inom energiforskningen gäller trots allt att det första året är en period av planering och förstudier och det andra året en period av datainsamling och påbörjande av analys eller experiment. Det tredje

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

året blir det år då resultaten kan börja färdigställas. Det är först då man får valuta för de satsade pengarna.

Sammanfattningsvis: Att avbryta forskningsprojekt efter drygt halva tiden är som att betala två tredjedelar av priset men att kanske bara få ut 10 % av en vara som man har beställt. Att avbryta i förtid kan också innebära stora problem för forskare och annan inblandad personal.

För det tredje ingår bland de projekt som nu skall avvecklas, främst avseende framtida reaktorsystem, utvinning av uran och urananrikning, också bevakning av den internationella utvecklingen. Det avvecklingsanslag på 2 milj. kr. som föreslagits av energiministern räcker på intet sätt till att upprätthålla denna bevakning ens på en betydligt reducerad nivå.

Detta minskar självfallet bredden i underlaget för framtida energipolitiska beslut, men också på en annan punkt kan en avrustning av forskningen på detta område på sikt leda till bekymmer. Det gäller Sveriges möjligheter att även i fortsättningen spela en aktiv roll i nedrustningsförhandlingarna och speciellt då de delar där vi tidigare kunnat vara aktiva, nämligen på kärnvapennedrustningens område. Utan viss egen forskning samt bevakning och kompetent utvärdering av utländsk forskning på de områden där energiministern nu vill sätta stopp minskar våra möjligheter att komma med konstruktiva förslag i de fortgående nedrustningsförhandlingarna i Genève.

Jag vill på denna punkt också citera vad nämnden för energiproduktionsforskning sade sammanfattningsvis, när näringsutskottet hade hearings med bl. a. detta organ angående energiforskningen: "Inskränkningarna får klart negativa effekter i vad det gäller möjligheterna till utlandsbevakning samt till engagemang av universitets- och högskoleforskare. Inskränkningen får likaså klart negativa effekter, som ger sig till känna den dag man av något skäl skulle vilja åter ta upp avvecklad verksamhet."

Den som vill förkasta dessa uttalanden som en partsinlaga skall i så fall komma ihåg att det här rör sig om det energiforskningsorgan som också administrerar anslag till forskningsprojekt rörande alternativa energikällor och som jämfört med andra energiforskningsorgan har fått sina totala anslag utökade.

Nu skall det i rättvisans namn sägas att utskottsmajoriteten i någon mån har distanserat sig från budgetpropositionen. Utskottet har tagit intryck av den kritik som har riktats mot energiministerns benhårda linje. Man säger nämligen direkt i utskottsbetänkandet: "Utskottet räknar med att, om så skulle visa sig nödvändigt, regeringen kommer att överväga en utökning av ramen för delprogrammet Energiproduktion bl. a. för att pågående forskningsprogram skall kunna avslutas på ett rationellt sätt."

Denna korrigerings av energiminister Johanssons förslag är emellertid inte tillräcklig, enligt vårt förmenande. Vi tillstyrker den ökning av forskningen rörande alternativa energikällor som förordas i propositionen, men

Torsdagen den
14 april 1977*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

vi anser också att ytterligare 6 milj. kr. bör satsas på delprogrammet Fissionsforskning för att klara de problem som jag just har beskrivit. Utskottsmajoriteten vill satsa 114 milj. kr. Den socialdemokratiska reservationen innebär en satsning på energiforskning under detta anslag på drygt 120 milj. kr.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid näringsutskottets betänkande nr 24.

Låt mig sedan – skall vi säga på förekommen anledning – sätta in den svenska energiforskningen i dess internationella sammanhang. Vi möter nämligen ibland påståenden även från ledande centerpartister om att det treåriga energiforskningsprogram som 1975 beslöts av riksdagen på förslag av den socialdemokratiska regeringen skulle ha kännetecknats av en alltför stark för att inte säga extrem inriktning på kärnkraftsforskning och att man allvarligt skulle ha försummat såväl forskning kring alternativa energikällor som forskning kring energisparande.

Jag tror, herr talman, att det nu kan vara lämpligt att en gång för alla avslöja denna centerpartiska mytbildning. Jag vill göra det genom att redovisa några resultat från en internationell översikt på energiforskningsområdet som den statliga energiforskningsdelegationen har låtit göra. Den utredningen visar först hur energiforskningen snabbt har ökat i omfattning i världen sedan oljekrisen vintern 1973–1974. Ca 10 miljarder dollar, dvs. 45 miljarder kronor, beräknas världens länder satsa i form av statliga och privata pengar på detta område. Detta väldiga belopp för upp energiforskningen till en andraplats inom forskningen. Endast den militära forskningen har mer pengar till sitt förfogande.

Men för den som intresserar sig för energisparande utgör denna rapport en nedslående läsning. Endast en ringa del av energiforskningspengarna går dit. Så har t. ex. USA på den statliga sidan avsatt så litet som 3 % för energisparande. För Japan är satsningen så liten att inget belopp alls redovisas. Tyska förbundsrepubliken har avsatt omkring 1 % av sina energiforskningsresurser för detta ändamål. Så går det vidare i land efter land i samma stil. Slutsatsen är helt klar. Det är en ringa del av olika länders energiforskning som gäller användarsidan och sparandet.

Här uppvisar emellertid Sverige en radikalt annorlunda profil. På energiforskningsdelegationens kansli beräknar man att inte mindre än 43 % av de statliga energiforskningsorganens pengar år 1976 gick till att hitta bättre metoder att utnyttja energi. Tas även företagens energiforskningspengar in i bilden bedömer man att andelen ändå blir så hög som en tredjedel av de totala resurserna.

Därefter över till satsningen på alternativa energikällor, som också varit uppe i den här debatten. Den utgör också något av en restpost i internationella sammanhang. Slutsatsen av rapporten är här att en liten del, antagligen mindre än 5 % av all energiforskning, ligger på den mycket långsiktiga fusionsforskningen, dvs. vätekraft. En annan liten del, sannolikt av samma storleksordning säger rapporten, ligger på de kontinuerliga, alternativa energikällorna i följande ordning: solenergi, geo-

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

termisk energi, vindenergi och vågenergi. Men också här har Sverige sin egen unika profil. Jag ber herr Börjesson i Glömminge att notera det. På energiforskningsdelegationens kansli räknar man med att inte mindre än 30 % av de statliga energiforskningsorganens pengar går till forskning kring alternativa energikällor. Den internationella siffran är knappt 10 %.

Skillnaden mellan olika länder när det gäller satsning på kärnbränslecykelns olika steg är också intressant. Här ligger Sverige lägst bland jämförda länder, och Japan ligger i topp genom att satsa inte mindre än 90 % av sina energiforskningspengar på kärnkraftsforskning.

Slutsatsen är alltså helt klar: Sverige satsade under den socialdemokratiska regeringen i relativa tal väsentligt mer än andra jämförda länder på energisparande och alternativa energikällor. Jag menar att det vore bra om dessa grundläggande fakta kunde ligga med i bilden när vi i dag och även för framtiden diskuterar kring energiforskningen och det statliga energiforskningsprogrammet.

Jag skall också göra några kommentarer i anslutning till de synpunkter som har varit uppe om möjligheten att snabbt ta de alternativa energikällorna i anspråk på allvar. Både folkpartisten Ångström och moderaten Wijkman yttrade sig på den punkten. Det gläder mig att kunna notera att de har en klar realistisk uppfattning. Den kan sammanfattas i att vi har en mycket lång väg kvar att gå innan de alternativa förnyelsebara energiresurserna verkligen i stor skala kan bli ett alternativ till nuvarande konventionella energiformer.

Jag tycker det är väldigt viktigt att vi stryker under detta här i dag, för det finns i debatten, både här i kammaren och kanske ännu mera ute i samhället, mycket överdrivna förhoppningar om vad man på kort sikt kan åstadkomma genom en satsning på forskningsplaner när det gäller de alternativa energikällorna. Det är alltså stora problem kvar att lösa, om man skall ha någon som helst kostnadsrealism med i bilden.

Dessutom vill jag hävda att debatten om de alternativa energikällorna har en underlig slagsida också i ett annat avseende. Det gäller den nästan totala frånvaron av miljödebatt kring dessa alternativa energikällor. Det är trots allt så att de inte är helt okända för oss – man vet en hel del om dem på det teoretiska planet, man kan börja göra uppskattningar. Och här finns mycket stora miljömässiga problem som icke ett ögonblick tas upp, trots att diskussionen ibland förs av personer som har synnerligen stränga miljökrav när det gäller såväl kärnkraften som oljekraften.

Ta bara det som herr Börjesson i Glömminge i dag har pläderat för här i kammaren – vindkraften. Hur ser det ut på den punkten, herr Börjesson? Jag skall bortse från de ekonomiska aspekterna – de är än så länge mycket bedrövande, men där kan vi kanske få en bättre utveckling på sikt. Men miljömässigt är situationen den, att skall man ersätta ett kärnkraftsaggregat med vindkraftverk som ger motsvarande energimängd skulle man behöva sätta upp 2 000 stycken 50 meter höga vindkraftsaggregat. Jag undrar verkligen, herr Börjesson, om ölännings-

arna är så förfärligt trakterade inför utsikten att man skulle sätta upp de 2 000 vindkraftverk som ni pläderar för.

Det är bara ett exempel på de miljöproblem som vindkraften orsakar. Sedan har vi bullerstörningar och många andra saker som kommer med i bilden.

Användning av biomassa, som är ett intressant utvecklingsområde för den framtida svenska energiforskningssatsningen, innebär att man skulle ta väldiga arealer i anspråk för att odla snabbväxande sly, kan vi närmast säga, som man skördar med korta mellanrum och som man bevattnar med konstgödselblandningar och liknande. Det är också något som man varit ganska entusiastisk inför, men jag undrar verkligen om naturvännerna i vårt land har satt sig in i vad det innebär landskapsmässigt och på annat sätt. Jag tror inte att de skulle vara så särskilt intresserade av att få den svenska naturscenen omvandlad till något slags jättelika slyområden över stora delar av vårt land. Detta är sannolikt heller ingen lösning som håller, i varje fall inte i den grandiosa skala som man ibland förespeglar människorna.

Solvärmen medför också problem, bl. a. av ekonomisk art. När det gäller den mest gynnsamma formen av utnyttjande har man nu gjort ekonomiska kalkyler, och det visar sig att solvärmen, trots väldiga ansträngningar, fortfarande är fem gånger dyrare än vanlig värme.

Jag skulle kunna gå igenom område efter område, där man bedriver energiforskning om alternativa energikällor, och peka på stora problem från både miljö- och kostnadssynpunkt. Därmed vill jag inte ha sagt att vi inte kan komma fram på den här vägen. Sannolikt finns det lösningar på sikt. Däremot vill jag understryka att det här är en mycket långsiktig fråga.

Med det anförda ber jag, herr talman, att än en gång få yrka bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad till näringsutskottets betänkande nr 24.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Pettersson i Lund menar att anslaget till forskningen bara är en kuliss, men jag förstår inte riktigt vad han menar med detta. Det finns ju en trend från kärnkraften och mot förnyelsebara energikällor, som väl också återfinns i den nuvarande energiministerns allmänna politiska bedömning, så det kan ju inte vara någon kuliss. Då skulle också president Carters förslag under punkten 9 i hans program vara en kuliss, eftersom det där rör sig om ungefär samma sak.

När sedan herr Pettersson sade att man på något sätt skulle kunna äventyra nedrustningen genom dessa anslag, resonerar han ändå på ett verklighetsfrämmande sätt. Jag kan inte alls finna att den saken skulle kunna äventyra nedrustningen i världen.

Herr Pettersson sade vidare att det var med en viss vända som utskottsmajoriteten fattade beslut, men jag känner inte till att det varit någon vända i det här avseendet. Jag vet inte varifrån herr Pettersson

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

har fått den uppfattningen.

I fråga om ersättningsbara energikällor talar man ju i första hand om vind- och solenergi. När man nu har talat så mycket om vindkraft och känner till att den utgör en stor reserv, kan man väl undersöka vad vindkraften kommer att ge i praktiken. De argument som herr Pettersson anförde för att avskräcka ölänningarna tror jag inte är så starka. Som kuriositet kan nämnas att det på sin tid fanns 3 000–4 000 väderkvarnar på Öland, så ett enda vindkraftverk i vår moderna tid bleknar i jämförelse med vad som fanns då.

Läser herr Pettersson budgeten finner han att anslagen till energiområdet totalt ökat år från år, och därför tycker jag inte att det finns någon anledning att uttrycka sig så pessimistiskt som herr Pettersson gjorde.

Jag vill till sist upprepa att det ju finns en strävan mot andra energikällor än kärnkraften. Eftersom oppositionen tidigare klagat över att det inte gjorts tillräckligt på detta område, tycker jag att oppositionen nu skulle kunna vara nöjd.

Herr PETTERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge tyckte inte om att jag kallade den i varje fall anslagsmässigt lilla förändring som energiministern föreslår beträffande årets energiforskningsanslag för en kuliss. Men visst är det en kuliss, för om man hade menat allvar med sin till synes blinda tro på att snabbt kunna introducera alternativ till konventionell energiförsörjning i vårt land, hade man ju insett, herr talman, att det behövs inte bara 15 milj. kr. extra. Det behövs ett mångmiljardprogram, om ens det hade räckt – för i sista hand stupar det naturligtvis också på bristen på kompetent personal. Men det måste till helt andra summor än de 15 miljonerna, om man på något sätt skall kunna växla in de löften man givit om att skrota ned kärnkraften redan 1985.

Jag tog vidare också upp frågan om hur vi i framtiden skall få kompetens att driva en aktiv linje i nedrustningsförhandlingarna i Genève, om vi inte har en forskning på de områden som är aktuella i diskussionen. Vi har haft en mycket stor nytta av den forskning som har bedrivits på fissionsområdet i de statliga organen i Sverige och genom det kunnande som därigenom existerar. Skall nu energiministern få sin vilja igenom – låt oss anta det, även om prognosen i och för sig är den att han inte får det – så att han kan skrota ned kärnkraften med omedelbar verkan, vet vi att denna kompetens på grundval av ett kontinuerligt kunnande inte längre kommer att föreligga. Därav följer ganska naturligt att vi inte längre kan befinna oss framme vid frontlinjen när det gäller att diskutera dessa frågor i nedrustningsförhandlingarna.

Därför menar vi att man från energiministern och även från utskotts-majoriteten åtminstone borde ha kunnat förvänta sig den generositeten att de forskningsprojekt som den svenska riksdagen år 1975 beslöt om inom ramen för ett treårigt forskningsprogram hade fått fullföljas.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Bara en liten kommentar. Herr Pettersson i Lund säger att ett vindkraftprojekt ändå till sist skulle stupa på bristen på kompetent personal. Jag är förvånad över det yttrandet. Har vi kunniga och duktiga arbetare som kan sköta kärnkraftverk, stålverk, malmbrytning osv., tror jag säkerligen också att vi skall kunna få personal som kan sköta ett vindkraftverk.

Herr PETTERSSON i Lund (s) kort genmäle:

Herr talman! Det gällde nu inte frågan om personalen på *ett* vindkraftverk. Om vi antar att de 12 kärnkraftsaggregaten ganska snabbt skall ersättas med vindkraftverk – jag bortser nu från alla andra problem som gör det helt omöjligt – är det 12 gånger 2 000 vindkraftverk som skall uppföras under mindre än en tioårsperiod i det här landet. En realistisk prognos för ianspråktagandet av alternativa energikällor måste därför vara mycket långsiktig. Tyvärr är det så, oavsett om man vill kalla en sådan prognos pessimistisk eller något annat.

Jag är inte oense med herr Börjesson i Glömminge om det långsiktiga målet, men det finns all anledning att reagera mot de förväntningar som centern ständigt försöker skapa bland folk om att de alternativa energikällorna mycket snabbt kan ersätta framför allt kärnkraften. Det är fråga om ett program som måste löpa på kanske 30 eller 40 år, under vilken tid man successivt tar olika former av alternativa energikällor i anspråk. Det är fråga om en mycket långsam och gradvis introduktion, och man måste hela tiden mycket noggrant väga de merkostnader de nya energislagen medför i förhållande till de konventionella, som är de som vi under en lång tid framför allt måste räkna med. Det här är svåra problem.

Centern lockar med att det går en enkel och rak motorväg till de nya alternativa energikällorna. Så är inte fallet. Före år 2000 har vi inte det stora utbyte av dessa energiformer som centern vill uppnå redan till 1985.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Börjesson i Glömminge anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Debatten om kärnkraftens vara eller icke vara i Sverige förs med helt olika förutsättningar av dem som är anhängare av kärnkraftsutbyggnaden och av dem som är motståndare. De förstnämnda har bakom sig hela kärnkraftsetablissemangen: statliga verk, kraftbolag, tillverkningsindustri och diverse halvofficiella kommittéer och myndigheter. Lägg därtill den politiska övervikten, representerad framför allt av den oheliga alliansen mellan socialdemokrater och moderater, som har fått till följd den orimliga situationen att fackföreningarna – eller

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

åtminstone deras ledningar – och storföretagen har hamnat på samma linje. Man kan fråga sig om det tidigare har hänt att löntagare och arbetsköpare haft samma intressen.

Det stora komplexet av kärnkraftsintressenter har under hela efterkrigstiden i lugn och ro fått bygga upp sina positioner. Det förtjänar att påpekas att de första kärnreaktorerna i Sverige liksom i andra länder ursprungligen byggdes för att ge material, plutonium, för atombombs-tillverkning. Tack vare ett starkt folkligt motstånd i vårt land under 1950-talet blev det ingen svensk atombomb. Den gången deltog socialdemokratin och fackföreningsrörelsen på den sida i kampen som alltid är den naturliga för ett arbetarparti, nämligen på folkets sida mot storfinansen.

När således storfinansen och militärerna inte fick sin atombomb, med allt vad det skulle ha kunnat innebära av lönande vapenutveckling och vapenproduktion, satsade man i stället allt på vad man kallade "atomkraftens fredliga användning". Det visade sig vara en lyckosam och förtjänstrik satsning. Man har lyckats binda upp statsmakterna och genomdriva ett kärnkraftsprogram som är ett av de största i hela världen. På den vägen är vi ännu.

Motståndarsidan har inte haft det lika bra förspänt. Detta beror till viss del på ett från kärnkraftsanhängarnas sida medvetet undanhållande av besvärliga fakta om kärnkraftens risker och dåliga lönsamhet. Men i början av 1970-talet gick det inte längre att sopa undan dessa besvärliga fakta. Allt fler rapporter talade sitt tydliga språk. Det stod klart att kärnkraften inte var den rena och billiga kraftkälla som dess förespråkare ville få oss att tro. Det är från denna tidsperiod, med uppskovet 1973 och det energipolitiska beslutet 1975, som motståndet mot kärnkraften började formera sig. Men motståndarsidans resurser har inte på långt när kunna mäta sig med dem som anhängarna har haft till sitt förfogande. Som alltid när det gäller grupper utanför de etablerade organisationerna har det rått en kronisk brist på pengar.

Det är mot den bakgrunden man får se den motion om anslag till kommittén för folkomröstning mot kärnkraft som behandlas i betänkandet nr 23. Kommittén organiserar miljörelser och politiska organisationer som är motståndare till kärnkraft och som arbetar för folkomröstning och för ett nej till kärnkraft. Utskottet har nu avstyrkt motionen med motiveringen att om det skulle bli en folkomröstning så skall alla meningsriktningar få anslag. Man hänvisar också till att regeringen utlovat stöd till liknande aktionsgrupper för information m. m.

En intressant fråga i sammanhanget är varifrån kärnkraftsanhängarna får sina pengar till sin massiva propagandaapparat. Per Kågeson har i en artikel i Aftonbladet för en tid sedan pekat på hur kärnkraftsetablissemangen med hjälp av skattepengar exempelvis går ut med studiepaket till de svenska skolorna. Det rör sig inte om några billiga broschyrer, men de erbjuds gratis. Vem betalar? Det sprids också trycksaker till allmänheten, och det erbjuds bildband m. m. Vid varje kärnkraftverk finns

påkostade och välbesökta propagandacentraler där man predikar kärnkraftens välsignelser. Dessa drivs med statliga pengar. Men utskottet anser att först om det blir en folkomröstning skall olika meningsriktningar få anslag. Vem har beslutat om den propagandakampanj för kärnkraft som nu bedrivs och som till stor del sker med statliga medel?

Det ger mig anledning att vända mig till utskottets centerledamöter. Ni säger er ju vara motståndare till kärnkraften och vilja arbeta för att den skall stoppas. Det hade ju då varit ett lysande tillfälle att i praktisk handling visa att ni verkligen menar allvar och stöder det motstånd som finns ute i landet om ni röstat för det här blygsamma anslaget, men det har ni inte gjort – och jag förväntar mig heller inte att någon centerpartist skall stödja vår motion vid omröstningen här i kammaren. Centerpartiets representanter med statsministern i spetsen reser land och rike runt och lovar vitt och brett att avskaffa kärnkraften, men när det kommer till kritan ställer de upp bakom kapitalintressena som det borgerliga parti det är. Det är ett verkligt hyckleri!

Jag mötte herr Olof Johansson i en debatt i Östersund just när villkorspropositionen blivit offentlig. Frågan om anslag till miljöorganisationer och kärnkraftsmotståndare kom upp, och han svarade att medel till motpropaganda självfallet skulle beviljas. För ett par veckor sedan mötte jag en annan centerpartist, herr Bengt Sjönell, ledamot av näringsutskottet, i en debatt här i Stockholm inför en publik av miljöaktivister och kärnkraftsmotståndare. Jag frågade honom om han var beredd att stödja den här motionen i utskottet men fick det undvikande svaret att energiministern hade lovat anslag. Det är naturligtvis svårt att offentligt erkänna att man inte står för de höga idealen – det går bättre i de lugna sammanträdesrummen.

Herr talman! Vänterpartiet kommunisterna anser att det är en rättvisefråga att den stora ekonomiska övervikt som anhängarna till kärnkraft är i besittning av balanseras av anslag till kärnkraftsmotståndarna. Jag yrkar därför bifall till motionen 1976/77:400.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! I Oskarshamns kommun, varifrån jag kommer, har vi sedan 1972 haft ett kärnkraftverk vilket varit i drift och producerat elenergi som matats ut på stamnätet. Det första aggregatet har en effekt på 450 megawatt. Sedan 1974 finns också aggregat 2 med en effekt på 580 megawatt. Vidare är det planerat och klart för ytterligare ett aggregat, populärt benämnt Oskar 3. Det skall ha en effekt på 1 000 megawatt.

Markområdet finns avsatt för denna reaktor sedan de första planerna på att förlägga kärnkraftverk till Simpevarp i nuvarande Oskarshamns kommun konkretiserades på 1960-talet. Kraftledning har byggts och gator härför har röjts för tänkta elleveranser. En egen hamn med kaj, kran, farled osv. för verkets sjötransportbehov finns anlagda. Vägar har byggts och problemen med landkommunikationer har lösts på ett tillfredsställande sätt. Administrations- och förvaltningsbyggnader finns också.

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Starten för byggandet på platsen för Oskarshamn 3 skulle enligt de ursprungliga planerna ha ägt rum i höstas, men som jag har påtalat i motion 1337, understödd av herr Rejdnell, folkpartiet, har de oklara uttalandena angående kärnkraften, som från regeringshåll gjorts sedan i höstas, medfört att byggandet av O 3 vad avser arbete på anläggningsplatsen inte igångsatts.

Jag har redan nämnt de arbeten och anläggningar som kraftbolaget OKG gjort och som således redan finns för ett aggregat 3 i Oskarshamn, men jag skall inte längre uppehålla mig därvid utan gå in på de problem som kommunen Oskarshamn redan fått genom framflyttad byggstart och som blir än värre, om byggnationen nu skjuts fram på obestämd tid genom statsmakternas agerande. Det är många i Oskarshamn som i dag är oroliga för kärnkraftverkets skull, men den oron beror på bristen på besked om sysselsättning och möjligheter till framtidsplanering. Det är kraftverkspersonal, det är anläggningsarbetare, det är företag – stora och små – och deras personal, underleverantörer, servicepersonal, bostadsbyggare, bostadsplanerare och kommunalförvaltning, som förutsatt att ett brett förankrat politiskt beslut skall gälla. Men sedan ett halvår tycks ingenting längre vara fast förankrat.

En bred riksdagsmajoritet ställde sig 1975 bakom förslag om minst elva kärnkraftsreaktorer, bland vilka ingick O 3. I Oskarshamn har – grundat på statsmakternas beslut – samtliga politiska partier direkt eller indirekt, med undantag för vpk, tillstyrkt byggandet i yttrande enligt 136a § byggnadslagen. Det gjorde vi i fullmäktige 1974.

Att uppföra en kärnkraftsreaktor innebär ett stort byggnadsprojekt. Det kräver lång planeringstid. Berörd kommun måste på ett tidigt stadium i sin planering beakta de effekter som etableringen av en arbetsplats med drygt tusentalet anställda under en period av fem, sex eller sju år medför i olika avseenden. Bostadsfrågan för anläggningspersonal är av särskilt stor betydelse för den kommunala planeringen. Andra frågor som berörd kommun har att bevaka gäller också ordnandet av allmän och kommersiell service.

Herr talman! Jag vill även påminna om vad utredningen rörande miljöproblem m. m. i vissa industriområden – UMI – sagt i sitt betänkande från 1975, där man bl. a. behandlat större industrietablerings inverkan på kommunernas planering. I betänkandet framställs krav på avsevärt bättre boendeförhållanden för byggnads- och montagearbetare m. fl. personalgrupper under uppförandetiden. De hittills vanligen använda baracklägren i mer eller mindre omedelbar anslutning till arbetsplatsen anses i enlighet med de fackliga organisationernas krav böra ersättas med i princip samma boendestandard som gäller för permanent boende. Anläggningspersonalen aktualiserade starkt boendefrågan under uppförandet av Oskarshamnsverkets andra reaktor, den s. k. O 2.

Därför har Oskarshamns kommun på allvar inriktat sin planering och sitt bostadsbyggande på att så långt möjligt på ett tillfredsställande sätt möta behovet av tillfälliga bostäder för anläggningspersonalen vid upp-

förändret av O 2. Realiserandet av planerna har kommunen grundat på statsmakternas och vederbörliga myndigheters tillstånd för anläggandet av O 3 med början under 1976. Planeringsarbetet och bostadsbyggandet har så långt möjligt samordnats med kraftverkets personal- och tidsplanering.

Resultatet av uppskovet med starten av anläggningsarbetet har för kommunens del redan blivit ett stort antal tomma lägenheter. Antalet i kommunal regi byggda nu tomma lägenheter med åtföljande hyresförluster kommer att öka allteftersom tiden för byggstart för O 3 uppskjuts. Snabb omläggning av bostadsproduktion är kostnadskrävande och ger också den negativa återverkningar på arbetsmarknaden.

Propositionen med förslag till lag om särskilt tillstånd att tillföra kärnreaktor kärnbränsle m. m. behandlar bl. a. ersättningsfrågor vid eventuell avveckling av pågående kärnkraftsprojekt. Där sägs att det är riktigt att en eventuell avveckling av pågående projekt kan ske på ett sätt som tar all rimlig hänsyn till arbetstagarnas och de berörda kommunernas intressen. Men i lagtexten i propositionen tas ingen hänsyn till vad ett uppskov eller ett inställt byggande får för konsekvenser för kommuner och regioner. Det är oklart om och på vilket sätt kommuner kan ersättas för direkta kostnader som åsamkats dem genom vad som i vanliga fall brukar betecknas som lovvärd förutseende planering.

Jag har efterlyst en meningsyttring från riksdagen som går ut på att kommun som åsamkas kostnader genom nya statliga åtgärder beträffande kärnkraftsbyggande skall få skälig ersättning härför. Utskottet hänvisar i denna fråga till energikommissionen och dess direktiv. Kommissionen skall redovisa ekonomiska och sysselsättningspolitiska konsekvenser av en eventuell avveckling av kärnkraften. Utskottet anser att frågan skall lösas av energikommissionen. Detta innebär, herr talman, en precisering av kommissionens direktiv, som annars på den här punkten är minst sagt vidlyftiga. Hittills har det gällt att redovisa konsekvenser av en avveckling. Nu får kommissionen i uppdrag att också komma med förslag till ersättning. Och i fallet Oskarshamn och reaktor O 3, herr talman, gäller det inte ersättning för avveckling utan ersättning för fördröjning. Kommissionen skall redovisa sitt uppdrag senast nästa halvårsskifte och då skall också, enligt ett enigt utskott, önskemålet i motionen bli tillgodosett.

Det går inte i dag att exakt ange de ekonomiska förluster som kommunen kommer att göra och redan har gjort beroende på fördröjningen av byggnationen av O 3. Det kan bara konstateras att hade besked funnits om den nuvarande regeringens politik hade man vetat hur planeringen för framtiden skall ske. Om den politik som socialdemokratin stod för helt fått gälla hade såväl kommun som företag och enskilda sluppit alla de bekymmer för trygghet, sysselsättning, ekonomi och ovisshet som nu blivit följden av en mycket oklar energipolitik.

I en motion av herr Gahrton och herr Hörberg från folkpartiet har det krävts att tillståndet för uppförandet av reaktor 3 i Oskarshamn skall

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

återkallas. Folkpartiet var med och gav tillstånd för O 3 i riksdagen 1975. Jag vill säga, herr talman, att det går inte att fladdra hit och dit med beslut av så stor samhällelig och ekonomisk betydelse. Det skall tas nya beslut om vår energipolitik 1978. Därmed avstyrker utskottet nu helt kort folkpartimotionen.

Herr talman! Det är min förhoppning att byggandet av O 3 skall vara i gång 1978 när vi tar det nya energipolitiska beslutet.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Rosqvist känner väl till, såväl som jag, debatten omkring det elfte och det tolfte aggregatet i vårt kärnkraftsprogram, och känner också till de skäl som ligger till grund för att man inte ännu har beslutat om garantierna till OKG för detta verk.

Jag skulle i denna debatt vilja inflika att det, enligt de uppgifter vi har från länsarbetsnämnden och myndigheterna i Kalmar län, är en överfull sysselsättning på byggarbetsfronten, såvida läget inte har försämrats de senaste dagarna, och det har varit brist på byggnadsarbetare i Kalmar län. Det kanske gör att bilden ändå inte är så oerhört mörk som herr Rosqvist här framställer den. Jag har talat med kommunalmän i Oskarshamn och de var oroliga för att kärnkraftsbygget och skogsägarnas stora bygge i Mönsterås skall ske samtidigt. Då skulle upphettningen på byggarbetsfronten just i den här regionen bli för stor. Jag har inte direkt lokal kännedom om hur det ligger till med jobben för byggnadsarbetarna i Oskarshamn, men det är den debatt som har förts där nere bland de lokala representanterna i Oskarshamns stad.

Herr ROSQVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var intressant att herr Börjesson i Glömminge tog upp den här frågan från den aspekten att det är beroende på bristen på byggnadsarbetare som O 3 inte har kommit i gång. Men det är inte på det sättet, herr Börjesson, att det skulle vara brist på byggnadsarbetare. I dag är det balans på arbetsmarknaden. Men det bygge som herr Börjesson nämnde, skogsägarnas industri i Mönsterås, kommer att trappas ned inom ett halvår eller ett år. Och då skulle arbetskraftsbehovet för O 3 ha börjat stiga - därmed hade man kunnat suga upp den arbetskraft som blir friställd från arbetsplatsen i Mönsterås. Kärnkraftsbygget i Simpevarp låg med i den planering som länsarbetsnämnd och andra hade gjort. Under några korta perioder skulle det ha blivit en viss överhettning, men som det nu är kommer det att bli mycket djupa vågdalar, herr Börjesson. Det kommer att orsaka att sysselsättningen blir ett problem framöver.

Sedan gäller det här inte bara byggnadsarbetare, utan också annan arbetskraft som kan få sysselsättning vid en utbyggnad av det kraftverk vi här talar om.

Herr Börjesson har tidigare sagt beträffande kärnkraftverket i Simpevarp: Har man två aggregat kan man också ha tre. När herr Börjesson nu motiverar den negativa attityd som regeringspartierna har intagit mot

OKG tolkar jag honom så att hans negativa attityd inte bottnar i negativism mot kärnkraften, utan herr Börjesson är tydligen rädd för att det skall bli konkurrens om byggarbetskraften för skogsägarna när de bygger ut sin industri i Mönsterås.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste yttrandet av herr Rosqvist var en felaktig tolkning. Jag sade att med hänsyn till att det varit överhettning inom byggnadsverksamheten i regionen var inte bakgrunden så mörk som herr Rosqvist försökte framställa den då han talade om att det här kärnkraftverket inte hade kommit i gång.

När det sedan gäller min uppfattning om byggande av kärnkraftverk eller inte skall man inte dra några växlar på vad jag har sagt i den här frågan. Det jag anförde var bara en kommentar till läget när vi förra gången diskuterade arbetsmarknadssituationen i Oskarshamnsområdet.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! När riksdagen år 1975 fattade beslut om riktlinjerna för energipolitiken, efter ett omfattande utredningsarbete och en intensiv energidebatt, var målsättningen att hålla tillbaka den totala energikonsumtionens tillväxt. Energiförbrukningen skulle bringas ned till en genomsnittlig årlig ökningstakt på 2 % fram till år 1985 och man skulle uppnå nolltillväxt från början av 1990-talet. Vi bör därvid ha i minnet att den totala energiförbrukningen under tjugoårsperioden 1953–1973 årligen ökade genomsnittligt med 5,6 %.

Enligt vad som är känt har inget annat land fattat ett politiskt beslut om en så stor återhållsamhet i energiförbrukningen som vårt. Då vi diskuterar denna målsättning bör vi också ha i minnet att vårt land har relativt dåliga yttre förutsättningar att vara ett energisnålt land. Vår geografiska belägenhet kräver enbart för uppvärmning av bostäder och arbetsplatser mycket energi. En liten befolkning utspridd över stor yta medför stora transportbehov med åtföljande energiförbrukning. Våra stora naturtillgångar skog och malm kräver redan i sitt första förädlingsled mycket energi. Detta är fakta som vi inte kan bortse från i en debatt om en tryggad energiförsörjning.

Vi kan inte heller bortse från vårt stora oljeberoende. Hela 80 % av vårt lands energiförsörjning är baserad på detta enda energislag. Det blev vi synnerligen brutalt medvetna om vid den s. k. oljekrisen 1973–1974 med åtföljande kraftigt stigande oljepriser. Vi klarade energikrisen då med ett nödrop, endast tack vare vår vattenkraft. Våra då välfyllda vattenmagasin tömdes helt. Värmeförsörjningen höll emellertid på att råka i direkt katastrofläge.

Det är egentligen förvånande hur snabbt denna verkligt stora världskris fallit i glömska. Den offentliga debatten har under de senaste åren mest rört tvistefrågan om kärnkraften och mindre frågan om hur oljeberoendet

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

bör minskas. För Sverige med sitt extremt höga oljeberoende är det den mest allvarliga frågan, allra helst som oljan snabbt kommer att bli en alltmer knapp resurs.

Här vill jag gärna erinra om ett uttalande av verkställande direktören i Svenska Shell i Veckans Affärer av den 9 december i fjol:

”Oljeman som jag är kan jag inte annat än beklaga politikernas energigalenskaper. Man pratar om marschen ur kärnkraftssamhället, men har glömt bort den verkligt viktiga och strategiska marschen – den ur oljesamhället. Trots oljekrisen, trots det femfaldigt högre oljepriset, så lutar vi oss lugnt tillbaka och använder alltmer olja. Vad är det för typ av varningar som politikerna egentligen behöver?”

Ja, det kan man fråga sig. Alla är vi väl medvetna om att oljan är den snabbast sinande energiråvaran och den mest användbara. Den borde inte brännas upp utan främst komma till användning där ekonomiskt rimliga alternativ saknas eller där oljans unika kemiska egenskaper kan utnyttjas. Sådana områden är kommunikationerna, den petrokemiska industrin samt kvalificerade användningsområden inom industrin.

Energidebatten borde därför i första hand gälla frågan hur vi så snabbt som möjligt kan minska beroendet av olja i vår energiförsörjning. I särskilt hög grad borde detta gälla för ett land som vårt, som är mera beroende av olja än flertalet länder i världen och som saknar egna oljetillgångar.

Vill vi minska oljeförbrukningen i vår energiförsörjning erhålls de största besparingarna genom reduktion av de ofta betydande omvandlingsförlusterna vid produktion av värme och el. En övergång till industriell oljeeldning, till fjärrvärme, medför en oljebesparing som beräknas uppgå till närmare 30 %. Fjärrvärme kan också relativt snabbt byggas ut att omfatta all slags bebyggelse i våra tätorter. Tillvaratagande av spillvärme och utnyttjande av kraftvärmeverk är andra exempel på åtgärder som snabbt kan ge resultat i form av minskad oljeförbrukning och minskad miljöförstöring. – Detta sagt som exempel på energisparmöjligheter där samhället bör göra bruk av tillgängliga styrmedel.

Här kommer kommunernas energiplanering och den i dagarna framlagda propositionen med förslag till lag på detta område in i bilden. Jag avser inte att ta upp den till närmare granskning. Den får vi möjligheter att återkomma till längre fram.

Men låt mig i detta sammanhang framhålla att skall det vara möjligt för de enskilda kommunerna att få fram energiplaner så är det nödvändigt att vissa grundläggande utgångspunkter och underlag verkligen finns att tillgå och att dessa har en tillfredsställande grad av stabilitet. Det gäller ej endast bostadsbebyggelse, industrietablering och andra lokala program utan i minst lika hög grad den övergripande energipolitiken.

Frågor angående t. ex. kärnkraft, oljebaserad kraft, naturgas, satsning på vissa alternativa energiformer, finansieringsmöjligheter och statliga stöd- resp. prioriteringsåtgärder liksom energibeskattnings- och beredskapskrav kan vara av mer eller mindre avgörande betydelse för kommunernas

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

ställningstagande. Skall den kommunala energiplaneringen bli meningsfull måste statsmakterna ge de primära planeringsförutsättningarna med tillräcklig framförhållning och målinriktning. Först då kan vi räkna på kommunernas medverkan i en mera målmedveten satsning på hushållning och sparande på energiområdet.

Här krävs det en fast styrning av vår energiplanering från statsmakternas sida, om vi på allvar skall minska det stora oljeberoendet i vår energiförsörjning. Det är en arbetsuppgift som energiministern borde ägna kraft och intresse, och där det i sanning är mycket ogjort för att hålla tillbaka den totala energikonsumtionens tillväxt – det första och övergripande ledet i den svenska energipolitiken och i energihushållningens målsättning som riksdagen fastställde 1975. Denna inriktning måste med kraft fullföljas om vi skall uppnå målsättningen högst 2 % i ökning av den totala energiförbrukningen. Det förutsätter en ordentlig satsning på en effektiv, närmast sträng, energihushållning framför allt med oljeprodukter.

Lösningen på våra oljeproblem uppnår man förvisso inte genom att hålla antikärnkrafttal eller skriva resolutioner – det krävs praktiska och realistiska lösningar av våra framtidsproblem. En bit på vägen kan vi nå genom energihushållning och ett utvecklat energisamarbete mellan de nordiska länderna. Här utgör Nordels verksamhet ett bra exempel på praktiskt samarbete på elområdet. Det samarbetet bör byggas ut till att omspänna även andra områden för vår energiförsörjning. Fyndigheterna av gas och olja i Nordsjön utgör en utmaning och en möjlighet att utveckla energisamarbetet.

Jag tog upp den frågan vid Nordiska rådets session i Helsingfors för någon vecka sedan. Efter att ha tagit del av den norske industriministern Gjerdes tal nödgas man emellertid konstatera att det ännu är för tidigt att med större bestämdhet uttala sig om möjligheterna att importera naturgas till Danmark och Sverige från den norska delen av Nordsjön. Statsminister Thorbjörn Fälldin uttryckte sig också med stor försiktighet om dessa planer:

”Vi har fått en redogörelse för dessa frågor av industriminister Gjerde. Låt mig bara säga följande. Vi har nu lärt oss åtskilligt om de tekniska och ekonomiska realiteter som styr utvecklingen på olje- och gasområdet. De nordiska länderna har här begränsade möjligheter att påverka de internationella spelreglerna. Vi vet också att det krävs ett målmedvetet förberedelsearbete – inte minst när det gäller naturgasen, som ju är en ny energiform för flera av länderna i Norden. Vi begär inga särskilda förmåner. Däremot räknar vi med att den nordiska aspekten skall finnas med när de avgörande besluten om tillgångarna i Nordsjön fattas.”

Låt mig i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på att naturgasen kan komma att minska vårt oljeberoende men endast ytterst marginellt påverka vårt elkraftbehov. Naturgasen ersätter i första hand oljan och inte elkraften. Vi bör givetvis så långt det är möjligt basera våra länders energiförsörjning på egna resurser. En sådan inriktning av vår energi-

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

försörjning är ingen i och för sig storstilad princip. Den kan heller inte i dagens situation upphöjas till någon allmän norm. Den skulle i så fall leda till en energiförsörjning där vi gjorde oss oberoende av oljan utifrån. Vi må sträva därhän, men inte på många år ännu kan vi utveckla stora tekniska energisystem utan att bli beroende av andra länders oljetillgångar.

I Nordels rapport till Nordiska ministerrådet meddelas att flertalet av de alternativa metoderna för energiproduktion maximalt kan ge ett marginellt bidrag till energiförsörjningen på 1990-talet. För att uppnå detta krävs en icke obetydlig forsknings- och utvecklingsinsats. Det är klara och kalla fakta som ställer krav på ökade insatser på energiforskningens område. Här kan vi t. v. endast räkna med kärnkraften som det tunga inslaget, åtminstone fram till sekelskiftet.

Reaktorteknologin har nu mer än 30 års utveckling bakom sig. Den kommersiella utvecklingen av elproducerande kärnkraftsreaktorer har pågått under väl 20 år. Trots all skräckmålning har under denna tid oss veterligt ingen människa dödats av verkningarna från radioaktiv strålning från något kärnkraftverk. Som jämförelse kan nämnas att enbart elektriska olycksfall i Sverige under dessa 20 år har berövat bortåt 400 människor livet. Detta inte sagt som något argument för att bemöta kärnkraftsmotståndarnas tal om kärnkraftens farlighet. Om orsakerna till motståndet mot kärnkraften kan man diskutera i det oändliga. Kärnkraftsmotståndarna låter sig inte övertygas av sådana fakta som de här anförda.

Någon har sagt att människans fruktan inför steget in i superteknologins tidsålder är en drivande kraft i kärnkraftsmotståndet. Att denna fruktan kan upplevas som något påtagligt är sannolikt, om än inte alltid motivet för vederbörandes ställningstagande till vårt lands energiförsörjning. Man talar sålunda i allmänhet från kärnkraftsmotståndarnas skara om att kärnkraftens risker skulle vara av annan dimension än de risker vi upplever vid annan energiomvandling och vid nära nog all mänsklig verksamhet i vårt industrialiserade samhälle. Kärnkraftverk är inte fullständigt ofarliga, lika litet som någon annan form av mänsklig verksamhet. Men det måste om och om igen slås fast att ett kärnkraftverk aldrig under några omständigheter kan explodera som en bomb i Hiroshima eller Nagasaki. Säkerheten i kärnkraftverken är synnerligen hög. Det är vid det här laget ett tämligen känt faktum.

Mera okänt är att det inte kunnat konstateras någon ökad frekvens av medfödda missbildningar, dödfödda, barnadödlighet eller abnormitet bland de ca 75 000 barn som fötts av föräldrar vilka fick utstå strålning från atombombningarna i Hiroshima och Nagasaki. Dessa krigshändelser har ingenting med kärnkraftverkens säkerhet att göra. Däremot kommer kärnkraftens avfallsproblem in i bilden. Här är plutoniumfrågan besvärlig, och vi bör därför i nuvarande läge avvakta med den s. k. upparbetningen och i stället lagra använt kärnbränsle.

Jag har emellertid främst nämnt händelserna i Hiroshima och Nagasaki därför att jag är övertygad om att dessa händelser ingjutit skräck för

kärnkraften även i fredliga sammanhang. Det är sådana skräckbilder som synes ligga bakom kärnkraftsmotståndarnas tal om ansvaret för de ofödda generationerna, om den okontrollerade tekniska utvecklingens hot mot människans miljö, om energislöseriet som sätter själva framtiden i fara, fördärvar jordens resurser och fördärvar livets struktur. Det är en debatt som i politiska sammanhang mera kommit att handla om grundläggande demokratiska begrepp, om framstegs- och reformtakt, om det allmännas förtroende för experter och politiker samt om massmedias roll än om hur energiförsörjningen skall kunna klaras.

Detta är en debatt som vi politiker måste vara lyhörda för men där vi framför allt måste vara medvetna om det ansvar vi har för energiförsörjningen i dag och inför morgondagen. Energifrågorna är av så långsiktig natur att de beslut som fattas i dag knappast kan förväntas få ett genomslag förrän om närmare tio år. Det tar 7 à 8 år att bygga ett storkraftverk på en ny plats och 4 à 5 år att bygga ett block på en befintlig plats.

När riksdagen 1975 för första gången i sin historia fastställde ett energipolitiskt program var det en viktig förutsättning att den ekonomiska tillväxten inte skulle begränsas av brist på energi. Energiförbrukningens ökningstakt skulle begränsas till 2 % per år i medeltal under åren 1975–1985. Oljeförbrukningen skulle då vara i det närmaste oförändrad. Elförbrukningen skulle tillåtas stiga med 6 % per år. Detta program ansågs internationellt vara en mycket ambitiös målsättning.

Regeringsskiftet betyder att den av riksdagen fastställda målsättningen nu är oklar för att inte säga förvirrad. Centerns enprocentsmål och dess kärnkraftslinje gör det omöjligt för kraftindustrin att ställa upp en hypotes över den framtida elförbrukningen och dess trygghet. Det är ett ansvar som den nya regeringen får ta för den just nu rådande situationen men framför allt för verkningarna i framtiden i form av brist på elkraft och därmed uppenbarligen också risk för elransonering.

Låt mig här erinra om dagsläget. Elförbrukningen i landet har trots den dåliga konjunkturen ökat med mer än 8 % under 1976 – i Sydsvetrike med 11 %, nära dubbelt så mycket som angavs i den prognos som gjordes upp 1975. Alla våra tillgängliga kol- och oljeeldade kraftverk går för fullt. Också våra fem kärnkraftverk fungerar bra och svarar nu för mer än 20 % av elproduktionen. Utan kärnkraftverken skulle vi i dag ha haft elransonering i vårt land. Det är dagens situation.

Jag skall inte gå in på kärnkraftens avfallsproblem eller regeringens villkorlag, eftersom de frågorna redan har tagits upp av flera talare här i dag. Detsamma gäller frågan om ökat stöd till energiforskningen, där jag emellertid vill understryka angelägenheten av ökad satsning i enlighet med den reservation som föreligger från socialdemokratiskt håll.

Låt mig endast slå fast att ingen teknisk verksamhet har blivit så ingående skärskådad från säkerhetssynpunkt som kärnkraften. Myndigheterna utövar kontroll på alla stadier och i alla detaljer under ett kärnkraftverks konstruktion, byggnad och drift. Myndigheternas säkerhets-

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

kontroll börjar således redan i projektstadiet och fortsätter i driften under reaktorns hela tekniska tid. Vad jag vet finns det ingen motsvarighet till en så ingående kontroll för annan teknisk verksamhet.

Till slut. Det allvarligaste energipolitiska problem vi har att lösa – i ett land som vårt som saknar egna kol- och oljetillgångar – är och förblir det starka oljeberoendet. Oljan importeras till 100 %, medan vi i fråga om kärnbränsle själva kan tillverka bränslestavarna i landet av importerat, färdiganriktat uran. Även om uran liksom olja måste betraktas som en politisk-strategisk råvara, är det ändå olika länder och intressegrupper som står för exporten av dessa båda varor. Skulle omständigheterna tvinga oss, är det ingenting som hindrar att vi själva bryter och anrikar våra egna uranfyndigheter, som uppgår till nära 20 % av världens kända urantillgångar. Ännu så länge finns det sådan vetenskap och teknik i vårt land som kan utveckla de nödvändiga metoderna härför.

Mot bakgrund av att vi måste räkna med framtida oljekriser – priskriser och försörjningskriser – innebär den svenska kärnkraften en betydelsefull diversifiering av vår energiförsörjning, som är ägnad att avsevärt öka vår försörjningstrygghet. Det är helt enkelt en självklar nödvändighet att vi diversifierar vår energiförsörjning på ett sådant sätt att landet inte råkar i kris om en energikälla blir avstängd. Därmed kan vi också uppnå ett minskat oljeberoende i vår energiförsörjning. Jag vill ännu en gång understryka att detta är den viktigaste frågan i vår energiförsörjningsdebatt.

Herr statsrådet JOHANSSON:

Herr talman! På de få minuter som återstår till middagspausen skall jag bara säga några saker som jag inte hann med i det tidigare replikskiftet. Jag beklagar att det var nödvändigt att ändra på talarlistan.

Jag vill anknyta till de uttalanden som gjorts angående villkorspropositionen, som påståtts vara onödig, olämplig och t. o. m. skadlig. I propositionen angav jag tre skäl för att lagreglera villkor av detta slag.

För det första beaktades inte problemen med avfallshanteringen, när tillstånd meddelades för de reaktorer som ännu inte har tagits i drift – över huvud taget alla reaktorer t. o. m. nr 12.

För det andra innebär villkoren en väsentlig inskränkning i tillståndshavarnas rättigheter.

För det tredje kan villkoren få omfattande ekonomiska konsekvenser för företagen och samhället. Utskottets majoritet har ytterligare utvecklat skälen för att villkors- och ersättningsfrågorna bör regleras i lag. Jag kan helt ansluta mig till vad majoriteten sagt.

Även om man, som reservanterna menar, hade kunnat ställa upp villkoren med stöd av atomenergilagen, så hade det varit nödvändigt att underställa riksdagen frågorna med hänsyn till ersättningskonsekvenserna. På den punkten tror jag mig ha funnit att det råder enighet. I förarbetena till atomenergilagen förutsätts det att ersättning skall kunna utgå till reaktorägare, när tillstånd återkallas eller man uppställer nytt

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

villkor under tillstånds giltighetstid. En åtgärd av detta slag kan medföra betydande ekonomiska konsekvenser både för företaget och för samhället, och det är därför rimligt att riksdagen bereds tillfälle att yttra sig på förhand. Även reservanterna tycks anse att så bör ske.

Därmed reduceras meningsskillnaderna i den frågan till en teknikalitet: I vilken form skall riksdagen höras – i form av att den antar en lag eller på något annat sätt?

Lagformen har från juridisk synpunkt den fördelen att lagrådsgranskning skett, att regeringen och andra myndigheter blir bundna på ett annat sätt än genom ett riksdagsuttalande. Jag vill också framhålla att lagformen ger tillfälle till klargörande motivuttalanden och till en offentlig debatt. Om regeringen hade valt att använda atomenergilagen, hade ingetdera av detta kommit till stånd. Regeringen hade genom ett administrativt beslut ställt företaget inför fullbordat faktum, och någon politisk debatt hade det inte blivit annat än i efterhand.

Den avgörande frågan är om vi skall låta ytterligare kärnkraftreaktorer tas i drift utan att avfallsfrågorna är lösta. Om detta sägs ingenting i reservationen, och det har jag tidigare beklagat.

Reservanterna gör gällande att villkorsreglerna strider mot principen om lika behandling i lagstiftningen. Alla i kammaren vet att Oskarshamn 1 och 2, Ringhals 1 och 2 och Barsebäck 1 redan hade tagits i drift när regeringen fattade sitt beslut. Beträffande Barsebäck 2 var drifttagningen nära förestående. Övriga var under byggnad eller beställda. Det fanns mellan de tre kategorierna klara och relevanta skillnader som också avspeglar sig i lagförslaget.

Varför ingrep vi då inte också mot de fem reaktorer som redan tagits i drift? Jag skulle vilja karakterisera läget så att det inte är möjligt att i ett slag rätta till följderna av den socialdemokratiska politiken. Vi har fått nöja oss med att ställa nya villkor i den utsträckning det varit praktiskt möjligt, dvs. beträffande reaktorer som inte har tagits i drift.

Ersättningsreglerna finner reservanterna onödiga, närmast därför att de gäller bara ett fåtal reaktorer och att ersättningsfrågorna i första hand skall lösas förhandlingsvägen. Det är lätt att finna exempel på lagar som har stiftats för speciella situationer. Det mest bekanta exemplet är kanske den s. k. Lex Bogesund som tillkom uteslutande för att staten skulle kunna inlösa en vanhävdad jordbruksfastighet. Villkorslagen är långt ifrån unik i fråga om att innefatta en speciell reglering.

Vad gäller ersättningsfrågorna är det riktigt att regeringen siktar på att lösa dem förhandlingsvägen, och det är givetvis en styrka för staten och en rättssäkerhetsgaranti för motparterna att vid dessa förhandlingar ha lagregler att falla tillbaka på.

Reservanterna hävdar också att det råder stor ovisshet om tolkningen av vissa punkter i villkorslagen. Jag vill till detta säga att ingenting är så svårbegripligt som det man inte vill förstå.

Samtidigt är det självklart att propositionen inte ger svar på alla de tolkningsspörsmål som lagen kan ge upphov till, men lagen är inte heller

Torsdagen den
14 april 1977

*Särskilt tillstånd att
tillföra kärnreak-
tor kärnbränsle,
m. m.*

på denna punkt unik. Det finns gott om exempel på lagar, inte minst bland dem som tillkommit på senare år, som överlämnar ett större eller mindre antal frågor åt tillämpningen. Villkorslagen är dock granskad av lagrådet, och lagrådets påpekanden har i allt väsentligt beaktats.

Vad har för övrigt socialdemokraterna för alternativ? Jo, den gamla atomenergilagen som inte ger någon som helst vägledning vare sig beträffande möjligheten att ställa villkor för avfallshanteringen eller när det gäller ersättningar. Villkorslagen ger en helt annan grund att stå på.

Tesen att lagen är skadlig därför att den tvingar kraftföretagen till förhastade beslut är minst sagt svårförståelig. Lagen kräver säkra lösningar och förslaget har utlöst en febril aktivitet från kraftföretagens sida. På så sätt har den redan gjort nytta, och den kommer att göra ännu mer nytta. Handlingsfriheten vinnns inte genom att ytterligare reaktorer tas i drift utan att avfallsproblemen lösts utan genom att kraven ställs nu. Med idrifttagning ökar beroendet av kärnkraften och därmed minskar även handlingsfriheten.

I reservationen ägnas åtskillig uppmärksamhet åt frågan hur och var förvaringen av avfallet skall ske. Utgångspunkten för propositionen har varit att det är olämpligt att ange specificerade tekniska lösningar när det gäller hur förvaringen skall ske. I stället har jag angett vilka krav som skall vara uppfyllda för att förvaringen skall anses helt säker. Den självklara utgångspunkten är att förvaringsplatsen skall kunna användas så att avfallet isoleras för så lång tid som behövs för att aktiviteten skall ha minskat till ofarlig nivå. Bakgrunden till min ståndpunkt är självklar. I många länder och även i Sverige bedrivs nu en intensiv forskning för att lösa kärnkraftens avfallsproblem.

Det vore direkt fel att nu ange hur förvaringen tekniskt skall vara anordnad. Svaret på frågan hur beror bl. a. på om uppberedning sker eller inte. Om man utgår från att förvaringen skall ske i Sverige ligger det närmast till hands att räkna med deponering i berggrunden. Men det är inte uteslutet att man kan finna lösningar som gör förvaring ovan jord möjlig. Om förvaring utomlands aktualiseras kan lösningarna variera beroende på om förvaringen sker i nationell eller internationell regi. Jag har med det sagda velat framhålla att det finns många varianter att ta hänsyn till när det gäller frågan hur förvaringen skall anordnas. Hur det sker blir till stor del styrande också för var det sker.

I reservationen ifrågasätts att ordet "var" har en mera allmän innebörd och åsyftar exempelvis en viss typ av geologisk formation utan hänsyn till belägenheten på viss ort. Angivandet av en viss geologisk formation kan, beroende på hur vanligt förekommande den är, mer eller mindre exakt avgränsa den tänkta förvaringsplatsen men utgör inte ett godtagbart svar på frågan var. Härför krävs att en plats eller flera tänkbara platser pekats ut även om det inte behöver ske på metern eller kanske ens kilometern när. Men den huvudsakliga lokaliseringen måste vara klar.

Jag har velat anföra dessa synpunkter för att komplettera den tidigare

debatten mellan utskottsrepresentanterna och kommentera de skäl som utvecklats och det synsätt regeringen anlagt på denna typ av lagstiftning.

Jag vill till sist avsluta med en förhoppning om att vi också i fortsättningen har en livlig energipolitisk debatt. Det krävs för att vi skall få den demokratiska förankring för kommande beslut som är nödvändig. Ingen skall känna sig stå utanför, även om det här ofta gäller en debatt om tekniskt mycket komplicerade ting, som kanske för lekmannen är svårgripbara och svårförståeliga. Det är i varje fall min förhoppning att ingen skall känna sig stå utanför. Alla har ett bidrag att ge.

Jag tror också att det är viktigt att vi ser på handlingsfriheten på lång sikt, att vi inte i dag utesluter energisystem och energipolitiska lösningar eller stänger vägen för de enda alternativ vi egentligen har för framtiden, de s. k. förnyelsebara energikällorna. För att vi skall lyckas med detta krävs en radikal hushållningspolitik, dvs. att vi håller nere förbrukningen och verkligen begränsar ökningstakten. Det ökar då hela tiden handlingsfriheten för framtiden.

Självklart skall vi satsa på en trygg energiförsörjning. Tyvärr befinner vi oss i det läget att vi till 70 % är beroende av importerad olja. Vi måste inom den ramen arbeta för att sprida leveranserna till fler leverantörer och lägga äggen i fler korgar än vi har i dag. Jag utgår ifrån att vi på den grunden borde kunna vara ense om tagen, t. ex. då det gäller det nordiska samarbetet om energipolitiken.

Till sist måste vi vara beredda att ta vårt ansvar för ekologin. Det är det bästa sättet för oss att ta ansvar inför kommande generationer.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden till kl. 19.30.

§ 15 Anmälades och bordlades

Motion

1976/77:1559 av herr *Lövenborg*

med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77

§ 16 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 14 april

1976/77:134 av herr *Lövenborg* (–) till fru utrikesministern om åtgärder för att sprida kännedom om slutdokumentet från Helsingforskonferensen för fred och säkerhet i Europa:

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Anmälan av
interpellation*

Torsdagen den
14 april 1977

*Anmälan av
interpellation*

Slutdokumentet från Helsingforskonferensen för fred och säkerhet i Europa fastställer efterkrigsutvecklingens resultat och visar vägen mot ett fredens och säkerhetens Europa. Konferensens resultat, som sammanfattas i det nämnda dokumentet, var en stor framgång i kampen för fred och avspänning.

I dagens läge intar dokumentet från Helsingfors en framträdande plats i den politiska debatten, men samtidigt står det klart att den övervägande delen av det svenska folket inte har haft tillfälle att ta del av detsamma. En av överenskommelserna i Helsingfors innebär att de 35 deltagarstaterna åtog sig att ge en så vid spridning som möjligt åt slutdokumentet i sina resp. länder.

I oktober i fjol redovisade utrikesdepartementet konferensens förlopp och resultat. För drygt ett halvår sedan beslöt UD att utge ett särtryck av slutdokumentet i svensk översättning. En första upplaga på 15 000 ex. har utkommit och tillställts massmedia, bibliotek, organisationer m. fl.

Denna begränsade spridning kan knappast anses motsvara dokumentets förpliktelse att "göra dokumentet känt vidast möjligt". Det är en brist som snarast måste repareras, inte minst mot bakgrund av att Helsingforsavtalet flitigt återopas i press, radio och TV. Avtalet citeras i lösryckta och fragmentariska avsnitt och synnerligen tendentiöst, men ingen av de stora tidningarna i Sverige har publicerat avtalet i dess helhet. Allmänhetens kännedom om hela avtalet är därför bristfällig. I alla de socialistiska länderna har allmänheten på ett helt annat sätt delgetts dokumentet i dess helhet. Bara i vårt grannland DDR har avtalet spritts i över 2 miljoner exemplar. I Sovjetunionen har det spritts i 22 miljoner exemplar.

Också ur svensk synpunkt måste det betraktas som viktigt att dokumentet sprids i större upplaga och blir föremål för en bredare och allsidigare behandling än vad som nu är fallet. Sverige har en förpliktelse att leva upp till när det gäller spridningen, och det som hittills har skett är långt ifrån tillräckligt. En objektiv information till allmänheten är viktig inte minst mot bakgrunden av att resultaten från Helsingfors kommer att följas upp vid det planerade mötet i Belgrad instundande sommar.

Mot den bakgrunden ber jag att till fru utrikesministern få ställa följande fråga:

Vilka ytterligare åtgärder ämnar statsrådet vidta för att i enlighet med Sveriges åtagande i Helsingfors göra slutdokumentet känt i största möjliga utsträckning?

§ 17 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 14 april

Nr 107

Torsdagen den
14 april 1977

*Meddelande om
frågor*

1976/77:381 av fru *Lantz* (vpk) till fru bostadsministern om åtgärder för att motverka en växande bostadsbrist:

Det finns allvarliga tendenser som pekar på att en begynnande ny bostadsbrist är på väg. I t. ex. Stockholm står 120 000 människor i bostadskö. F. n. kan Stockholms bostadsförmedling bara erbjuda drygt 2 000 lägenheter.

Vilka åtgärder ämnar bostadsministern vidta för att motverka en växande bostadsbrist?

1976/77:382 av herr *Sven Andersson* i Stockholm (s) till fru utrikesministern om svenska åtgärder mot utländsk intervention i Zaire:

Vilka uppgifter har regeringen kring det utländska direkta engagemang-
et i Zaire? Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att ge till känna
vårt avståndstagande från utländsk inblandning?

§ 18 Kammaren åtskildes kl. 18.05.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert